

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Taloustieteiden tiedekunta

TALOUSELÄMÄ-LEHDEN 70- JA 80-LUVUILLA
RAKENTAMAT LASKENTA-AMMATTILAISTEN
STEREOTYPIAT
- laskentamiehistä tylsiin kirstunvartijoihin

Yrityksen taloustiede,
laskentatoimi
Pro gradu -tutkielma
Kesäkuu 2010
Ohjaaja: Aila Virtanen
Sanna Pollari

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO TALOUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Tekijä Sanna Pollari	
Työn nimi Talouselämä-lehden 70- ja 80-luvuilla rakentamat laskenta-ammattilaisten stereotyypit - laskentamiehistä tylsiin kirstunvartijoihin	
Oppiaine Laskentatoimi	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika 1.6.2010	Sivumäärä 86+23
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Tässä tutkielmassa kartoitettiin laskenta-ammattilaisten stereotyyppioita rakentavia diskursseja, joita Talouselämä-lehdessä on käytetty 70- ja 80-luvuilla. Tutkimusmenetelmänä käytettiin diskurssianalyysia, ja analysoinnin kohteena olivat artikkelit, joissa viitattiin laskentatoimen parissa työskenteleviin henkilöihin. Huomiota kiinnitettiin myös stereotyyppien sukupuolittumiseen. Tämä laadullinen tutkimus koostuu rajatun alueen syvällisestä analysoinnista, jossa on otettu huomioon tutkijan oman kontekstin ja kulttuuritaustan vaikutus tutkimuksen objektiivisuuteen.</p> <p>Tutkimusaineistosta nousi esiin useampia diskursseja, jotka rakensivat laskenta-ammattilaisten stereotyyppioita tuoden niihin maskuliinisia piirteitä ja välittäen kuvaa pikkutarkoista, tylsistä ja eritäytyneistä henkilöistä. Rakennetut stereotyypit olivat hyvin samankaltaisia kuin aiemmissa tutkimuksissa ulkomailla on tullut esiin. Joissain diskursseissa oli huomattavissa poikkeuksiakin, kuten esimerkiksi peruslaskentatyön kuuluminen stereotyyppisesti naisille. Vahvasti esillä oli myös diskurssi, jossa vaiettiin täysin konkreettisista henkilöistä, jotka tuottavat laskentainformaation.</p> <p>Diskurssikäytännön muutokset kahden vuosikymmenen välillä oli mahdollista kartoittaa, koska aineistona olivat vuosina 1971 ja 1981 ilmestyneet lehdet. Koska diskurssianalyysi on kontekstisidonnaista, otettiin eri vuosikymmenien välisessä vertailussa huomioon kontekstin muuttuminen. Diskurssit muuttuivat huomattavasti vuosikymmenten välillä. Uutena laskenta-ammattilaisten stereotyyppian piirteenä ilmeni kierous ja rikollisuus, jotka välittyivät muuttuneesta diskurssikäytännöstä. Myös viitteitä stereotyyppien sukupuolittumisen lievenemisestä alkoi esiintyä diskurssikäytännössä.</p>	
Asiasanat laskentatoimi, työntekijät, stereotyypit, tilintarkastajat, talouspäälliköt, kirjanpitäjät, kirjanpitorikokset	
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopisto / Taloustieteiden tiedekunta

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
1.1	Johdatus tutkimukseen	7
1.2	Tutkimuskysymys	8
1.3	Tutkimusmenetelmä	8
1.4	Tutkimusaineisto ja tutkimuksen kulku	14
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	16
2.1	Stereotypia	16
2.2	Sukupuolittuminen	17
2.3	Tilastokatsaus	19
2.4	Aiemmat tutkimukset	20
3	DISKURSSIT	28
3.1	Konteksti vuonna 1971	28
3.2	Talouselämä-lehti 70-luvulla	30
3.3	Diskurssit vuodelta 1971	31
3.3.1	Laskentamiehet	31
3.3.2	Johtajat vs. konttoristit	36
3.3.3	Poliittisuus talousalalla	41
3.3.4	Tylsät teoreetikot	43
3.3.5	Vaiettu ammattikunta	46
3.3.6	Diskurssien kertaus	49
3.4	Konteksti vuonna 1981	50
3.5	Talouselämä-lehti 80-luvulla	51
3.6	Diskurssit vuodelta 1981	53
3.6.1	Tylsät kirstunvartijat	53
3.6.2	Laskennan manipuloijat ja pimittäjät	55
3.6.3	Epärelevantin tiedon tuottajat	59
3.6.4	Laskentamiehet	62
3.6.5	Patruunat	66
3.6.6	Vaiettu ammattikunta	71
3.6.7	Diskurssien kertaus	73
4	JOHTOPÄÄTÖKSET	76
4.1	Diskurssikäytännön muuttuminen 70-luvulta 80-luvulle	76
4.2	Tutkimustulokset teoreettisessa viitekehyksessä	78
4.3	Tutkimuksen luotettavuus	81
	LÄHTEET	83
	LIITTEET	87

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus tutkimukseen

Tutkimukseni on diskurssianalyttinen tutkimus laskenta-ammattilaisiin liittyvistä stereotyyppioista ja sukupuolittumisesta 1970- ja 1980-luvuilla. Diskurssianalyysille on ominaista se, että ei keskitytä siihen, mitä sanotaan tai kirjoitetaan vaan miten toimijat tekevät ymmärrettäväksi asioita kielenkäytöllään (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 18). Analyysin aineistona ovat *Talouselämä*-lehdet vuosilta 1971 ja 1981. Tulen tutkimaan, miten artikkeleissa käsitellään stereotyyppioita eli toisin sanoen tuetaanko, muokataanko tai pyritäänkö tietoisesti kumoamaan näitä laskenta-alan ammatteihin kohdistuvia stereotyyppioita. Pyrin tulkitsemaan sitä, miten artikkeleissa on kirjoitettu ja miten se vaikuttaa stereotyyppioiden muodostumiseen ja säilymiseen. Lisäksi otan huomioon lehdissä esitetyt diskurssien mukaisia kuvia, koska Fairclough:n (1997, 75) mukaan diskurssin voi katsoa käsittävän myös muuta merkityksen tuottamista, kuten kuvia. Aineistoon tutustuessani huomasin kuvien välittävän joissain tapauksissa käytettyjen diskurssien sanomaa jopa paremmin kuin teksti.

Tutkimukseni tavoitteenani on erottaa erilaiset diskurssit tekstin ja kuvien taustalta. Vertaan myös kahtena vuosikymmenenä ilmenneitä diskursseja keskenään tarkoitukseni nähdä sekä diskurssien muuttuminen ja kehittyminen että uusien diskurssien ilmeneminen. Kymmenessä vuodessa yhteiskunnalliset muutokset voivat muokata huomattavasti diskurssikäytäntöä. Päädyin kyseiseen aiheeseen, koska aihe on erittäin kiinnostava, eikä aiheeseen liittyviä tutkimuksia ole tehty Suomessa aiemmin. Halusin tehdä luonteeltaan ja menetelmiltään laadullisen tutkimuksen, mikä laskentatoimen alalla on vasta muutaman vuosikymmenen aikana yleistynyt.

Risto Kunelius on koonnut syitä, miksi journalismia olisi hyvä tutkia tekstien kautta. Ensimmäinen syy on se, että tekstit ovat jotain, joka yhdistää tuottajia ja kuluttajia eli viestintäprosessin osapuolia. Toiseksi mediatekstit ovat osa arkipäivän kulttuuria. Kolmanneksi tekstien kautta on mahdollista edetä yksittäisistä ilmiöistä laajempiin teoreettisiin kysymyksiin mediasta, journalismista tai erilaisista diskursseista. Neljäntenä syynä on se, että informoinnin lisäksi tekstit luovat suhteita ihmisten ja instituutioiden välille. Viimeisenä syynä hän mainitsee mahdollisuuden pohtia sitä, miten tekstejä voisi kirjoittaa ja lukea toisin. (Kunelius 1996, 393–394.) Tekstin analysointi tarjoaa tutkimukseeni pohjan joka mahdollistaa diskurssikäytännön hahmottamisen 70- ja 80-luvun *Talouselämä*-lehdistä.

1.2 Tutkimuskysymys

Tutkimukseni pohjautuu seuraavaan tutkimuskysymykseen:

Mitä diskursseja *Talouselämä*-lehdessä on käytetty laskenta-alan ammattilaisia käsittelevissä artikkeleissa ja miten ne rakentavat laskenta-ammattilaisten stereotyyppioita?

Eri diskurssit tulen kartoittamaan keräämällä aineistostani artikkelit, joissa käsitellään tai mainitaan laskenta-alan ammattilaisia toimivia henkilöitä, ja tämän jälkeen analysoin, mitä diskursseja löytämissäni artikkeleissa on käytetty. Diskurssien kartoittamisen jälkeen analysoin, miten diskurssit rakentavat laskenta-ammattilaisten stereotyyppioita. Kiinnitän huomiota myös siihen, miten diskurssit vaikuttavat stereotyyppioiden sukupuolittumiseen.

Lopuksi mietin vielä, onko löydettyjen diskurssien taustalla huomattavissa valtasuhteita. Valtasuhteiden olemassaolo on oleellista, jos tutkimus suuntautuu kriittiseen diskurssianalyysiin. Jos taustalta ei nouse esiin huomattavia valtasuhteita, edustaa tutkimus tulkitsevaa diskurssianalyysia.

1.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on pääsääntöisesti luonteeltaan ja menetelmiltään laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on todellisen elämän kuvaaminen löytämällä ja paljastamalla tosiasioita eikä niinkään olemassa olevien väittämien todentaminen. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkijan tekemän analysoinnin pohjalla näkyy hänen oma arvomaailmansa, koska arvot vaikuttavat siihen miten tutkitut ilmiöt nähdään ja ymmärretään. Tutkimustulokset ovatkin ehdollisia selityksiä, jotka rajoittuvat tiettyyn aikaan ja paikkaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullisen tutkimuksen vahvuudeksi voi sanoa tutkijan vapauden kulkea edestakaisin aineiston analyysin, tehtyjen tulkintojen ja tutkimustekstin välillä. Haasteeksi taas nähdään luotettavuuden saavuttaminen, koska aineiston analysointi vaihetta ja luotettavuuden arviointia ei voi erottaa täysin, toisin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa on myönnettävä tutkijan vahva subjektiviteetti, koska analysoinnin tekijänä tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Erityisesti luotettavuuden puute ilmenee epäilyksinä tutkimuksen edustavuuteen ja tutkimustulosten yleistettävyyteen. (Eskola & Suoranta 1996, 164–165.)

Tutkimusmenetelmänäni käytän diskurssianalyysia, koska sen tarjoamin työkaluin pystyn syvällisesti perehtymään analysoimani tekstin merkityksiin ja tarkoituksiin. Potter & Wetherell (1987, 175) kuvaavat diskurssianalyysia väljäksi teoreettiseksi viitekehyyksi, joka ei ole muiden tutkimusmenetelmien tavoin selkeä-

rajainen ja säännönmukainen. Sääntöjen sijaan diskurssianalyysin menettelytavat koostuvat ehdotuksista, joiden avulla diskursseja saataisiin parhaiten tutkittua. Toisin sanoen diskurssianalyysi tarjoaa kielen käytön tutkimiseen vaihtoehtoisia työkaluja, joista tutkija voi valita tutkimuksensa kontekstiin optimaalisimmin sopivat. Valtonen (1998, 96–97) muistuttaa, että koska kyseessä ei ole eksakti metodi, kasvaa tutkijan omien rajausten, määritelmien ja metodisten ratkaisujen merkitys.

Michel Foucault on vaikuttanut merkittävästi diskurssianalyysin menestykseen tutkimusmenetelmänä. Hän keskittyi diskurssikäytännön tietoa rakentavaan olemukseen ja tiedon muuttumisen perusteisiin tieteellisessä diskurssien muodostumisessa. Aiemmissä tutkimuksissaan hän keskittyi erilaisten diskurssien muodostumiseen tiedon muodostumisen sääntöinä. Myöhemmissä tutkimuksissa hän painotti tiedon vallan välistä suhdetta. Diskurssin hän näki aktiivisesti yhteiskuntaa muokkaavana ja rakentavana, sille ne muokkaavat tiedon objekteja, yhteiskuntaa ja käsitteellistä viitekehystä. (Fairclough 1992, 37–39.)

Kieltä ja todellisuutta ei voi erottaa, sillä kieli kuvaa todellisuutta sekä muokkaa ja rakentaa sitä. Kielen avulla todellisuuden objektit saavat merkityksen niin puheessa kuin ajatuksissakin. Kielen taustalla on aina kielen käyttäjän näkökulma, eikä se näin ole irrallista objektiivista totuutta. Kieli syntyy aina suhteessa toisiin ihmisiin, näin ollen kuvauksiimme todellisuudesta vaikuttaa aina sekä osamme että asemamme todellisuudessa ja toisaalta suhteemme kuulijaan tai lukijaan (Helne 2002, 17–20). Diskurssianalyysissä kielen käyttö nähdään tekona, jolla on tarkoituksensa ja seurauksensa. Juhila & Suoninen (1999, 238) väittävätkin, että kielellisen toiminnan erottaminen muusta toiminnasta on mahdotonta, koska sanat, lauseet ja keskustelut ovat tekoja. Kielenkäytön ja toiminnan välille ei voi ajatella jyrkkää dikotomista jakoa. Sosiaalisen todellisuuden rakentaminen kielen käytön avulla ei kuitenkaan välttämättä ole tietoista vaikuttamista, koska taustalla voi olla kulttuurisesti hyväksytyyn tavan käyttö, jonka kielen käyttäjä kokee ainoaksi mahdolliseksi tavaksi tulla ymmärretyksi (Valtonen 1998, 97).

Suoninen (1999, 21) toteaa diskurssin olevan verrattain eheä merkityssuhteiden kokonaisuus tai merkitysulottuvuus, joka rakentaa sosiaalista todellisuutta tietyllä tavalla. Sosiaalista todellisuutta voi kuvata erilaisten diskurssien eli merkityssystemien kirjona. Millään ilmiöllä ei ole merkitystä etukäteen, vaan merkitys syntyy ilmiöstä puhuttaessa. (Valtonen 1998, 97.) Jokinen ym. (1993, 26–27) vertaavat diskurssin ja tulkintarepertuaarin käsitteitä, joita molempia on käytetty kuvaamaan erilaisia merkityssystemejä. Käsitteet ovat sinällään hyvin samankaltaisia, eikä heidän mukaansa olekaan olennaista kumpi käsitteistä tutkimukseen valitaan, vaan se, miten käytetty käsite määritellään. He toteavat diskurssin käsitteen sopivan paremmin tutkimuksiin, joissa keskitytään ilmiöiden historialliseen tarkasteluun, valtasuhteiden analyysiin tai institutionaalsiin sosiaalsiin käytäntöihin. Tämän pohjalta päädyin itse käyttämään tutkimuksessani diskurssi-käsitettä. Jokinen ym. (1993, 28) muistuttavat, että diskurssit ovat tutkimustyön tuloksia, eikä

tutkimus saa keskittyä diskurssien olemassaolon tutkimiseen, vaan painopiste on oltava erilaisten diskurssien ilmeneminen erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä.

Jokinen, Juhila ja Suoninen (1993, 17–45) lähestyvät diskurssianalyysiä käsittelemällä teoreettisia lähtökohtaolettamuksia, joista diskurssianalyysi rakentuu.

1. Oletus kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta
2. Oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssystemien olemassaolosta
3. Oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta
4. Oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssystemeihin
5. Oletus kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta

Jokisen ym. mukaan kielen käyttö on konstruktivistista, koska se merkityksellistää, järjestää, rakentaa, uusintaa ja muuntaa sitä sosiaalista todellisuutta, jossa elämme. Kielen käytöllä rakennetaan merkityssystemejä, jotta ymmärrettäisiin todellisuutta ja pystyttäisiin kommunikoimaan yhdessä jakamasta todellisuudesta. Jokinen ym. painottavat myös, että merkityssystemit eivät synny vain yksittäisten ihmisten päiden sisällä, vaan ne rakentuvat osana erilaisia sosiaalisia käytäntöjä. Diskurssianalyysiin kuuluu vahvasti ei-heijastavuuden periaate, jonka mukaan kieltä ja kielen käyttöä ei voi nähdä yksiselitteiseksi todellisuuden kuvaksi. Ei siis olla kiinnostuneita puheen tai tekstin aiheesta ja sisällöstä vaan siitä, miten asia tehdään ymmärretyksi ja missä kontekstissa. (Jokinen ym. 1993, 18–21.)

Diskurssit eivät synny tyhjästä, vaan niissä on aina vaikutteita muista diskursseista. Merkityssystemit, joista sosiaalinen todellisuus muodostuu, syntyvät suhteessa tai erotuksena toisiinsa. Diskurssianalyysille on ominaista intertekstuaalisuus, koska merkityksellistävät systemit eivät ole irrallisia, vaan ne määrittyvät suhteessa toisiinsa (Valtonen 1998, 99). Helnen (2002, 20) mukaan maailmassa on paljon erilaisia diskursseja, jotka eroavat toisistaan näkemyksissään todellisuudesta, ongelmista ja ratkaisumalleista. Diskurssit voivat olla täysin tai osittain ristiriidassa keskenään ja toisaalta myös yhden diskurssin sisällä saattaa olla ristiriitaisuuksia. Jos samaa asiaa kuvataan eri diskursseja käyttäen, saattaa se saada hyvin erilaisia merkityksiä. Diskurssin valintaan vaikuttaa erityisesti funktio, johon selontekoa käytetään eli mitä sillä halutaan saada aikaan. (Jokinen ym. 1993, 29, 41–43.) Esimerkiksi suostutteluun ja vakuutteluun käytetään erilaisia diskursseja kuin puhtaaseen informointiin. Jokaisessa kielenkäyttötapauksessa vallitseva tilanne vaikuttaa siihen, mitä diskursseja käytetään. Valinnasta voi seurata hyvinkin luova sekoitus eri diskursseja kontekstista ja käyttötarkoituksesta riippuen. (Fairclough 1997, 76.)

Diskurssianalyysissä ei pyritä minimoimaan kontekstuaalisuuden vaikutuksia, vaan ne ovat merkittävä osatekijä tutkimuksessa. Diskurssianalyttistä tutkimusta tehtäessä on aina huomioitava, että aineisto on syntynyt tietystä kontekstista. Näin ollen erilaisista konteksteista tuleviin aineistoihin on vaikuttanut erilaiset

kulttuurilliset tekijät ja erilaiset diskurssien valtasuhteet (Jokinen ym, 1993, 29–30). Konteksti voidaan ymmärtää siten, että se on tekstin reunaehtojen määrittelijä. Varsinkin kun aineistona käytetään lehtiartikkeleita tai muita journalistisia tekstejä on otettava huomioon tekstin konteksti ja se, kuka tai mikä instituutio määrittelee kyseisen kontekstin reunaehdot. Toisaalta kontekstia mietittäessä on huomioitava myös vallitsevat uutiskriteerit ja tekstin genre eli lajityyppi. (Valtonen 1998, 107)

Diskurssianalyysissä ihmisen nähdään aina kieltä käyttäessään uusintavan tai muokkaavan sitä kulttuuria, jonka tarjoamalla välineillä kunakin aikakautena ilmiöitä tehdään ymmärretyksi (Suoninen 1999, 19). Yksilön sijasta diskurssianalyysissä keskitytään sosiaaliin käytäntöihin eli siihen, minkälaista kieltä toimijat käyttävät erilaisissa tilanteissa ja mitä merkityssysteemejä he tuottavat. Diskurssianalyysissä voidaan toimijaa tarkastella kolmesta eri ulottuvuudesta, jotka ovat identiteetti, subjektipositio ja diskurssin käyttäjä. Identiteetillä tarkoitetaan sitä, miten toimija näkee oman ja muiden toimijoiden minuuden käsitykset, joihin sisältyvät oikeudet, velvollisuudet ja muut ominaisuudet, jotka toimijat näkevät kuuluvan itselleen ja vastaavasti muille toimijoille. Subjektipositiolla tarkoitetaan sitä asemaa, jossa toimija kulloinkin on ja erityisesti puhuttaessa rajoituksista, joita tuohon position liittyy. Diskurssin käyttäjän ulottuvuudessa painottuu toiminnallisempi puoli, koska siinä keskitytään toimijaan, joka valitsee eri tilanteissa erilaisen diskurssin puhuessaan tai kirjoittaessaan. (Jokinen ym. 1993, 37–40.)

Kielen käytön seurauksia tuottavaa luonnetta eli funktionaalisuutta voidaan kuvata sillä, että kielen käyttäjä tekee jotain jokaisella ilmaisullaan ja tulee tuottaneeksi jotain, vaikka toimija ei itse olisi kyseistä vaikutusta hakenutkaan. Seurauksena tietyn diskurssin käytöstä jonkin aiheen ympärillä on usein se, että seuraavienkin toimijoiden on tavallaan helpompi käyttää samaa diskurssia. Jokin diskurssi saattaa saada hegemonisen aseman, mikä tarkoittaa, että se katsotaan ainoaksi mahdolliseksi tai hyväksyttäväksi diskurssiksi. Toisaalta muokkaamalla jotain tuttua diskurssia saattavat seuraukset olla vielä näkyvämmät, koska seuraavat selontekojen antajat saattavat joko seurata uutta diskurssia tai tietoisesti kiistää sen sopivuuden. (Jokinen ym. 1993, 41–43.) Fairclough (1998, 63–64) toteaa diskurssien funktionaalisuuden näkyvän kaksisuuntaisesti diskurssien muokatessa yhteiskunnan rakenteita ja toisaalta yhteiskunnallisten rakenteiden muokatessa diskurssia ja niiden käyttöön liittyviä rajoitteita.

Diskurssianalyysiä tutkimussuuntauksena hyvin lähellä ovat esimerkiksi sosiaalinen konstruktionismi, etnografia, keskusteluanalyysi, retoriikka ja semiotiikka. Läheskään aina rajan veto näiden eri suuntauksien ja diskurssianalyysin välillä ei ole selvä, koska nämä suuntaukset eivät ole yksiselitteisen selvärajaisia. Kaikille näille suuntauksille on yhteistä kiinnostus siihen, kuinka sosiaalinen todellisuus rakentuu kielen käytössä tai muussa toiminnassa. Sosiaalinen konstruktionismi on lähinnä teoreettis-metodologinen viitekehys eikä niinkään metodinen lähestymistapa kuten diskurssianalyysi tai muut mainitut suuntaukset. Nämä metodiset lähestymistavat pohjautuvat ainakin osittain sosiaalisen konstruktionismin lähtö-

kohtaoletuksiin eroten kuitenkin toisistaan painotustensa suhteen. Diskurssianalyysi ja etnografia ovat molemmat hyvin kontekstisidonnaisia ja kiinnostuneita toimijoiden kulttuuristen tulkintaresurssien käytöstä, mutta ne eroavat erityisesti aineiston hankinnan ja analysoinnin suhteen. Etnografiassa aineisto jo sinällään koostuu tutkijan tekemistä analysoinneista kun taas diskurssianalyysissä aineisto on useimmiten erillinen ja tutkijasta riippumaton. Diskurssianalyysi eroaa keskusteluanalyysistä siinä, että varsinainen analyysi painottuu eri tavalla. Siinä missä diskurssianalyysi pyrkii näkemään merkityssysteemien rakentumisen vuorovaikutuksessa, pyrkii keskusteluanalyysi näkemään vuorovaikutuksen rakentumisen ja organisoitumisen. Diskurssianalyysissä voi käyttää apuna retorisen tutkimuksen apuvälineitä, mutta sinällään nämä suuntaukset eroavat toisistaan erityisesti siinä, että retorisessa tutkimuksessa painopiste on lausumien muotoilussa ja yleisösuhteen tarkastelussa. Vaikka semiotikka ja diskurssianalyysi ovat molemmat kiinnostuneita siitä, miten merkitykset rakentuvat, eroavat ne kuitenkin siinä, että semiotikka keskittyy yksittäisten merkkien rakentumista ja suhdetta toisiinsa kun taas diskurssianalyysissä huomio kiinnittyy sosiaalisissa käytännöissä ja laajemmissa kulttuurisissa seurauksissa. (Jokinen 1999, 37–50.)

Diskurssianalyttiset tutkimukset voidaan jakaa tulkitsevaan analyysiin eli analyyttiseen diskurssianalyysiin ja kriittiseen analyysiin. Tulkitsevassa analyysissä olennaista on tiukka aineistolähtöisyys. Tutkijan on oltava täysin avoin aineistolle ja sieltä löytyville jäsenyksille eikä hän voi tehdä etukäteen oletuksia diskurssien alistussuhteista. Kriittinen analyysi taas pohjautuu etukäteen oletettujen alistussuhteiden olemassaoloon ja tutkimuksen kohteena onkin kielellinen käytäntö, jonka avulla näitä suhteita ylläpidetään ja oikeutetaan. (Jokinen & Juhila 1999, 86.) Fairclough (1997, 76) on todennut kriittisessä diskurssianalyysissä tarkastelevan sekä kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena että kieltä yhteiskunnallisena vaikuttajana, ja lisäksi erityistä huomiota kohdistetaan näiden aspektien välisen jännitteen tarkastelulle.

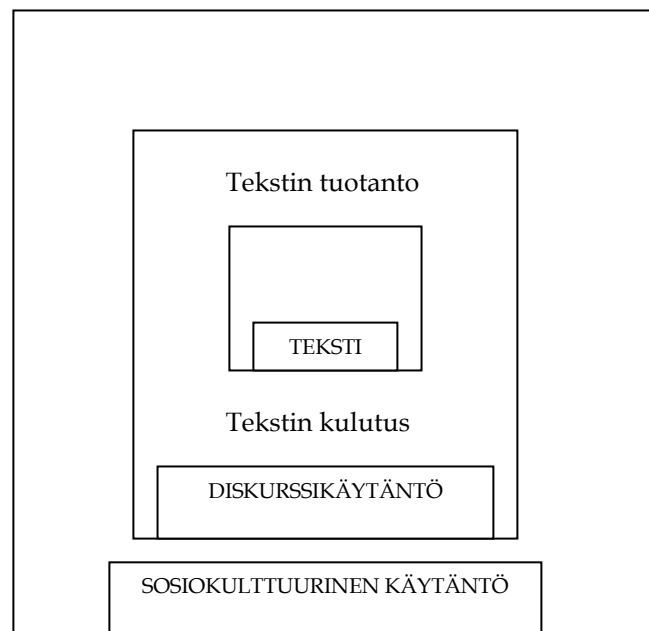
Jokinen ja Juhila (1993, 75) ovat koonneet yhteen valta-analyysille eli kriittiselle diskurssianalyysille ominaisia painotuksia seuraavasti:

1. Ollaan kiinnostuneita diskurssien välisistä...
2. ...ja sisäisistä valtasuhteista.
3. Analysoidaan sitä, miten tietyt diskurssit muotoutuvat hegemonisiksi.
4. Arvioidaan hegemonisten diskurssien käyttöön kytkeytyviä ideologisia seurauksia.
5. Pohditaan muutoksen (hegemonisten diskurssien kyseenalaistamisen) mahdollisuutta.

Kriittinen ja tulkitseva diskurssianalyysi eivät välttämättä ole täysin toisiaan poissulkevia. Kriittisessä analyysissä voidaan olla avoimia myös etukäteisoletusten vastaisille tuloksille ja vastaavasti tulkitsevaksi diskurssianalyysiksi tarkoitettusta tutkimuksesta voi tulla kriittinen, jos tulokset sisältävätkin kriittistä potentiaalia.

(Jokinen & Juhila 1999, 87.) Olisi tutkimuksen luotettavuuden kannalta haitallista jättää käsittelemättä esiin nousseita valtasuhteita, jos ne ovat selvästi aineistosta nähtävissä. Tutkimukseni alkuvaiheessa en vielä tiennyt tuleeko tutkimukseni olemaan luonteeltaan kriittinen, mutta erityisesti laskenta-alan ammattien sukupuolittumiseen liittyvän aineiston oletin tuottavan kriittistä potentiaalia sisältäviä tuloksia. Kuten diskurssianalyysille on ominaista, myös valinta tulkitsevan ja kriittisen tutkimuksen välillä tehdään tutkimusprosessin edetessä.

Kuvio 1 kuvastaa viestintätapahtuman kolmen ulottuvuuden välistä suhdetta. Diskurssikäytäntö toimii välittäjänä tekstin ja sosiokulttuurisen käytännön välillä. Tämä tarkoittaa, että sosiokulttuuriset käytännöt vaikuttavat teksteihin muuttamalla diskurssikäytäntöä eli tekstien tuottamisen ja kuluttamisen tapoja. Toisaalta myös erilaisten tekstien luominen muokkaa diskurssikäytännön muuttamisen kautta sosiokulttuurista käytäntöä. (Fairclough 1997, 81–82.)

KUVIO 1. Fairclough:n määrittelemä kriittisen diskurssianalyysin analyttinen viitekehys

Kriittinen diskurssianalyysi lainaa kriittiseltä teorialta poliittisen orientaation ja lähtökohdan, jonka mukaan valta on jakautunut epätasaisesti yhteiskunnallisten toimijoiden kesken. Kielen lisäksi ollaan kiinnostuneita minkälaisia toimijapositionia kielen ja vuorovaikutuksen rakenteet luovat yhteiskunnalliselle toimijalle ja mitä seurauksia tästä on kyseiselle toimijalle. Huomion kohteena kriittisessä diskurssianalyysissä on erityisesti joidenkin diskurssien hegemonia eli diskurssin näkeminen ainoana oikeana. Diskurssien ideologiset elementit ovat vahvimmillaan silloin, kun diskurssin käytöstä on tullut arkipäiväistä ja ne ovat muuttuneet luonnollisiksi ja kyseenalaistamattomiksi. Varsinkin mediajulkisuudessa on yleistä, että jotkin diskurssit nousevat hegemonisiksi siten, että kaikki tiedotusvälineet tuovat julki

itseään käyttäen samoja hyväksytyjä diskursseja. Tutkijan tehtävänä onkin paljastaa hegemonisten diskurssien taustalta myös ne elementit, joiden avulla diskursseista muodostetaan yleisiä totuuksia ja vastaavasti muita totuuksia kyseenalaistetaan. Kontekstisidonnainen kriittinen diskurssianalyysi soveltuu hyvin mediatekstien tutkimiseen, koska siinä keskitytään päivänpoliittisiin diskursiivisiin käytänteisiin ja lisäksi diskurssien historiallisen luonteen käsittelyyn. Sinällään jo sana käytäntö viittaa siihen, että diskursiivinen tai sosiaalinen käytäntö aikaan sidonnaista kehityksen ja ilmenemisen suhteen. (Valtonen 1998, 99–118.)

1.4 Tutkimusaineisto ja tutkimuksen kulku

Aloittaessani tutkimustani mietin kauan, minkä tai mitkä lehdet valitsen analyysiini. Ajattelin ensin, että jos haluan löytää aineistoa laskenta-alan stereotyyppioihin liittyen, minä en voi käyttää laskenta- tai talousalan omia lehtiä, koska ne eivät käsittele aihetta puolueettomasti. Toisaalta tajusin, että keskittyminen lehtiin, jotka eivät painota mitään alaa, olisi melkoista ”hakuammuntaa” ja sopivien aineistojen löytäminen muodostuisi liian työlääksi. Palasin siis ajatukseen talousalan lehtien käytöstä ja ryhdyinkin muokkaamaan tutkimuskysymyksiä sellaisiksi, että ne otavat huomioon oman alan lehdistä kerätyn aineiston piirteet.

Tutkimusaineistoni koostuu Talouselämä-lehdistä vuosilta 1971 ja 1981. Vuonna 1971 ilmestyi 37 lehteä ja vuonna 1981 38 lehteä. Rajauksen kyseisiin vuosiin tein, jotta aineiston määrä ei kasvaisi liian suureksi ja näin analyysi ei jää pinnalliseksi. Rajauksen ansiosta pystyn myös paremmin huomaamaan eroavaisuudet kahden vuosikymmenen välillä selvemmin, koska siirryn seuraavalle vuosikymmenelle jättäen väliin yhdeksän vuoden lehdet. Tämä on varmempi tapa huomata eroavaisuudet, koska monet muutokset diskurssien käytössä tapahtuvat vähitellen. 70- ja 80-luvun lehtien valinta perustui myös olettamukseen siitä, että tuolloin ei ollut niin paheksuttavaa puhua jostain ammattiryhmästä negatiivisesti, jos yleinen näkemys ammattiryhmää kohtaan oli negatiivinen. Näin olettaen uskoin artikkeleiden sisältävän suorapuheisempaa tekstiä, jossa ei negatiivisiakaan asioita ole kierrelty. Oletus osoittautui todeksi, mikä mahdollisti tutkimuksen kannalta oleellisen aineiston löytymisen.

Alun perin ajattelin, että en lue kaikkia artikkeleita sanatarkasti, vaan silmäilemällä totean liittykö kyseinen artikkeli aiheeseeni. Tämä osoittautui kuitenkin mahdottomaksi, koska etsimäni aiheet eivät ilmenneet otsikoista tai artikkeleiden aiheista, vaan etsimäni viitteet olivat usein erilaisten artikkeleiden sivulauseissa tai muuten ”ohi mennän” mainittuna. Artikkelit oli siis luettava kokonaisuudessaan. 1971-vuoden lehdet olivat pituudeltaan keskimäärin 70-sivuisia, mutta 1981-vuoden lehdet olivat jopa pitkälti yli satasivuisia. Artikkeleita, joiden aiheena oli laskentatoimi, löytyi vain muutama ja artikkeleita, joiden aiheena olisi ollut laskentatoimen ammattilaiset, ei oikeastaan ollut yhtään. Viittaukset laskenta-alan am-

matteihin ja ammattilaisiin piti etsiä kaikenlaisista artikkeleista ja välillä niitä löytyikin mitä yllättävimmistä artikkeleista. Ainoa osio, jonka jätin lukematta lehdistä, oli ulkomaisten uutisten osio. Tein näin, koska tavoitteenani on selvittää laskenta-alan ammattien stereotypiat nimenomaan Suomessa ja ulkomaita koskevissa jutuissa olisi saattanut välittyä esimerkiksi haastateltujen henkilöiden kautta ulkomaisia stereotypioita.

Alasuutarin mukaan laadullisessa analyysissä havaintoja katsotaan tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta, niitä karsitaan ja yhdistetään ja niiden katsotaan olevan esimerkkejä tai näytteitä tutkittavasta ilmiöstä. Havaintojen avulla ei pyritä selittämään mitään universaaleja lainalaisuuksia, vaan niistä rakennetaan selitys tutkittavalle ilmiölle. Laadullisessa tutkimuksessa ilmiötä pyritään kääntelemaan ja katselemaan monelta kantilta, minkä vuoksi laadulliselle aineistolle onkin ominaista ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus. Alasuutari toteaa laadullisen aineiston olevan näyte tutkimuksen kohteena olevasta kielestä ja kulttuurista. Kunkin havainnon kulttuurinen paikka on huomioitava ja sen on vaikutettava analyysiin siten, että havaintojen perusteella tehdyt päätelmät voidaan nähdä mielekkäiksi ja mahdollisiksi havainnon tilanne- ja kulttuuri-kontekstissa. (Alasuutari 1993; 23, 38, 66–71.)

Löytämäni tekstin osat olen koodannut ja jäsennellyt alustavien diskurssien mukaan. Olen yhdistellyt alustavia kapeita diskursseja ja pyrkinyt hahmottamaan erilaisia yhdistäviä diskursseja analysoimieni tekstien mukaan. Lopulta olen päätenyt viiteen diskurssiin 70-luvun aineistosta ja neljään diskurssiin 80-luvulta. Diskurssien hahmottamisen jälkeen olen analysoinut, miten diskurssit vaikuttavat laskenta-alan ammattilaisten stereotypioihin. Vasta tutkimustulosteni lopullisen hahmottamisen jälkeen olen verrannut omia tutkimustuloksiani teoreettiseen viitekehukseeni.

Johdannon jälkeen toisessa luvussa esitellään tutkimuksen teoreettinen viitekehys, jossa käsitellään stereotypioita, sukupuolittumista, tilastollista informaatiota sekä aiempia tutkimuksia laskenta-alaan liitettävistä stereotypioista. Kolmantena on empiirinen osa, joka koostuu kontekstien esittelystä ja tutkimustuloksista. Neljäs luku käsittää tutkimuksen johtopäätökset, joissa käyn vuoropuhelua teoreettisen viitekehysten ja tutkimustulosteni kesken.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys muodostuu aiempien tutkimusten sekä aiheeseen liittyvän kirjallisuuden pohjalta. Erityisesti kiinnitän huomiota siihen, miten laskentatoimen ammattien ja ammattilaisten stereotypiat ovat ilmenneet ja millaisiksi ne on nähty. Tähän viitekehykseen pyrin löytämään yhtäläisyyksiä tai poikkeavuuksia omasta aineistostani. Aiempia tutkimuksia etsiessäni totesin, että Suomessa ei ole tutkittu varsinaisesti yleisiä stereotypioita, joita laskenta-alaan liitetään. Lähinnä tutkimukset ovat kohdistuneet laskenta-alan työnkuvan muuttumiseen varsinkin automaation lisääntymisen myötä. Ulkomaisia artikkeleita ja tutkimuksia löytyi huomattavasti helpommin ja niissä oli käsitelty nimenomaan laskenta-alan ammatteihin liittyviä useimmiten negatiivisia stereotypioita.

2.1 Stereotypia

Augoustinos ja Walker ovat määritelleet stereotypian mentaaliseksi kuvaukseksi ryhmästä ja sen jäsenistä. Heidän mukaansa stereotypia on skeema, jonka avulla järjestellään ja yhdistetään saatua informaatiota ja joka painottaa tiettyjä seikkoja vieden huomion vastaavasti toisista seikoista. Stereotypiat ovat skeeman määritelmän mukaisia, koska ne luovat odotuksia stereotypian kohteen käyttäytymismalleista, jotka usein ovat itsestään toteutuvia ennustuksia eli stereotypian kohteet toimivat odotusten mukaan. Stereotypiat eroavat kuitenkin muista skeemoista siinä, että niillä on sosiaalisia seurauksia. Stereotypia-käsitettä on ensimmäisen kerran käyttänyt vuonna 1922 Walter Lippmann, joka oli amerikkalainen journalisti. Hän kuvasi stereotypiaa ”a picture in the head” eli vapaasti käännettynä mielessä oleva kuva tai käsitys. Lippmann lainasikin sanan ”stereotype” lehtien painatuksessa käytettävästä valumuotista, jota käytettiin painettaessa samoja kuvia useamman kerran. (Augoustinos & Walker 1995, 208–209.)

Lippmann on kuvannut stereotyyppien merkitystä sillä, että useimmiten me emme ensin näe ja sen jälkeen määrittele vaan juuri toisinpäin. Kaikesta meitä ympäröivästä informaatiosta kulttuurin määrittelemien stereotyyppien avulla me nostamme esiin stereotypian määrittelemät tärkeät seikat. On helpompaa tiedon käsittelyn kannalta nähdä seikat yleistyksinä tai stereotyyppinä kuin että kaiken käsittelisi aina uutena asiana yksityiskohtaisesti. (Lippman 1984, 41, 43.)

Stereotyyppien kategorisointi on oman kokemuseräisen tiedon järjestelystä, ja se ohjaa käyttäytymistä stereotyyppien kohteiden läsnä ollessa. Stereotypiat eivät kuvaa yksilöitä, vaan ne kuvaavat kyseisen ryhmän jäsenten oletettuja käyttäytymisnormeja. Stereotypiat voivat olla hyödyllisiä tai haitallisia riippuen, miten niitä käyttää. Tehokas stereotyyppien käyttö auttaa ymmärtämään ja toimimaan uusissa tilanteissa, mutta se vaatii sen ymmärtämistä, että stereotypiat

eivät kuvaile yksilöitä ja että stereotypia on vain ryhmän kuvailua, jonka pohjalta ei voi arvioida ryhmän jäseniä. Stereotyyppien on myös perustuttava oikeaan ja tarkkaan tietoon ja niitä on kyettävä muuttamaan uuden informaation myötä. Altijuisesti ylläpidettyjä stereotyyppioita on kuitenkin hyvin vaikea muuttaa tai hylätä, vaikka saataisiin luotettavaa stereotyyppian vastaista informaatiota, ja siinä tapauksessa stereotyyppien käyttö on haitallista niin käyttäjälle kuin stereotyyppian kohteelle. Stereotyyppien käyttöä on yleisesti paheksuttu ja sitä on pidetty alkeellisenä ajatteluna. (Adler 2008, 76–79)

Stereotyyppiselle ajattelulle on ominaista tietyn ryhmän jäsenten näkeminen samanlaisina. Stereotyyppioista ei yleensä voi sanoa, että ne olisivat oikein tai väärin. Stereotyyppien pohjalta tehdyt selitykset vain ovat usein väärinä. (Lehtonen 1994, 51.) Esimerkiksi laskentatyötä tekevistä voisi stereotyyppisesti sanoa, että he ovat eristäytyneitä, eivätkä siten halua olla tekemisissä muiden organisaation jäsenten kanssa. Stereotypia, eli laskentatyötä tekevien eristäytyneisyys, voi pitää paikkansa, mutta syynä saattaa olla se, että heidät on keskitetty yhteen paikkaan erilleen muista, eikä asialla ole mitään tekemistä sen kanssa, haluaisivatko he olla tekemisissä muiden kanssa.

Stereotyyppioihin liittyy asenteet ja ennakkoluulot. Asenne on tunnepohjaisesti ilmaistu valmius reagoida myönteisesti tai kielteisesti objektiin, henkilöön, instituutioon tai tapahtumaan. Asenteet ovat usein opittuja, perittyjä, sosiaalisia ja luonteeltaan melko pysyviä sekä helposti yleistyviä. Ennakkoluulo on negatiivinen asenne, joka yleensä on epäoikeudenmukainen. Ennakkoluulot ovat yleistyksiä, jotka pohjautuvat stereotyyppioihin ja ne johtavat usein ennakkoluulon kohteen syrjintään. (Kopsa-Schön 1996, 91; Tiuraniemi 1993, 21, 61–62.) Augoustinos & Walker (1995, 208) ovat todenneet, että stereotyyppiat ovat sekä ennakkoluulojen syy että seuraus.

Kun stereotypia on kerran luotu, siitä pyritään pitämään kiinni, vaikka havaittaisiin yleistetystä piirteestä poikkeavia tapauksia (Kopsa-Schön 1996, 91). Ihmisen yksinkertaistettu luokittelu ympäröivästä maailmasta jonkin huomiota herättävän piirteen avulla pysyy hengissä, vaikka todistusmateriaalia esiintyisi aivan vähän (Virtanen 1994, 37). Stereotyyppien muuttuminen tai kumoutuminen on hyvin vaikeaa (Stephan 1989, 48). Tutkimukseni kannalta oleellista on, että 70- ja 80-luvuilla rakennetut stereotyyppiat vaikuttavat edelleen siihen, miten laskentamattilaiset nähdään stereotyyppisesti.

2.2 Sukupuolittuminen

White ja White ovat tutkineet ammattien stereotyyppien sukupuolittumista kolmessa ammatissa, jotka ovat insinööri, kirjanpitäjä ja ala-asteen opettaja. Tutkimuksen tulokseksi on muodostunut se, että insinööri mielletään useimmiten mieheksi ja ala-asteen opettaja naiseksi, mutta kirjanpitäjä on epäselvempi sukupuolit-

tumisen kannalta. Tutkimuksen perusteella stereotyyppi on useammin mies kuin nainen, mutta ero ei ole läheskään niin suuri kuin insinöörissä tai ala-asteen opettajassa. Toisaalta tutkijat mainitsevat myös erikoiseksi sen, että vuonna 2004 Yhdysvalloissa on kirjanpitäjistä jo yli puolet ollut naisia. Koska naisten osuus kirjanpitäjistä on noussut viimeisten vuosikymmenten aikana, on se saattanut vaikuttaa myös stereotypiaan. Kirjanpitäjän ammatin maskuliinisuutta kuitenkin puoltaa vielä se, että tutkimukseen osallistuneet henkilöt pystyivät tunnistamaan paljon nopeammin miespuolisen kirjanpitäjän ominaisuudet. Tutkijoiden mukaan tämä tarkoittaa, että implisiittisesti ihmiset ajattelevat kirjanpitäjän edelleen mies. Tähän saattaa vaikuttaa myös se, että kirjanpitäjän ammattiin liitetään matematiikka, joka sinällään usein mielletään miehiseksi osaamisalueeksi. (White & White 2006, 259–266.)

White:n ja White:n (2006, 260) mukaan ammatteihin kohdistuvista stereotyyppien sukupuolittumisista puhutaan vähän, koska se liitetään helposti laittomaan sukupuoliseen syrjintään. Raunion (1994, 137–138) mukaan kaikissa kulttuureissa on sääntöjä, jotka määrittelevät ”miesten työt” ja ”naisten työt” kotona, kodin ulkopuolella ja työelämässä. Ammatteihin kohdistuvat sukupuolittuneet stereotypiat ovat säilyneet kauan, koska stereotyyppioihin on liitetty tiettyjä ammattiin vaadittavia luonteenpiirteitä, jotka on nähty liittyvän vain toiseen sukupuoleen. Toisena syynä voi olla se, että ammatin edustajista suurin osa edustaa kyseistä sukupuolta. (White & White 2006, 259–260.)

Salmenkari & Järvinen ovat koonneet kirjan 80-luvun puolivälissä haastatelluistaan, jotka he ovat kohdistaneet liike-elämän johtotehtävissä työskenteleviin naisiin. Heidän mukaansa seuraavat piirteet korostuivat haastateluissa: naisen on tehtävä valinta työn ja perheen välillä, naisen on uskottava itseensä ja työskenneltävä ahkerasti, naisten on ratkaistava oma roolikuvansa miesten maailmassa sekä useimmilla haastatelluista naisista on halu näyttää, mihin pystyy. Haastateltavat ovat todenneet päässeensä huipulle omalla työllään ja osaamisellaan sekä lisäksi on auttanut se, että naisilla on ominaisuuksia, joita johtajilta yhä enemmän edellytetään. Kirjoittajien mukaan uran luomiseen panostavaa naista pidetään jopa omittuisena tai viällisenä, koska naiset ovat myöntyviä ja tunteellisia.

Vuonna 1988 järjestettiin tasa-arvoasiain neuvottelukunnan toimesta työseminaarin Nainen ja talous tarkoituksenaan virittää keskustelua aiheesta. Näkökulmana ei ollut ainoastaan naisten työskenteleminen talousalalla, vaan kaiken kaikkiaan naisten näkökulma talouteen ja naisten arvojen huomioiminen taloudessa. Jonung ja Persson-Tanimura mainitsevat seminaarin pohjalta kootussa teoksessa, että on paljon taloustieteen syrjintäteorioita, jotka pyrkivät selittämään naisten syrjintää, ja niille yhteistä on, että tietyistä syrjintäperusteista, kuten maku, ennakkoluulot tai perinteet, yritetään johtaa vaikutus palkkaeroihin, työttömyyteen, ammattien jakautumiseen ja perheen työnjakoon. Heidän mukaansa naisten syrjintä työmarkkinoilla vaikuttaa automaattisesti myös naisten kouluttautumiseen, ammatinvalintaan ja siihen, miten paljon naiset panostavat korkeiden virka-

asemien saavuttamiseen. (Jonung & Persson-Tanimura 1988, 10.) Isotalus (1988, 30) toteaa, että naisten ja miesten palkkaeroja pitää yllä töiden voimakas segregatio eli jako miesten ja naisten töihin.

2.3 Tilastokatsaus

Saadakseni tutkimukseeni taustatietoa perehdyin Suomen Tilastollisiin Vuosikirjoihin vuosilta 1973 ja 1983. Tilastot tarjosivat aiheeseeni liittyviä tilastoja koki- kien väestöstä, työelämää ja koulutusta. Erityisesti olisin halunnut verrata vuosikymmenten tilastoja nähdäkseni niiden muuttumisen, mutta tämä osoittautui todella vaikeaksi, koska tilastojen esittämistä oli muutettu vuosien varrella. Esimerkiksi ikähaarukat tai ammattiryhmien määrittelyt on esitetty erilaisilla, joten suoraa vertailua on mahdoton tehdä. Totesinkin paremmaksi tavaksi jokaisen vuosikymmenen tilastot erillisesti analysoiden vain kyseistä vuosikymmentä kerrallaan. Toisaalta ongelmallista oli myös se, että laskenta-alan ammattilaisia työskentelee useassa tilaston luokittelemassa ammattiryhmässä. Jos työntekijät on esimerkiksi jaettu yrityksen toimialan mukaan, lukeutuu yrityksen taloushallinnon henkilöstö myös kyseiseen toimialaan.

1970 vuoden lopussa rahoitus-, vakuutus-, kiinteistö- ym. toiminta on työllistänyt 71 717 henkilöä, joista naisia on ollut 62,2 %. Kun nämä työlliset on jaettu ammattiaseman mukaan, huomataan, että työnantajista naisia on vain 12,5 % ja yrittäjistä 25,1 %. Tilastosta, jossa työlliset on jaoteltu ammatin, sukupuolen ja iän mukaan, nähdään että hallinnollinen, tilinpidollinen ja konttoritekkinen työ on työllistänyt 209 940 henkilöä, joista 70,7 % on naisia. Naisia on enemmän kuin miehiä jokaisessa ikäluokassa, mutta naisten suhteellinen osuus miehiin nähden on suurempi nuoremmilla ikäluokilla kuin vanhemmilla.

Marraskuussa 1980 rahoitus-, vakuutus-, kiinteistö- ym. toiminta on työllistänyt 118 613 henkilöä, joista naisia on ollut 60,0 %. Kuitenkin työnantajista naisia on edelleen vain 14,6 % ja yrittäjistä 27,7 %. Työllisiä hallinnollisessa, tilinpidollisessa ja konttoritekkinisessä työssä on ollut 304 737 henkilöä, joista 71,6 % on naisia. Naisten osuus miehiin nähden on jälleen suurempi nuoremmilla ikäluokilla kuin vanhemmilla. Hallinnollisessa, tilinpidollisessa ja konttoritekkinisessä työssä toimivat on jaoteltu myös ammattiaseman mukaan, mistä selviää, että naisten osuus palkansaajista on 72,2 % kun taas työnantajista naisten osuus on 15,2 %. Tilastosta näkee, että naisten osuus yrittäjinä on tämän ammatin osalta korkea, koska se on 52,5 %.

Vuonna 1972 kauppakoulujen opiskelijoista 79,0 % oli naisia ja kauppaopistojen opiskelijoista 68,5 % oli naisia. Korkeakoulutasoista opetusta laskenta-alalla tarjosivat Tampereen yliopiston taloudellis-hallinnollinen tiedekunta, kauppa- korkeakoulut Helsingissä, Turussa ja Vaasassa sekä ruotsinkieliset kauppa- korkeakoulut Helsingissä ja Turussa. Tampereen yliopiston opiskelijoista naisia oli 37,7 %.

Helsingin kauppakorkeakoulussa opiskelijoista 45,9 % oli naisia ja tarkemmin jaoteltuna ekonomiksi opiskelevista naisia oli 40,7 % ja akateemiseksi sihteeriksi opiskelevat olivat kaikki naisia. Turun kauppakorkeakoulun opiskelijoista 38,3 % oli naisia. Ekonomiopiskelijoista 33,3 % oli naisia ja kirjeenvaihtajiksi opiskelevat ovat kaikki naisia. Kauppatieteellisen ja taloudellis-hallinnollisen alan opiskelijoita oli lukuvuonna 1971/72 kaikkiaan 59 634.

Vuonna 1982 ammatillisten oppilaitosten kauppa- ja toimistoalan koulutukseen osallistuneista 70,8 % oli naisia. Tilastoista löytyy tiedot laskenta-alan opiskelijoista Tampereen yliopistossa, Helsingin suomenkielisessä ja ruotsinkielisessä kauppakorkeakoulussa, Turun kauppakorkeakoulussa sekä Åbo Akademi:ssä. Tampereen yliopistossa laskenta-alan opintoja suorittavia opiskelijoita on 1 780 ja opiskelijoista naisia on 38,3 %. Samanlaista jaottelua korkeakoulujen opintolinjoista ei ole 1982 vuodelta kuin 1972 vuodelta oli. Turun kauppakorkeakoulussa opiskelevia on 960 ja heistä 50,9 % on naisia.

Vaikka tutkimus keskittyikin 70- ja 80-lukuihin, esittelen myös hieman 1990 vuoden tilastoja laskenta-alan töistä, jotta kehitys ilmenisi paremmin. Vuonna 1990 hallinnollisessa, tilinpidollisessa ja konntoriteknisessä työssä on työskennellyt 337 034 henkilöä, joista naisten osuus on 73,8 %. Tämä osuus on kasvanut hieman 70-luvulta lähtien. Ammattiaseman mukaan jaoteltuna kyseisessä ammatissa naisten osuus palkansaajista on 74,6 % ja yrittäjistä 47,5 %.

2.4 Aiemmat tutkimukset

Teoreettista viitekehystä muodostaessani käytin erityisen paljon hyväkseni Carnegien ja Napierin (2009) tutkimusta, jonka he olivat tehneet laskenta-alan stereotyyppioista ja erityisesti siitä, miten Enronin tapahtumat vaikuttivat yleiseen käsitykseen laskenta-alasta. Sen lisäksi, että sain Carnegien ja Napierin artikkelista teoriapohjaa tutkimukselleni, auttoi se myös löytämään muita aiheesta tehtyjä tutkimuksia, koska myös siinä oli niitä käytetty. Carnegie ja Napier käyivät tutkimuksensa alussa perinpohjaisesti läpi sitä, minkälaisia stereotyyppioita laskenta-ammatteihin ja -ammattilaisiin on liitetty. Tutkijat ovat keränneet tietoa stereotyyppioihin liittyvistä tutkimuksista, jotka on tehty käyttäen hyvinkin erilaisia aineistoja, kuten elokuvia, tiedotusvälineitä, taidetta, novelleja ja liike-elämän lehdistöä ym.

Carnegie ja Napier ovat todenneet kahden erilaisen stereotypian esiintymisen, joita he kutsuvat perinteiseksi laskenta-ammattilaiseksi (traditional accountant) ja liiketoiminta-ammattilaiseksi (business professional). Näistä ensimmäiseen viitataan usein bean-counter-käsitteellä. Perinteiseen laskenta-ammattilaiseen viitataan myös green eyeshade -käsitteellä, jota käytetään enemmän Yhdysvalloissa. Käsite on peräisin vihreästä häikäisysojasta, jota konttoreissa työskentelevät henkilöt ovat käyttäneet. Perinteisen laskenta-ammattilaisen positiivisiin ominaisuuksiin kuuluu rehellisyys, luotettavuus, varovaisuus rahan kanssa, tunnollisuus, kohteli-

as käytös ja hyvät puhetaidot. Negatiivisia piirteitä taas ovat pitkäväteisyys, tylsyytys, värittämyys, liiallinen takertuneisuus rahaan, pikkutarkkuus, liiketoiminnan tajuamisen puute ja halpamaisuus. Liiketoiminta-ammattilaista taas kuvataan tutkimuksessa lainaten Bougenia (1994) vastenmieliseksi laskentahenkilöksi, johon liitetään tulojen manipulointia, taselukujen taktista muokkausta ja jopa korruptiota. Varsinkin Enronin ja sen jälkimainingeissa lopettaneen Arthur Anderssenin tapausten nähdään vaikuttaneen liiketoiminta-ammattilaisena nähtävän stereotypian käytön lisääntymiseen, koska käsitys aina hyvästä, yleistä etua valvovasta laskenta-ammattilaisesta murentui. Toisaalta myös Enron skandaalin jälkeen perinteisen laskenta-ammattilaisen stereotypiaan sisältyviä positiivisia piirteitä on alettu arvostamaan enemmän, varsinkin rehellisyyttä. Laskenta-alalla on myös herätty parantamaan tahraantunutta mainetta asettamalla uutta tarkempaa lainsäädäntöä (esim. Sarbanes-Oxley), jotta alan rehellinen imago saataisiin takaisin.

Carnegie ja Napier käsittelevät aineistoaan yhteiskuntasopimusteorian kautta eli he huomioivat ns. sopimuksen, joka laskenta-alan yrityksillä on yhteiskunnan kanssa. Tämä sopimus, joka antaa yritykselle oikeuden toimia, määrittelee sen, mitä yritykset saavat tehdä yhteiskunnassa. Esimerkiksi Arthur Anderssenin yrityksen kaatuminen Enron skandaalin myötä voidaan nähdä siten, että tilintarkastusyhteisö on petoksellaan ja vääränlaisella toiminnalla rikkonut sopimuksen yhteiskunnan kanssa ja näin menettänyt yleisen oikeutuksensa olemassaoloon ja yhteiskunnassa toimimiseen. Tutkimuksen mukaan varsinkin pyrkimys miellyttää asiakasta ja tuleminen osalliseksi asiakkaan liiketoiminnan hoitamiseen ovat vienteet Arthur Anderssenin tilintarkastajat yli sopimuksen rajojen.

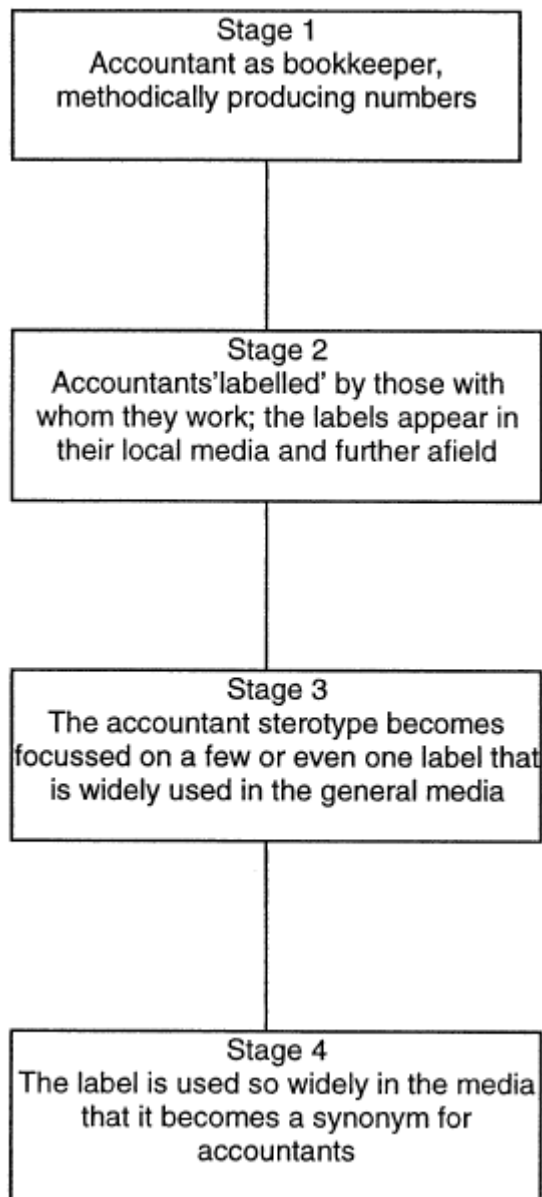
Smith ja Briggs (1999) ovat tutkineet elokuvien ja televisiosarjojen välittämää kuvaa kirjanpitäjistä. Heidän tutkimuksessaan nousee esiin se, että ennen 80-lukua kaikki elokuvissa ja televisiosarjoissa esitetyt kirjanpitäjät olivat miehiä. Niin miehistä kirjanpitäjinä kuin naisistakin 80-luvulta lähtien on annettu hyvin negatiivinen kuva. Adjektiivejä, jotka Smith ja Briggs ovat todenneet elokuvien ja sarjojen kautta välittyvän kirjanpitäjistä ovat tylsä, mielikuviuton, aloitekyvytön, arka, epävarma, nörttimäinen, epäsosiaalinen ja vanhanaikainen. Luetteloa voisi tutkimuksen perusteella jatkaa kauemmankin, mutta se lienee turhaa. Tutkimuksessa on myös todettu, että 80-luvulta lähtien kirjanpitäjien ominaisuuksiin on liittynyt rikollisia elementtejä kuten uhkapeliä, rahanpesua, petoksia ja murhia. Tämä seikka korreloi Carnegien ja Napierin kahtiajakoa perinteisen laskenta-ammattilaisen stereotypiaan sekä liiketoiminta-ammattilaisen stereotypiaan. Smith ja Briggs toteavat joidenkin kirjanpitäjiin liitettyjen normaalisti negatiivisina pidettyjen adjektiivien olevankin positiivisia. Tämä tarkoittaa, että kirjanpitäjän halutaankin olevan pikkutarkka ja kaavoihin kangistunut. Tutkimuksessa painotetaan sitä, että kirjanpitäjien stereotypialle olisi tehtävä jotain, jotta ala houkuttaisi uusia lahjakkaita opiskelijoita. Smith ja Briggs käsittelevät myös sitä mahdollisuutta, jos negatiiviset stereotypiat liitetäänkin vain sanoihin kirjanpitäjä, kirjanpito, tilintarkastaja ja tilintarkastus. He ovat huomanneet, että näitä ilmauksia on pyritty kiertämään käyt-

tämällä korvaavia ilmauksia kuten vakuuspalvelut, liiketoimintaratkaisut, liike-toimintapalvelut, asiantuntijapalvelut ja kokonaisvaltainen konsultointi.

Friedman ja Lyne (2001) ovat tutkineet bean-counter-stereotypiaa keskittyen erityisesti sen kehittymiseen ja sen erilaisiin vivahteisiin. Heidän määritelmänsä bean-counter-stereotyyppi on pelkästään täsmällisyydestä ja muotoseikoista kiinnostunut henkilö, joka on järjestelmällinen, konservatiivinen, tylsä ja iloton. He ovat todenneet, että vaikka stereotypia nähdään useimmiten negatiivisena, liittyy siihen myös positiivisia piirteitä kuten rehellisyys ja luotettavuus. Toisin kuin esimerkiksi Smith ja Briggs (1999) Friedmanin ja Lynen mukaan stereotypian käyttö ei ole vähentynyt vaan päinvastoin lisääntynyt. Useista ei-fiktiivisten lehtien artikkeleista koostuvan tutkimusaineistonsa pohjalta tutkijat ovat todenneet bean-counter-stereotypian käytön lisääntyneen. Tutkimusaineistoksi muodostui 138 artikkelia, joissa oli käytetty ilmausta bean-counter. Näistä artikkeleista tutkijat päättelivät oliko bean-counter-käsitettä käytetty positiivisessa, neutraalissa vai negatiivisessa mielessä. Näistä vain 13 artikkelissa sanan käyttöön liittyi positiivisia vivahteita. Friedman ja Lyne ovat myös todenneet, että on suuri ero siinä, onko kyse kirjanpitäjästä, joka työskentelee isossa tilitoimistossa vai kirjanpitäjästä, joka työskentelee yrityksen sisällä. Yrityksen sisällä toimivat kirjanpitäjät nähdään negatiivisemmin ja heidän katsotaan olevan liiaksi numeroihin ja kustannuksiin kiintyneitä eikä heidän katsota tajuavan todellisesta liiketoiminnasta juurikaan mitään. Tutkijat toteavat kirjanpitäjien kuitenkin alkaneen pyrkiä eroon stereotypiasta, mutta toisaalta samaan aikaan yleinen stereotypian käyttö ja sen mieltäminen totuuden mukaiseksi lisääntyy. Kuten muutkin tutkijat myös Friedman ja Lyne ovat huolissaan stereotypian mukanaan tuomasta lahjakkaiden opiskelijoiden pulasta. Jos alalle hakeutuu vain stereotypian mukaisina itsensä näkevät opiskelijat, on vaarana stereotypian toteutuminen.

Friedmanin ja Lynen mielestä stereotypian ilmeneminen on huomattavasti monimutkaisempaa ja vaihtelevampaa, kuin mitä edeltävissä tutkimuksissa on esitetty. Kunkin henkilön oma suhde eli se, tuntevatko he ketään kirjanpitäjää henkilökohtaisesti vai muodostuuko kuva vain median tai työkaverien puheiden perusteella, vaikuttaa siihen minkälaisena kyseinen henkilö kirjanpitäjän stereotypian näkee. Myös erilaiset tiedotusvälineet heijastavat erilaista kuvaa stereotypiasta saaden aikaan sen, että eri katsoja- tai lukijakunnilla voi olla hyvinkin ristiriitaiset kuvat stereotypiasta tai ainakin niihin liittyy erilaisia vivahteita. Tutkijat huomauttavat myös siitä, että tiedotusvälineet eivät ole neutraaleja totuuden välittäjiä. On siis huomioitava jokaisen tiedotusvälineen intressit ja arvomaailma ja erityisesti se, kuka on informaation takana ja kenelle se on suunnattu. Friedman ja Lyne toteavat, että kukaan ei odota näkevänsä laskenta-alan lehdissä vitsailua stereotypiasta täysin negatiiviseen sävyyn vaikkakin tällaista saattaisi esiintyä muiden ammattien lehdissä. Tämä toteamus on hyvin mielenkiintoinen minun tutkimukseni kannalta, koska diskurssianalyysini aineisto koostuu juurikin laskenta-alan lehden artikkeleista.

Friedman ja Lyne ovat esittäneet stereotypian muodostumista ajan kuluessa ohessa olevan kuvion avulla (Kuvio 2). Tutkijat pyrkivät tällä selittämään sitä, miten bean-counter-käsitteestä on tullut neutraali synonyymi laskenta-alan työntekijälle. Heidän aineistonsa analysoinnin perusteella kolmasosassa bean-counter-käsitteen käytöistä käsite nähtiin puhtaaksi synonyymiksi laskenta-alan työntekijälle ilman negatiivisia tai positiivisia vivahteita. Kuvion ensimmäisessä vaiheessa laskentahenkilö kirjanpitäjänä toimii tuottaen järjestelmällisesti numeerista informaatiota. Toisessa vaiheessa laskentahenkilöä kuvaavat piirteet välittyvät heidän kanssaan työskentelevien henkilöiden keskuudessa ja mahdollisesti heiltä eteenpäin suullisesti. Imagoon liittyvistä piirteistä saatetaan myös viestiä oman alan tai työyhteisön julkaisuissa. Kolmannessa vaiheessa stereotypia yksinkertaistuu niin, että sen tarkoitus alkaa olla kaikille ymmärrettävissä samanlaisena tai lähes samanlaisena ja lisäksi stereotypiaa aletaan käyttää jo yleisissä tiedotusvälineissä. Neljäs vaihe on se, että stereotypian nimi, eli tässä tapauksessa bean-counter, tulee yleisesti niin tunnetuksi, että sitä aletaan käyttää puhtaana synonyyminä laskenta-alan työntekijälle ilman loukkaavaa tarkoitusta.

KUVIO 2. Stereotypian syntymisen neljä vaihetta (Friedman & Lyne 2001, 447)

Jeacle (2008) on tutkinut erityisesti *the big four* eli neljän suuren tilintarkastusyri-tyksen rekrytointiin liittyviä tekstejä, joilla yritykset pyrkivät houkuttelemaan työvoimaa. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut paljastaa ne keinot, joilla yritykset pyrkivät haastamaan tyypillisen stereotypian luomaa negatiivista kuvaa ammatista. Tutkimuksesta voi todeta, että rekrytointiin liittyvissä teksteissä ja niihin liitetyissä kuvissa on alettu tietoisesti kumota vanhanaikaisen ja tylsän imagon luomaa kuvaa laskenta-alan töistä ja työntekijöistä. Kuvissakin poseeraa joukko iloisia, nuoria henkilöitä, joiden avulla yritetään murentaa kuvaa kirjoituspöydän takana istuvasta nörtistä naputtelemassa taskulaskintaan. Tämän kaiken taustalla, myös tässä tutkimuksessa, on huoli lahjakkaiden opiskelijoiden hakeutuminen

muihin, stereotyyppioiltaan houkuttelevampiin ammatteihin. Jeaclen mukaan yritykset ovat kokeneet haasteekseen, sen miten saada nuori lahjakas henkilö, joka halua olla trendikäs ja *cool*, kiinnostumaan ammatista, joka taas nähdään tylsänä ja ankeana.

Jeacle on erotellut tutkimiansa rekryointitekstien ja kuvien perusteella neljä teemaa, joissa kaikissa on tarkoituksena vanhan imagon syrjäyttäminen ja toisaalta uuden imagon luominen. Ensimmäinen teema on *uusien kavereiden luominen*, johon kuuluu tekstit, joissa painotetaan tulevien työkavereiden muodostavaa sosiaalista yhteisöä sekä tämän yhteisön mukanaan tuomaa uutta ja jännittävää sosiaalista elämää. Toinen teema on *hauskat aktiviteetit*, johon kuuluu tekstit ja kuvat, joissa työntekijät ottavat osaa johonkin yrityksen tapahtumaan, kuten baari-iltaan, grillaukseen tai pikkujouluun. Tarkoituksena on näin välittää kuvaa yhteisestä hauskanpidosta, jotta kuva vapaa-ajallaankin hyvin tylsänä pidetystä tilintarkastajasta murenisi. Kolmanteen teemaan sisältyvät viittaukset eksoottisiin paikkoihin, joihin työssä voi saada siirron. Ulkomailla työskentelyn on todettu houkuttelevan nuoria, joten sillä pyritään hakijoita houkuttelemaan, vaikkakin tosiasiaa nämä siirrot koskevat vanhempia ja kokeneempia työntekijöitä. Viimeinen teema on suoranaisten stereotypian haastaminen ja vastustaminen. Tutkija toteaa, että laskenta-alalla on ehkä panostettava enemmän kannustimiin ja työntekijöiden imagon parantamiseen kuin muilla aloilla. Tähän liittyvät tekstit kuuluvat viimeiseen teemaan. Kannustimina käytettyjä tekijöitä teksteissä ja kuvissa ovat iältään nuoret henkilöt, erityistaidot, joita nykyisillä työntekijöillä on sekä erityisesti urheilulliset harrastukset, joiden parissa alalla olevat henkilöt vapaa-aikaansa kuluttavat.

Ainoa suomalainen tutkimus, jota olen teoreettista viitekehystä muodostaesani käyttänyt, on Granlundin ja Lukan (1997) tutkimus, jossa käsitellään suomalaisen kulttuurin vaikutusta johdon laskentatoimeen. Tutkimuksessa on peruslähtökohtana johdon laskentatoimen muutostilanne, jota he kuvaavat työntekijöiden muuttumisella bean-countereista controllereiksi. Erityisesti tutkimuksessa on huomioitu laskentahenkilöiden kommunikaatio toisten laskentahenkilöiden sekä muiden organisaation jäsenten kanssa. Minun tutkimukselleni olennaista on oletettu ja myös haastatteluaineistosta todettu muutos laskenta-alalla työskentelevien töissä, vaikkakaan tutkimuksessa ei käsitellä yleisesti nähtävää imagon muutosta, vaan enemmänkin työnkuvan muuttumista. Pidän tätä kuitenkin aiheeseeni liittyvänä, koska työnkuvan muuttuminen ja erityisesti työnimikkeen muuttuminen esimerkiksi laskentapäälliköstä controlleriksi voi vaikuttaa voimakkaastikin siihen, miten ulkopuoliset ammatin näkevät.

Granlund ja Lukka ovat todenneet yhtenä muutoksen huomattavimmista tekijöistä olevan sen, että laskentatoimen henkilöt osallistuvat enemmän liiketoimintaan ja päätöksentekoon. On huomioitava, että tutkimuksessa käsitellään johdon laskentatoimen parissa työskenteleviä henkilöitä. He haluavat tuoda oman osamisensa paremmin esiin yrityksen toiminnassa konsultoimalla johtoa nykyhetken tilanteesta ja arvioista tulevasta. Tässä olisi suuri muutos vanhaan tilanteeseen,

jossa kommunikaatio eristäytyneen laskentaosaston ja yrityksen johdon välillä oli lähinnä yksisuuntaista laskentareporttien lähettämistä johdolle ilman tietoa siitä, mihin raportteja käytetään tai toisaalta ilman varmuutta siitä, ymmärretäänkö raportteja. Tutkijat näkevät suomalaisuuden sopivan varsin hyvin perinteiseen bean-counter-tyyppiin. Muutostilanteen onkin saanut heidän mukaansa aikaan yritysten halu kansainvälistyä ja toimia myös ulkomailla. Yritykset ovat halunneet ottaa toiminnassaan huomioon sen, miten omat toimintamallit nähtäisiin ja koettaisiin ulkomaisten toimijoiden silmin ja näin ollen muuttaa suomalaisia tapoja kansainvälisimmiksi. Tutkijoiden mukaan olisi myös tärkeää huomioida jo laskentatoimen koulutuksessa työnkuvan muuttuminen enemmän liiketoiminnassa toimivaksi.

Seuraavassa taulukossa (taulukko 1) on esitetty yhteenveto tutkimuksessa käytetyistä aiemmista tutkimuksista:

TAULUKKO 1: Yhteenveto tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä käytetyistä aiemmista tutkimuksista

Tutkijat	Aineisto	Stereotypia	Positiiviset piirteet	Negatiiviset piirteet	Käyttötarkoitus
Carnegie ja Napier	Laskentahenkilöiden stereotyyppioita käsittelevät tutkimukset ennen ja jälkeen Enronin tapauksen	Bean-counter eli perinteinen laskentamattilainen	Rehellisyys, luotettavuus, varovaisuus rahan kanssa, tunnollisuus, kohtelias käytös ja hyvät puhetaidot	Pitkäväteisyys, tylsyys, värittömyys, liiallinen takertuneisuus rahaan, pikkutarkkuus, liiketoiminnan tajuaamisen puute ja halpamaisuus	Viitattu laskentahenkilöihin
		Liiketoiminta-ammattilainen	Liiketoiminnan tajuaminen	Vastenmielinen laskenta-henkilö, johon liitetään tulojen manipuloimista, tasekirjojen taktista muokkausta ja korruptiota	Viitattu laskentahenkilöihin
Smith ja Briggs	Elokuvat ja televisiosarjat	Kirjanpitäjä (ennen 80-lukua poikkeuksetta mies, sen jälkeen esiintyy myös naisia)	Jotkut negatiivisista piirteistä katsotaan positiivisiksi, koska laskentahenkilöiden halutaan olevan sellaisia	Tylsä, mielikuviutuksen, aloitekyvytön, arka, epävarma, nörttimäinen, epäsozialinen ja vanhanaikainen	Elokuviin ja televisiosarjojen välittämä kuva laskentahenkilöstä
		Kirjanpitäjä, johon liittyy rikollisia piirteitä	Ei mitään	Stereotyyppiin liittyy uhkapeliä, rahanpesua, petoksia ja murhia	Elokuviin ja televisiosarjojen välittämä kuva laskentahenkilöstä

Friedman ja Lyne	Ei-fiktiivisten lehtien artikkelit, joissa on käytetty bean-counter-käsitettä	Bean-counter	Käsitettä on käytetty myös positiivisessa yhteydessä	Pelkästään täsmällisyydestä, muotoseikoista, numeroista ja kustannuksista kiinnostunut henkilö, joka on järjestelmällinen, konservatiivinen, tylsä ja iloton eikä hän tajua liiketoimintaa	Ei tietoa
Jeacle	Neljän suuren tilintarkastus toimiston rekrytointiin liittyviä tekstejä	Iloiset ja nuoret laskentahenkilöt	1. Uusia kavereita sosiaalisesta yhteisöstä 2. Työyhteisön hauskat aktiviteetit 3. Siirrot eksoottisiin paikkoihin 4. Nuoria henkilöitä, joilla on erityistaitoja ja urheilullisia harrastuksia		Tyypillisen negatiivisen stereotypian haastaminen (kirjoituspöydän takana istuva nörtti, joka naputtaa taskulaskinta)
Granlund ja Lukka	Laskentahenkilöiden työnkuvat ja kommunikatio muiden organisaation jäsenten kanssa	Controller	Aktiivinen osallistuminen liiketoimintaan ja päätöksentekoon, johdon konsultointia ja kansainvälistymistä		Verrataan vanhaan työnkuvaan, jota kutsutaan bean-counteriksi

3 DISKURSSIT

Empiiristä aineistoa analysoidessani olen huomionut, että tekstit saattavat sisältää useampaa diskurssia yhtä aikaa. Tämän vuoksi samoja tekstinäytteitä on käytetty useammassa diskurssissa. Välillä diskurssit ovat osoittautuneet toisiaan tukeviksi ja osittain samankaltaisiksi, mutta joissain tapauksissa diskurssit ovat ristiriidassa keskenään. Tämä on yleistä diskurssikäytännön osalta. (Valtonen 1998, 99; Jokinen ym. 1993; 29, 41–43.) Diskursseja muodostaessani olen kiinnittänyt huomiota myös viittauksiin, jotka edustavat varsinaisiin diskursseihin nähden täysin vastakohtaisia diskursseja. Vaikka vastakohtaisia diskursseja saattaa esiintyä paljon harvemmin, kertoo se kuitenkin vastakkaisten diskurssien olemassaolosta niiden välisistä valtasuhteista.

Kaikki aineiston tekstinäytteet löytyvät liitteistä (liite 1 ja liite 2), joissa ne on myös esitetty diskursseihin jaoteltuina. Kaikkia diskursseihin kuuluvia tekstinäytteitä ei ole nostettu esiin diskurssien esittelyssä, koska näytteitä on joissakin diskursseissa todella paljon. Jotkut tekstinäytteistä ei sisälly mihinkään diskurssiin, vaan niihin on viitattu jossain muussa tutkimusraportin osiossa.

Koska diskurssianalyysi on kontekstisidonnaista, esittelen seuraavissa kappaleissa 1971 ja 1981 vuosien merkittäviä henkilöitä ja tapahtumia (Valtonen 1998, 107). Nämä asiat eivät välttämättä liity varsinaisesti tutkimukseni aiheeseen, mutta tarkoituksena onkin tuoda esille esimerkkejä käyttäen, minkälainen Suomi oli 70- ja 80-luvuilla. Haluan tuoda esiin sen, miten paljon konteksti todella on muuttunut vuosikymmenten aikana. Muutosta ei välttämättä hahmota puhuttaessa vain määrällisesti kolmenkymmenen tai neljänkymmenen vuoden takaisesta tilanteesta, mutta konkreettisten esimerkkien avulla kontekstin hahmottaminen voi olla helpompaa. Kontekstien esittelyn avulla haluan myös muistuttaa, ettei tutkimuksen tarkoituksena ole paheksua sitä, että on käytetty joitain negatiivisesti laskentamattilaisten stereotypiaan vaikuttavia diskursseja. Tuon ajan kontekstissa tämä on ollut normaalia, eikä pidäkään verrata niiden soveltuvuutta tähän päivään, koska konteksti on nyt aivan erilainen. Diskurssit ovat muuttuneet, mutta stereotypiat voivat säilyä huomattavasti itsepintaisemmin.

3.1 Konteksti vuonna 1971

TAULUKKO 2: Merkittäviä henkilöitä vuonna 1971

Presidentti	Urho Kekkonen	
Pääministeri	Ahti Karjalainen	29.10. asti
	Teuvo Aura	29.10. alkaen
Valtiovarainministeri	Carl Olof Tallgren	29.10. asti

	Päiviö Hetemäki	29.10. alkaen
Suomen Pankin pääjohtaja	Mauno Koivisto	
Talouden Nobel-palkinnon saaja	Simon Kuznets (USA, Harvard University)	Hän on tehnyt empiirisiä tutkimuksia taloudellisesta kasvusta.

(Tasavallan presidentin kanslia <<http://www.presidentti.fi/public/default.aspx?nodeid=41447&contentlan=1&culture=fi-FI>> 13.4.2010; Valtioneuvosto <<http://valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/hallitukset/vuodesta-1917/haku/fi.jsp>> 13.4.2010; Suomen Pankki <http://www.bof.fi/fi/suomen_pankki/organisaatio/johtokunta/jk_jasenet.htm> 13.4.2010; Nobel Web Ab <http://nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/index.html>)

70-luvulla presidenttinä toiminut Urho Kekkonen oli hallitseva ja itsenäinen päätöstentekijä. Hänen aikanaan presidentin valta oli hyvin keskitetty, eikä esimerkiksi oppositio pystynyt toimimaan demokratian vaatimalla tavalla. Suomalaisen parlamentarismien katsotaan kärsineen Kekkonen menettelytapojen kovuuden, valtapiirin laajuuden ja presidenttikauden pituuden vuoksi. Varsinkin ulkopolitiikassa Kekkonen toimi yksin tai valitsemiensa virkamiesten avustuksella. Hänet nähdään ovelana Suomen edun ajajana, joka toisaalta oli venäläisten ystävä mutta toisaalta hän myös osasi käsitellä heitä säilyttäen suhteet Länsimaihin. (Häikiö 1997, <<http://artikkelihaku.kansallisbiografia.fi/artikkeli/632/>> 13.4.2010.)

Yksi 1971 vuoden merkittävimmistä tapahtumista teollisuuden ja kansantalouden kannalta oli noin seitsemän viikkoa kestänyt metallityöläisten lakko. Tasavallan presidentti Urho Kekkonen oli vaikuttanut vahvasti työehtosopimusneuvotteluihin saaden aikaan varsin hyvän sopimuksen, mutta metallityöläiset eivät suostuneet hyväksymään tätä UKK-sopimukseksi kutsuttua tulopoliittista kokonaisratkaisua. Lakko alkoi 8. helmikuuta ja sen tärkeimpänä tarkoituksena oli solidaarisempi palkkapolitiikka eli heikoimmassa asemassa olevien ansiotason turvaaminen. Palkkapolitiikkaa onnistuttiinkin parantamaan ja lakko päättyi tiukan äänestyksen jälkeen 24. maaliskuuta. (Kautto 2004, <<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/12880>> 13.4.2010.)

Merkittäviä tapahtumia lainsäädäntöön liittyen vuonna 1971 olivat aborttilaki, esitys kuolemantuomion poistamisesta rangaistusjärjestelmästä sekä turvavyön pakollisuus uusiin autoihin. Uusi aborttilaki mahdollisti raskaudenkeskeyttämisen myös sosiaaliin syihin vedoten, kun se aiemmin tehtiin vain terveydellisten syiden tai rikoksen seurauksena alkaneen raskauden vuoksi. (Alajoki 2009, <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200909304728>> 13.4.2010; Laki raskauden keskeyttämisestä 24.3.1970/239.) Rauhanajan rikoksista kuolemantuomio oli poistettu 1949, mutta lopullisesti kuolemantuomion poistamista myös sota-ajan rikosten rangaistuksista esitettiin vuonna 1971. Kuolemanrangaistus poistettiin kokonaan rangaistusjärjestelmästä seuraavana vuonna. (Hallituksen esitys eduskunnalle Kuolemanrangaistuksen poistamisesta rangaistusjärjestelmästä. HE 134/1971; Jokinen 2001, <<http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta-09-01-kuol.html>>)

13.4.2010.) Uusiin autoihin tuli pakolliseksi asentaa turvavyöt etupenkkeihin, koska liikenneonnettomuuksissa menehtyneiden määrä lisääntyi hälyttävästi. Turvavyöiden käyttö ei kuitenkaan tullut pakolliseksi, ja käyttö olikin verrattain vähäistä. (Autoalan tiedotuskeskus <<http://www.autoalantiedotuskeskus.fi/teemat.asp?ao=3168&nmi=Liikenneturvallisuus>> 13.4.2010)

3.2 Talouselämä-lehti 70-luvulla

Yleisilme 70-luvun lehdissä on hyvin vakava ja virallinen. Tekstiä on huomattavasti enemmän kuin kuvia ja jo pelkkä selailu antaa lehdestä hyvin asiallisen ja luotettavan informaatiolähteen kuvan. Selvästi yleisin kuva on puolivakava virkamies poseeraa papereita selailen tai puhelimen luuri korvalla. Toisaalta mainosten kuvissa esiintyy usein nuoria naisia käyttämässä kyseisessä mainoksessa mainostettavaa konetta. Teksteistä ja mainoksista voi päätellä lehden olevan suunnattu miehille. Lehdessä mainostetaan konttorikoneiden lisäksi tupakkatuotteita, alkoholituotteita ja autoja. Näiden mainosten kohteeksi on pyritty hakemaan miehiä, minkä voi päätellä sekä mainostettavien tuotteiden että mainostekstien perusteella. Myös artikkeleista löytyi viitteitä siitä, että lukijoiden oletetaan olevan miehiä.

KUVA 1 (1971, 20, 19)

Kuinka moni meistä tiedostaa savukkeiden valmistajan, solmionsa valmistajan tai edes kansallisuuden jne.? (1971, 28, 24, lainaus 34)

Lehden kirjoittelu on 70-luvulla huomattavan poliittista. Erityisesti pääkirjoituksissa ja vapaampi muotoisissa kolumneissa kirjoitetaan hyvinkin kärkkäästi

poliittisista näkemyksistä. Kansantalous nähdään enemmänkin poliitikkojen pyörittämäksi järjestelmäksi kuin markkinavoimien aikaansaamaksi. Yleisesti ottaen kansantaloudellisissa asioissa lehden kirjoituksissa viitataan usein Ruotsiin kuin isoveljeen. Toisaalta Ruotsin tekemisiä arvostellaan ja omia toimintamalleja pidetään parempina, mutta toisaalta taas Ruotsista puhutaan paljon esimerkin tavoin. Myös Yhdysvaltoihin verrataan jonkin verran, mutta tällöin aiheena on liiketoiminnan johtaminen tai tehokas toteuttaminen. Siinä missä Ruotsia pidetään tekeissä isoveljenä, voidaan Yhdysvaltojen sanoa olevan kaukainen serkku korkeassa asemassa, jota ihaillaan ja arvostetaan.

Jos otamme Ruotsista mallia (niin kuin kai yleensä otamme), meillä olisi rajoitettava yksityistä kulutusta ja kasvatettava julkista. (1971, 30, 36, lainaus 39)
Amerikkalaista liikkeenjohtoa on opittu pitämään ihanteena tehokkuudesta ja tuloksista puhuttaessa ja edelläkävijänä uusien ideoiden ja menetelmien kehittämisessä. Korkeamassa kaupallisessa koulutuksessa, nimenomaan liikkeenjohdollisessa opetuksessa, perustana ovat yleisesti amerikkalaiset opit ja teoriat. (1971, 5, 7, lainaus 7)

Sinänsä Talouselämä-lehden kirjoittelusta puuttuu kriittinen näkökulma, mikä nykyään on yleinen lähestymistapa lehtikirjoittelussa. 70-luvulla kyseenalaistaminen ja negatiivisten asioiden julkaiseminen on katsottu asiaan liittyvien henkilöiden henkilökohtaiseksi arvosteluksi. Varsinkaan hierarkian huipulla olevia liikelämän johtajia tai poliitikkoja ei ole ollut soveliasta arvostella. Ainoa ryhmä, jota on arvosteltu avoimesti artikkeleissa, on kommunistit.

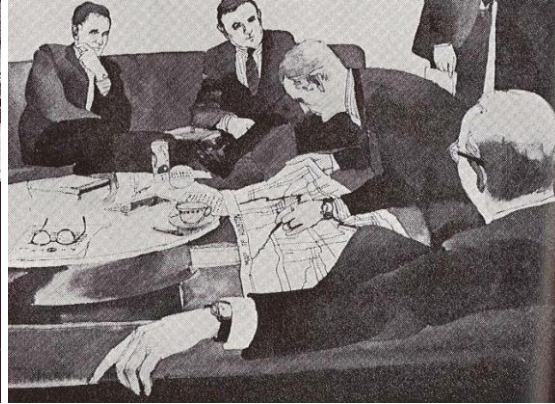
3.3 Diskurssit vuodelta 1971

3.3.1 Laskentamiehet

Laskentamiehet diskurssi pitää itsestään selvänä, että taloushallinnon parissa työskentelevä henkilö on mies. Tämä piirre korostuu erityisesti, jos on kyse vastuullisesta asemasta, johon kuuluu myös päätöstentekoa. Miesten asemaa parempina laskenta-ammattilaisina ei missään määrin kyseenalaisteta, vaan asian vain uskotaan yleisesti olevan näin. Miesten luonnollisten ominaisuuksien katsotaan soveltuvan työn kuvaan paremmin. Koska 1970-luvulla kaikki päätöksenteko ja strateginen suunnittelu, myös taloushallinnon osalta, on kuulunut keskitetysti yritysten korkeimmalle johdolle, olen tutkimuksessani huomionnut diskursseja hahmotellessani myös artikkelit, joissa puhutaan korkeimmasta johdosta. Seuraavat esimerkit tutkimusaineistosta kuvaavat sitä itsestäänselvyyttä, jonka mukaan laskenta-alalla työskentelevät ovat miehiä.

KUVA 2 (1971, 12, 1)

KUVA 3 (1971, 29, 32)

Suomen Pankin ja valtiovarainministeriön tekijämiehet ovat ryhtyneet neuvottelemaan sopivan rahanarvo- ja maksutasepoliittisen toimintamallin löytämiseksi, mutta nämä keskustelut käydään toistaiseksi kaikessa hiljaisuudessa. (1971, 3, 3, lainaus 2)

Eriytyisen arvokkaana pitäisin sitä, että osanottajaryhmät kerättäisiin maanpuolustus-kursseihin tapaan edustavana otantana koko ns. johtajakoneistosta. Kysymyshän on »yleismiehistä». (1971, 5, 9, lainaus 8)

TALOUSELÄMÄ: Onko liikkeellä tarpeeksi ja riittävän vertailukelpoista tietoa koulutuksesta, että yritykset voisivat suunnistaa sen mukaan ja lähettää oikeat miehet oikeille kursseille. (1971, 5, 23, lainaus 10)

Ns. toiseksi mieheksi ryhtyminen on melko harvinaista siksi, että nuo 'ensimmäiset' miehet ovat usein itse oppineita ja yrityksen mukana kasvaneita, jolloin he eivät arvoista teoreettisen koulutuksen saanutta henkilöä työtoverinaan. (1971, 9, 28, lainaus 19)

Diskurssille on ominaista oikeuttaa miesten asemaa parempina talouselämän johtajina kuvaamalla miehiä viisaiksi ja tämän vuoksi soveltuvammiksi työhön. Viisaus taloudellisissa asioissa ja kyky pyörittää liike-elämää nähdään miehillä synnynnäisenä piirteenä. Artikkeleissa viitataan heihin esimerkiksi sanoilla talousmiehet, hallintomiehet, talouselämän tekijämiehet ja laskentamiehet. Toisinaan kyseisillä sanoilla viitataan johonkin tiettyyn mieheen, josta artikkelissa puhutaan, mutta toisinaan sanaa käytetään viitattaessa yleisesti kyseisessä ammatissa toimivaan henkilöön.

Meillä on varmasti yhtä viisaita miehiä kuin muuallakin käsittämään, että tämänkertaisessa tilanteessa kysyntää on rajoitettava, sekä luettelemaan keinoja, kuinka se käy päinsä. (1971, 9, 10, lainaus 17)

Toiseenkin merkillisyyteen taloudellisten tietojen oikeellisuutta ja virheellisyyttä ajatellen on aihetta kiinnittää huomiota, nimittäin talousasiantuntijain vaiteliaisuuteen. On melkein pä yhden käden sormin lueteltavissa ne talousmiehet, jotka viime vuosina ovat rohjenneet julkisuudessa esittää virallisista käsityksistä poikkeavia näkemyksiään talou-

dellisesta kehityksistä sekä talouspoliittisesta toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista. (1971, 6, 29, lainaus 13)

Laiivan rakentamiseen ihmisiä tarvitaan tuhansia. Suunnittelijoita, piirtäjiä, insinöörejä, hitsareita, hallintomiehiä, levyseppiä, ATK-miehiä... Perusteellisen tutkimuksen, suunnittelun ja näiden ammattimiesten yhteistyön tuloksena syntyvät huippuluokan erikoisaluukset. (1971, 9, 19, lainaus 18)

Tähän liittyy kuitenkin vielä eräs aspekti: Suomen kansassa on virkamiesvihan ohella myös virkamiesten kunnioitus ollut korkealla. On varmasti hyväksi, että tätä kunnioitusta tavalla tai toisella, esim. juuri tittleitä jakamalla, pyritään tasaamaan talouselämän tekijämiehille. (1971, 13, 12, lainaus 21)

Vaihtoehtojen edullisuuden selvittämisessä myymälänhoitaja voi käyttää apunaan operatiivista laskentamiestä. (1971, 30, 20, lainaus 37)

Miesten ylivertainen asema laskenta-alan tehtävissä näkyy myös sanonnoissa, kuten puhuttaessa ”toisen miehen paikoista”, organisaation miehittämisestä, käytännön miehistä, moni-isäntäisistä projekteista ja viitatessa johtajien valintaan sanomalla ”oikea mies oikealle paikalle”.

Pystyäkseni vastaamaan sitten siihen, miksei vastavalmistunut ekonomi hakeudu pienyritykseen, seurailin lehtiä ja kävin mm. Ekonomiliiton toimenvälityksessä tutkimassa, löytyisikö toisen miehen paikkoja. (1971, 9, 27, lainaus 19)

Liikkeenjohdon eräänä hallinnollisena perustehtävänä on perinteellisesti pidetty organisaation miehittämistä. Enimmältään sillä on tarkoitettu yrityksen tarjoamien työtilaisuuksien lukumäärällistä täyttämistä. »Oikea mies oikealle paikalle oikeaan aikaan» periaate on myös tunnettu ja tunnustettu, mutta ei yhtä usein toteutettu. (1971, 13, 16, lainaus 22)

Amerikkalaisen liikkeenjohdon periaatteet ja menetelmät leviävät muualle paitsi korkeakoulujen ehkä vielä enemmän käytännön miesten välityksellä. (1971, 5, 7, lainaus 7)

Moni-isäntäisen projektin toiminnan onnistuminen riippuu suuressa määrin siihen osallistuvien organisaatioiden omista tavoitteista. (1971, 29, 32, lainaus 36)

Naisten asemaa laskenta-alalla 1970-luvulla kuvastaa osuvasti seuraava lainaus:

Talouselämän käyttöön saatavat työvoimareservit ovat ilmeisesti melko pienet. Kysymykseen tulee lähinnä »korviketyövoima» naiset, vanhukset, invalidit ja osittain alle 18-vuotiaat nuorukaiset. (1971, 2, 16, lainaus 1)

Talouden alan työvoimapulaa käsittelevässä artikkelissa naiset rinnastetaan vanhuksiin, invalideihin ja alaikäisiin eli naiset nähdään tavallaan toisarvoisiksi työntekijöiksi. Heitä ei sinällään moitita tai arvostella. Se, että he soveltuvat töihin ainoastaan paremman puutteessa, nähdään totuutena miellettyinä peruslähtökohdanna.

Kolmas tärkeä seikka etenkin sihteerien ja naisekonomien kohdalla on sukupuolten välinen eriarvoisuus työmarkkinoilla. Etenkin pienissä yrityksissä naisiin kohdistuva diskriminointi on huomattavasti suurempaa kuin suurissa yrityksissä tai julkishallinnon

alalla. Siksi on luonnollista, että naiset pyrkivät sinne, missä sukupuolten välinen eriarvoisuus on pienempi. (1971, 9, 28, lainaus 19)

Useimmat naiset eivät tietenkään voi täysin vapaasti harkita, pysyvätkö he kotona vai hakeutuvatko he työmarkkinoille. Naimisissa olevien naisten päätökseen tässä asiassa vaikuttavat muun muassa lasten lukumäärä ja ikä, naisen koulutustaso, aviomiehen tulot, perheen asuinpaikka sekä asenteet. (1971, 31, 14, lainaus 40)

Teksteistä käy ilmi, että naisia syrjitään työmarkkinoilla, mutta toisaalta tätä kuvataan hyväksyttynä tosiasiana. Tapahtuvaa syrjintää ei millään tavalla kritisoida tai osoiteta pyrkimystä tilanteen muuttamiseen. Naisten vain oletetaan hakeutuvan sinne, missä syrjintää on vähemmän. Yleisesti ottaen naisten odotetaan pysyvän poissa työelämästä, jos perheellä on pieniä lapsia tai jos hänen aviomiehensä tienaa niin paljon, ettei naisen työssäkäynnille ole taloudellista edellytystä. Femiinisten ominaisuuksien ei katsota kuuluvan liike-elämään tai taloudelliseen ajatteluun. Naiset koetaan liian tunteellisiksi ja pehmoisiksi liike-elämän kivenkovassa maailmassa.

Vaikka useissa teksteissä on laskenta-alan työntekijään viitattu miesloppuisella käsitteellä, on kuitenkin laskentakoneiden mainoksissa lähes poikkeuksetta nainen tekemässä laskentatyötä. Useissa kuvissa nainen on kuvattu sihteerimäiseksi henkilöksi, joka tuottaa lukuja johtajana toimivalle miehelle. Mies kuvataan naisen valvojana ja laskentainformaation käyttäjänä.

Niinkuin rahaa pankkiin panis kun nuorimies matkustaa Amerikkaan ja palaa lipas täynnä ideoita, oppia ja yhteyksiä.

Teillähän hän on palveluksessa. Se alle 26-vuotias kehityskykyinen nuorimies, jolle olette kaavaillut tulevaisuutta yrityksessänne.

Lähettkää hänet nyt oppimaan Amerikkaan. Kun on vielä oppimisen aika ja omaksumiskyky parhaimmillaan. Lähettkää hänet kokemaan. Sillä mistäs se kokemus tulee, jollei ole koettavaa.

KUVA 4 (1971, 33, 7)

Laskentamiehet diskurssin tavoitteena on vakuuttaa lukijoille, että miehet synnynnäisten ominaisuuksiensa perusteella ovat soveltuvampia laskenta-alalle kuin naiset. Se pyrkii pitämään yllä vanhanaikaista ideologiaa, jonka mukaan naiset pysyvät kotona ja mies hankkii elannon perheelle, ainakin laskenta-alalla. Koska diskurssissa ei ole viitteitä tilanteen muuttamisesta tai muuttumisesta, sen voi sanoa ihailevan vallitsevaa tilannetta ja pyrkivän pysymään tulevaisuudessakin tässä tilanteessa. Diskurssin tavoite näkyy käytetyssä kielessä siitä, että työn kuuluminen miehille ilmaistaan ilmiselvänä totuutena ilman mitään perusteluja tai vakuutteluja. Diskurssin teksteissä ei juurikaan puhuta miesten paremmasta asemasta, vaan se näkyy perusoletuksena kaiken taustalla, kuten sanojen ja sanontojen muodostuksessa. Diskurssia käyttävät kirjoittajat, jotka uutisoivat tai kommentoivat talouselämän tapahtumia aiheesta kiinnostuneelle yleisölle. Diskurssi on tämän yleisön keskuudessa hyväksytty, joten diskurssin muuttaminen saattaisi aiheuttaa kirjoittajan ja sitä kautta koko lehden uskottavuuden heikentymisen. Myös artikkelin varsinainen sisältö saattaisi hämärtyä uutta ja erilaista diskurssia käytettäessä.

[Talouselämän haastattelijan, Heikki Hautalan, kysymys] Mikä on mielipiteenne suomalaisten talousmiesten tavasta esittää asiaansa suurelle yleisölle? Heidän tyyliään hän pitää usein varsin kuivana ja tavalliselle lukijalle liian vaikeatajuisena. (1971, 21, 6, lainaus 27)

Diskurssi vaikuttaa stereotypiaan tehden siitä ehdottoman maskuliinisen. Liike-elämässä toimivan ja siellä pärjäävän ammattilaisen stereotypia muovautuu käsittämään piirteet, jotka katsotaan olevan luonnostaan miesten piirteitä. Stereotypia ei anna edes mahdollisuutta naisille tulla alalle, paitsi ehkä sihteeriksi laskennasta vastaavalle johtajalle.

3.3.2 Johtajat vs. konttoristit

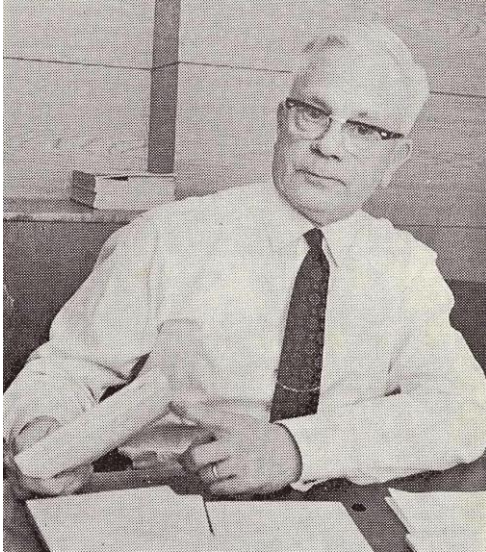
Artikkeleista huomaa laskenta-alan töiden jakaantuvan konttoristeille, jotka laskevat luvut sekä johtajille, jotka käyttävät lukuja. Tämä kahtiajako on todella selvä ja ehdoton. Näiden kahden ryhmän hierarkkinen väli on korkea ja se tuodaan esille artikkeleissa sekä teksteissä että kuvissa. Hierarkian tasot ovat myös tiukasti rajatut, eikä siirtymistä toiseen tasoon nähdä mahdollisena. Kommunikaatio johtajien ja konttoristien kesken muodostuu konttoristien johtajille antamasta laskentainformaatiosta ja johtajien konttoristeille antamista ohjeista ja määräyksistä. Jaoteluun johtajien ja konttoristien kesken liittyy myös sukupuolijako, sillä johtajat nähdään hyvin vahvasti miehinä ja konttoristit naisina. Tämän tekijän osalta diskurssi kietoutuu osittain yhteen Laskentamiehet diskurssin kanssa, mutta eroaa kuitenkin erityisesti työnkuvien hierarkiaan liittyvien painotusten vuoksi.

Järjestelmän etuna ja myös edellytyksenä on johtajien ja virkailijoiden aktiivisen panoksen hyväksikäyttö rationalisointityössä. Samalla se vähentää rationalisoinnin erikoismiesten tarvetta. (1971, 3, 17, lainaus 3)

Voidaan siis todeta, että laskentatoimi on kaikkea suunnitelmallista toimintaa, jonka tehtävänä on kerätä ja rekisteröidä yrityksen tai muun talousyksikön taloutta kuvastavia arvo- ja määrälukuja sekä tuottaa niihin perustuen informaatiota, jonka tarkoituksena on auttaa yrityksen johtoa, rahoittajia ja muita sidosryhmiä sen toimintaa koskevissa päätöksissä sekä toiminnan taloudellisten tulosten jakamisessa. Laskentatoimen suorittaman tietojen rekisteröinnin runkona on kirjanpito. (1971, 30, 20, lainaus 37)

Johtajat nähdään artikkeleissa ylväinä päätöksentekijöinä, joilla on valta ja vastuu. Usein johtaja kuvataan keskitettyä johtamista vaalivana patruunana. Hän vastaa kaikesta ja hän kontrolloi kaikkea. Hän on koko yrityksen kasvot ja aivot. Johtaja nähdään yksinäisenä päätöksentekijänä, jonka päätöksiin muut organisaation jäsenet eivät voi vaikuttaa tai ainakaan niitä ei ole soveliasta kritisoida. 70-luvun johtajat ovat yleensä itseoppineita yritysten kasvatteja, eikä heillä ole korkeaa ja teoreettista koulutusta. Tästä johtuen johtajat vieroksuvat laskentatoimen uu-

sia teorioita ja laskentamalleja. Johtuen puutteellisista tiedoista laskentatoimen teorioiden ja laskelmien suhteen yrityksissä ei osata tuottaa relevanttia laskentainformaatiota, jota oikeasti tarvittaisiin. Koska johtajat katsovat laskentainformaation tuottamisen syyksi lainsäädännön, on informaatio melko pinnallista, eikä sitä näin ollen käytetä sisäisessä suunnittelussa ja päätöstenteossa.

KUVA 5 (1971, 12, 19)

KUVA 6 (1971, 26, 2)

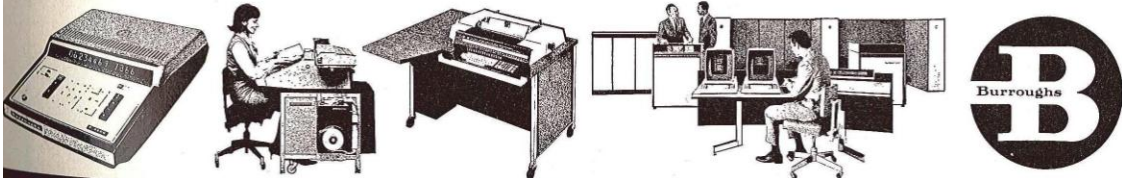

KUVA 7 (1971, 30, 2)

Joko Teidän
maljanne
on täysi?

Kilpailuyhteiskunnan numerosodassa täytty monen miehen malja. Vaahto kuohahtaa yli laitojen.
 Syynä ovat usein taitamattomasti käsitellyt numerot.
 Viisaat miehet antavat numeronsa Burroughsin hoitoon. Se on luotu huolehtimaan niistä – tarkasti ja nopeasti.
 Pääkirjanpito, palkkalaskenta, varastokirjanpito, kustannuslaskenta... ovat tänä päivänä järeän luokan numeroasioita. Burroughsin asioita.
 Älkää antako maljanne kuohahtaa yli.
BURROUGHS ON SUOMESSA PARAGON

KUVA 8 (1971, 4, 35)

Itse asiassa meillä on hyvin vähän johtaja-ainesta. Kansa on vähälukuinen eikä suomalaisen luonne ole parasta ainesta johtamiseen – yhtä vähän kuin käskyjen toteuttamiseenkaan. Tästä aineksestä kuitenkin olisi saatava talousalan ja koko kansakunnan johtajat. Ei siinä suunsoitto kelpaa eikä lauleskelu. Johtajan vastuu edellyttää yksinäistä päätöksentekijää. (1971, 30, 35, lainaus 38)

Ns. toiseksi mieheksi ryhtyminen on melko harvinaista siksi, että nuo 'ensimmäiset' miehet ovat usein itse oppineita ja yrityksen mukana kasvaneita, jolloin he eivät arvosta teoreettisen koulutuksen saanutta henkilöä työtoverinaan. (1971, 9, 27–28, lainaus 19)

Vaikka operatiivinen johto onkin laskentatoimen merkittävin ja keskeisin hyöksikäyttäjä, niin myös muut sidosryhmät voivat käyttää ja käyttävät hyökseseen yrityksen laskentatoimen informaatiota. (1971, 30, 13, lainaus 37)

Kokonaisuutta tarkasteltaessa tämä merkitsee sitä, että jos jokin osa ei pysy tavoitteen saan ja riittävien korjausten jälkeenkään näin ei tapahdu, silloin ylemmän johdon on tehtävä tästä johtopäätökset, että tämä osa on poistettava. Liikkeenjohdon yleisenä ja ankarana periaatteena on oltava se, että heikkoja on sorrettava ja vahvoja tuettava. Vain näin päästään dynaamiseen talouteen ja nopeaan kasvuun. (1971, 6, 36, lainaus 14)

Toinen yrityksen johdon tavoite on oman itsenäisyytensä säilyttäminen. Tässä siis oletetaan, että yrityksen johto ja omistus ovat eri käsissä. Tämä kait päteekin moneen suurempaan yritykseen nähden nykyisin. Mikäli on kyse ns. yhden miehen yrityksistä tai perheyhtiöistä, jossa johto ja omistus samaistuvat, voidaan seuraavaa tarkastelua soveltaa näihinkin vain sillä muutoksella, että oheisessa piirroksessa pikkuympyrä »rahoitus vieraan pääoman ehdoin» siirretään ison ympyrän sisään »johdon» laatikkoon ja jätetään tekstistä johto contra osakkeenomistajat -kohta huomiotta. (1971, 15, 18, lainaus 23)

Kun nyt tarkastelee liikkeenjohdon asemaa piirroksessa ja edellä hahmotellussa vaateiden ristipaineessa, tulee helposti mieleen runoilijan sanat: »Yksin oot sinä ihminen, yksin keskellä kaiken». Liikkeenjohdon omat intressit, jotka johdetaan sen tavoitteista, ovat nimittäin usein ristiriidassa em. odotusten kanssa. (1971, 15, 19, lainaus 23)

Konttoristit nähdään usein hieman yksinkertaisina toimijoina, jotka tarvitsevat tarkat ohjeet siitä, miten numeroita lasketaan. Toisaalta heidät nähdään myös tiedonvälittäjinä ja yhdyshenkilöinä laskennan ja muun organisaation välillä. Konttorihenkilökunnan ja korkeimman johdon hierarkiatasojen välissä on mahdollisesti konttorinjohto, joka valvoo, että laskijat tekevät työnsä lainsäädännön ja ylhäältä tulevien sääntöjen mukaan. Konttoristeilla ei katsota olevan käsitystä todellisesta liiketoiminnasta eikä heillä ole kykyä kantaa itsenäisesti vastuuta. Heidän sitoutumiseen ja lojaaliuteen organisaatiota kohtaan ei voi luottaa, joten kontrollin on oltava tiukka. Tätä kuvastaa oheinen kuva, jossa konttoristi lähtee tarkasti kello 16. töistä, vaikka työt ovat jääneet kesken.

KUVA 9 (1971, 30, 2)

Perinteisesti juuri konttori on yrityksen tietojen keruun, käsittelyn ja jakelun keskus, johon tietokoneen hallinnolliset sovellutukset vaikuttavat. (1971, 18, 31, lainaus 25)

Ennen tietokoneen tuloa konttorin henkilökunta suoritti suurimmalta osaltaan rutiinitehtäviä tarkasti määritellyn työkuuauksen puitteissa. (1971, 18, 31–32, lainaus 25)

Sen hyödyn suuruus, jonka yritys saa kalliista informaatiojärjestelmästäään, on huomattavalta osaltaan konttorihenkilökunnan tietojen ja taitojen varassa, sillä se joutuu toimimaan tärkeänä välittäjänä muun henkilökunnan ja informaatiojärjestelmän välillä. (1971, 18, 31–32, lainaus 25)

Myös vastuu tiettyjen lakisäätöiden velvoitteiden noudattamisessa esim. kirjanpidossa säilyy edelleen konttorin johdolla. (1971, 18, 32, lainaus 25)

Oikea konttoritekniikka on tuottavasti toteutettua tiedon käsittelyä ja palvelutoimintaa. (1971, 29, 26, lainaus 35)

Yleisen laskentatoimen tehtävänä on tuottaa informaatiota, jonka perusteella voidaan ratkaista, miten yrityksen toiminnan taloudellinen tulos jaetaan eri osapuolten tai sidosryhmien kesken. Näihin tarkoituksiin laaditaan tuloksenjakolaskelmia. Tämän päätehtävän ohella yleinen laskentatoimi tuottaa myös informaatiolaskelmia, jotka ennakolta sovituin perustein ja muodoin kertovat yrityksen taloudesta. (1971, 30, 16, lainaus 37)

Johtajat vs. konttoristit diskurssin tavoitteena on ylläpitää korkeaa hierarkkista eroa johtajien ja käytännön laskentatyötä tekevien konttoristien välillä. Diskurssilla halutaan antaa kuva, että vain johtajat ovat kykeneviä niinkin vaikeaan ja monimutkaiseen ajattelutyöhön, mitä liike-elämässä pärjääminen vaatii. Korkean hierarkian organisaatiomalli pyritään diskurssin avulla säilyttämään antamalla kuva, että yrityksen johtaminen onnistuu parhaiten yhden korkean johtajan toimesta, jolloin ei tule ristiriitatilanteita tai viivytyksiä päätöksentekoprosesseihin.

Diskurssi näkyy teksteissä absoluuttisena erittelyä johtajien ja konttoristien työnkuvan ja aseman arvostuksen suhteen. Johtajat nostetaan korkealle korokkeel-

le, kun taas konttoristit suorittavat rutiinilaskelmia, joita kuka vain voisi tehdä. Kuvissa miehet ovat vakavan arvovaltaisia tummissa puvuissaan useimmiten massiivisen toimistopöytänsä äärellä. Konttoristit ovat kuvissa usein nuoria tyttöjä, jotka hymyilevät naputellessaan laskinta tai muuta toimistokonetta. Usein konttoristeilla on kuvissa lyhyet hameet eivätkä he muutenkaan ole ns. virallisen business-etiketin mukaisia. Diskurssi näkyy myös kirjoitettaessa kauppa- ja korkeakoulusta valmistuvista henkilöistä, sillä valmistuneista puhutaan käyttämällä käsitteitä sihteerit ja ekonomit. Tällä viitataan Helsingin kauppa- ja korkeakoulun tutkintomalliin, jossa sihteeri on yksi alemmista korkeakoulututkinnoista ja ekonomi ylempi korkeakoulututkinto. Käsitteissä on myös selvä sukupuoliero, sillä sihteerit ymmärretään ehdottomasti naisiksi ja ekonomit miehiksi, vaikka 70-luvulla valmistui myös naisekonomeja.

Kun mies Suomessa valmistuu esim. kauppa- ja korkeakoulusta, niin hänellä – ja myös yrityksen johdolla – on ajattelutapa, että titteli edellyttää päällikön paikkaa suoraan määrättylle tasolle, konttori- tai myyntipäälliköksi. (1971, 32, 35, lainaus 41)
Yleensä työpaikkaa valitseva sihteeri tai ekonomi lähtee siitä, että hän haluaa työskennellä sellaisissa tehtävissä, joissa on mahdollisuus saada tyydytystä työstä fyysisistä tai psyykkistä terveyttä vaarantamatta. (1971, 9, 27–28, lainaus 19)

Johtajat vs. konttoristit diskurssi vaikuttaa laskenta-alaan antaen siitä hyvin patriarkaalisesta ja hierarkkisen kuvan. Diskurssi luo kahta erilaista stereotypiaa; johtajat, joille laskentainformaatio tuotetaan, ja konttoristit, jotka hoitavat rutiinilaskentatyöt. Tämä kahtiajako vaikuttaa todella negatiivisesti käytännön laskijoiden stereotypiaan, koska kaikki itsenäistä ajattelua ja suunnittelua koskeva työ katsotaan viisaampien johtajien työkseen ja toisaalta kiitokset hyvin toimivasta liiketoiminnasta osoitetaan vain johdolle.

3.3.3 Poliittisuus talousalalla

1970-luvun talousuutisointia ja kirjoittelua leimaa vahva poliittisuus. Poikkeuksetta talousalan kirjoittelussa ihailaan kapitalismin toimivuutta ja vastaavasti päivitellään kommunistien puutteellista talousasioiden tajuamista. Kommunistit leimataan tyhmiksi ja tarpeettomiksi talouspolitiikassa, koska he eivät ymmärrä markkinatalouden toimintamekanismeja. Liike-elämää pyörittävät johtajat nähdään kapitalisteina. Toisaalta kommunistien nähdään myös vääristelevän tahallaan kapitalismin tavoitteita ja ominaisuuksia, jotta he saisivat aikaan vastarintaa vallitsevaa talousjärjestelmää vastaan. Heidän yhtenä päämääränään pidetään edelleen vallankumousta.

Jälleen kerran paljastuu kommunistien täydellinen ja ehdoton tietämättömyys ja osamattomuus taloudellisissa asioissa. Alkeellisimpiakaan perustavia totuuksia ei suostuta edes näkemään saati myöntämään. Ne selitetään vaivattomasti vain kapitalismille omi-

naisiksi konnuuksiksi, vaikka ne vaivaavat aivan yhtä näkyvästi ns. sosialististakin taloutta. (10, 4, 1971, lainaus 5)

Tässä on tietysti paikallaan huomauttaa, että osalle työväkeä, kommunisteille, taloudelliset seikat eivät ole varsinaisesti taloudellisia seikkoja, vaan välikappale poliittiselle pyrkimykselle, vallankumoukselle. (6, 21, 1971, lainaus 27)

Perimmältään kysymys on siitä, että työläiset, niin valistunutta ja harkintakykyistä väkeä kuin he muutoin yleensä ovatkin, vielä tänäänkin marksilaisen hengen elävöittäminä kuvittelevat, että heidän työnsä tuloksista osa valuu lihottamaan kapitalistin ennestäänkin lihavaa kukkaroa. (5, 36, 1971, lainaus 43)

Poliitikkojen katsotaan tavallaan pyörittävän Suomen taloutta eikä markkinavoimien. Valtion yritysten ja laitosten hallintoelimet muodostuvat paljolti poliitikoista, ja erityisen tärkeää on, että paikat jakautuvat tiettyjen puolueiden kesken oikeassa suhteessa. Diskurssissa myös vastustetaan markkinavoimien vapaata toimintaa, sillä poliittinen säätely ulottuu niin valuuttapolitiikkaan kuin tuonninrajoittamiseen. Markkinavoimia ei sinällään sanota vastustettavan, mutta poliittisten tekijöiden vaikutusta pidetään yhteiskunnan toiminnan kannalta normaalina ja oikeana tapana.

Koko Suomen Pankin arvovalta sentään tuskin on tällaisessa tapauksessa kysymyksessä, vaikka palkkapolitiikkaan aina vaikuttavatkin puoluepoliittiset tekijät, niin kuin metallin lakossa tuoreimmin havaitaan. (14, 4, 1971, lainaus 6)

Talouselämän miehet osallistuvat jo nykyisin kunnalliseen toimintaan [kunnallispolitiikkaan] erittäin suuressa mitassa, ja sen lisääminen on yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi mitä toivottavinta. (47, 37, 1971, lainaus 44)

Kapitalismin katsotaan olevan vallitseva ja ainoa mahdollinen systeemi, joka puhtaana ja täydellisenä on miltei pyhä asia. Huomattavaa on, että pehmeistä arvoista ei juurikaan puhuta. Valloillaan on täysin pääomavaltainen systeemi, johon ei kuulu pehmeiden arvojen huomioimisesta aiheutuvat kustannukset. Ainoastaan viitataan siihen, että mahdollisesti tulevaisuudessa siirrytään rahakeskeisestä talousjärjestelmästä informaatiokeskeiseen järjestelmään. Vaikkakin viitataan siihen, että tiedosta tulee keskeisempi asia, ei tämä korvaa rahakeskeisyyttä, koska tietopääoman kartuttamisella pyritään lähinnä saamaan rahallisesti parempi hyöty. Toisaalta tiedon arvostuksen nouseminen parantaa myös laskentainformaation tuottajien asemaa, koska ala kehittyy paremman informaation tarpeen myötä.

Olisimmeko jo siirtymässä rahan pääomavallasta tiedon pääomavaltaisuuteen – kapitalismista informismiin? (41, 8, 1971, lainaus 15)

Diskurssin tavoitteena on osoittaa, että kommunistit eivät sovellu vallitsevaan kapitalistiseen yhteiskuntaan ja toisaalta myös muistuttaa yleisöä siitä, että kommunistit saattavat vääristellä kapitalismin ominaisuuksia pyrkiessään vallankumoukseen. Diskurssissa käy selväksi, että henkilöt, jotka edes hieman ihannoivat sosialistista aatetta, eivät voi työskennellä talousalalla missään asemassa. Dis-

kurssi haluaa lukijan ajattelevan, että puhdas kapitalismi on ainoa mahdollinen talousjärjestelmä, joka pitemmällä aikavälillä voi toimia. Diskurssia käytetään erityisesti pääkirjoituksissa, mielipidekirjoituksissa ja kolumneissa, sillä niissä tekstin tyyli on vapaampaa ja niissä voi enemmän ilmaista näkemyksiä ja mielipiteitä.

Tulisihan niihin [maakuntavaltuustoihin] muutakin ei-sosialistista väkeä, jopa vallan poroareitakin, ja kaikki he ylisummaan olisivat tarkempia taloudenpitäjiä kuin sosialistit. (19, 11, 1971, lainaus 20)

Diskurssi vaikuttaa vahvasti kaikkiin talouden parissa työskentelevien stereotypiaan tehden siitä kapitalistisen. Pääomakeskeisyys leimaa stereotypiaa niin voimakkaasti, että stereotypiasta tulee kylmä ja kaikista ei-rahamääräisistä tekijöistä piittaamaton. Toisaalta talousasioita ymmärtävät kapitalistit antavat itsestään hieman omahyväisen ja koppavan kuvan haukkuessaan kommunistit suoralta kädeltä tyhmiksi heidän erilaisen ajatusmaailmansa vuoksi. Tietenkin tekstissä kärjistetään asioita, jotta kapitalismi säilyisi, eivätkä kommunistit saisi käännytettyä palopuheillaan kansaa puolelleen.

3.3.4 Tylsät teoreetikot

Laskenta-alan ammattilaiset kuvataan usein hyvin teoreettisiksi henkilöiksi, jotka ovat kadottaneet yhteyden käytäntöön ja todellisuuteen. Heidän kaavansa ja laskelmansa katsotaan olevan vain korkealentoista numeroviidakkoa, jolla ei ole mitään tekemistä todellisuuden kanssa. Tässä diskurssissa laskenta-ammattilaiset kuvataan muista eristäytyneiksi numeroiden pyörittelijöiksi.

Tarve sijoitustoiminnan elvyttämiseen tuskin päättyy niin nopeasti kuin talousstrategimme ovat toimistopöytänsä takana kuvitelleet. (1971, 26, 3, lainaus 30)

Ei kukaan ole niin viisas kuin ihminen ja heistäkin kaikkein viisaimpia ovat talouspoliitikot. Valtion menojen, verojen, maksujen, hintasäännöstelyn, koron jne. avulla he kykenevät kuin viuluvirtuoosit loihtimaan talouselämästä esiin juuri oikeat duuri- tai mollisävelet. – Ainakin heillä on usein taipumusta näin kuvitella. (1971, 35, 5, lainaus 42)

Talouspoliitikkojen muisti on kuitenkin lyhyt. Lisäksi he tuntevat noudattavan periaatetta, että jokaisen on saatava tehdä omat erehdyksensä. Niinpä sitten v. 1971 turoauduttiin jälleen pisteverojen korotuksiin – liikevaihtoveroon. Sen piti palauttaa maksutaseen tasapaino rajoittamalla ylellisyyskulutusta, johon luettiin mm. räsymatot. Tulokset ovat olleet pelottavat. Menekin ja tuotannon jyrkkiä supistuksia, irtisanomisia, salakuljetuksen lisääntymistä, kohtuutonta työmäärää yrittäjille jne. Epäonnistuminen ei ole voinut olla täydellisempää. (1971, 35, 5, lainaus 42)

Ilmeistä kuitenkin on, että tietämättömyys ja välinpitämättömyys taloudellisista tosiasioista ovat näytelleet tapahtuneessa merkittävää osaa. (1971, 35, 5, lainaus 42)

Budjettipuheiden melkoisen kuivasta autiomaasta saa yleensä tuloksetta etsiä virkistävää keidasta, johon kannattaisi pysähtyä. Latteus ja kuivuus leimasivat äskeisenkin budjettikeskustelun, mutta löytyipä sanatulvan joukosta merkittävä poikkeuskin. (1971, 27, 3, lainaus 32)

Talousasioista kerrotaan liian vaikealla tavalla ja tämän vuoksi suuri yleisö ei ymmärrä niitä. Vaikka kaavojen taustalla olisikin selvä yhteys käytäntöön, muut eivät sitä näe, koska he eivät ymmärrä tieteellistä kieltä, jolla se on esitetty ja selitetty.

Näin on käynyt siitä huolimatta, että nykyisin taloudelliset ennusteet perustetaan, kuten televisiossa jokin aika sitten mainostettiin, ankaran tieteelliselle ekonometrisille laskelmille eikä tunteiden ja uskomusten varaan. Jos taloudellisten arvioiden esittäjiä jostain voidaan syyttää, niin se on siitä, että he antavat yleisölle aivan liian korkealentoisen ja epärealistisen kuvan omien menetelmiensä tieteellisestä kaikkivoipaisuudesta. (1971, 6, 27, lainaus 13)

[Talouselämän haastattelijan, Heikki Hautalan, kysymys] Mikä on mielipiteenne suomalaisten talousmiesten tavasta esittää asiaansa suurelle yleisölle? Heidän tyyliäänhän pidetään usein varsin kuivana ja tavalliselle lukijalle liian vaikeatajuisena. (1971, 21, 6, lainaus 27)

Uudet taloustieteen suomenkieliset termit ja vierasperäiset sanat sekä sosialogien laittamat ilmaukset ovat täyttä hebreaa sille, joka ei elä jonkin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen tai pankinpäälliköiden ympäristössä. (1971, 21, 6, lainaus 27)

Voitosta ja yritystoiminnasta yleensä olisikin puhuttava ja kirjoitettava kokonaan uudella tavalla ja paljon enemmän kuin siitä on puhuttu ja kirjoitettu tähän saakka. Mutta siitä ei saa puhua kirjanpitäjän tai ekonomistin kielellä, vaan sellaisella kielellä, jota kadun mieskin ymmärtää. (1971, 36, 5, lainaus 43)

Suomalaisessa kulttuurissa on perinteisesti käytännönläheisyyttä arvostettu huomattavasti enemmän kuin teoreettisuutta. Johtajien ja muiden liike-elämän toimijoiden eduksi katsotaan, että he ovat ”jalat tiukasti maassa” -tyyppisiä eivätkä mitään surrealistisia visionäärejä. Se, että laskijoiden laskelmia panetellaan liian teoreettisiksi ja käytännöstä eriytyneiksi, voidaan katsoa olevan kirjoittajan itsensä ja muiden johtajien lohduttelua, koska ei tajuta laskelmia ja silti halutaan pitää itseä hyvänä johtajana ja talouselämän asiantuntijana.

Diskurssissa yritysten laskenta-ammattilaisten katsotaan laskevan eristäytyneinä hienoja teoreettisia laskelmia, mutta koska kukaan yrityksen johdossa ei ymmärrä laskelmaa ja sen todellista merkitystä, saattaa luotu informaatio jäädä täysin käyttämättä. Vaikkakin laskenta-ammattilainen olisi ammattitaitoinen, hän ei saa käyttää sitä, koska johto haluaa tämän laskevan vain lain vaatimat laskelmat. Vastaavasti johto itse haluaa laskea päätöksentekoon ja strategiseen johtamiseen liittyvät laskut, mutta heillä ei taas ole teoreettista osaamista laskentatoimesta. Tämä asetelma hidastaa myös kehitystä parempaan johdon laskentatoimeen.

Budjettisuunnitteluun, markkinointiryynnäköihin tai katetuottoajatteluun upottautuneet johtajat eivät useinkaan tajua – tai eivät ehdi tajuta – mitä »vanhat tomuisat papeirit» voisivat heitä auttaa. Riittää kunhan talletetaan joltisessakin järjestyksessä sen 10 vuoden verran, minkä »vanhentunut» kirjanpitolakimme määrää yleensä vähimmäisajaksi. (1971, 8, 42, lainaus 16)

Diskurssiin liittyy myös vahva näkemys siitä, että laskenta-asiantuntijat eivät tajua todellista liiketoimintaa ja sen vaatimia rahallisia panostuksia. Heitä pidetään yrityksen varoja varjelevina kirstunvartijoina, jotka tyrmäävät kaikki projektit ja investoinnit niistä aiheutuvien kustannusten vuoksi. Organisaation johto pitää laskenta-asiantuntijoita yksinkertaisina, koska he eivät tajua suunnitelmien liiketoiminnallisia perusteluja ja kannattavuutta. Vastaavasti laskijat voivat osoittaa laskelmilla, että investointi ei tule olemaan kannattava, mutta eivät osaa esittää asiansa niin, että johto sen ymmärtäisi.

*Niin kuinkas vanha oli se talousjohtaja, se skotti joka keräsi käteistä kassaan? [Erään koulutukseen osallistuneen suomalaisen johtajan kommentti] (1971, 5, 16, lainaus 9)
Yleensä on niin, että rahapuoli suhtautuu epäillen työntekijöiden aikomuksiin ja päinvastoin. (1971, 21, 6, lainaus 27)*

Laskenta-ammattilaiset nähdään arkoina esittämään valtavirrasta poikkeavia näkemyksiä. Heitä ei pidetä täysin pätevinä asiantuntijoina, jotka osaisivat ennustaa tulevaa. Toki vastustajat huomioivat mieluummin väärin menneet ennusteet eivätkä puhu niistä, jotka ovat toteutuneet. Myös verottajaa pidetään tällaisena liiketoimintaa tajuamattomana tai vastaisena pahana tyyppinä.

*Toiseenkin merkillisyyteen taloudellisten tietojen oikeellisuutta ja virheellisyyttä ajatellen on aihetta kiinnittää huomiota, nimittäin talousasiantuntijain vaiteliaisuuteen. On melkein yhden käden sormin lueteltavissa ne talousmiehet, jotka viime vuosina ovat rohjenneet julkisuudessa esittää virallisista käsityksistä poikkeavia näkemyksiään taloudellisesta kehityksistä sekä talouspoliittisesta toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista. (1971, 6, 29, lainaus 13)
Paikalliset veroviranomaiset liikkuvat omissa ahtaissa ympyröissään, eivätkä läheskään aina ole yritysystävällisiä. (1971, 23, 31, lainaus 29)*

Diskurssin edustamaa kantaa perustellaan lisäksi sillä, että jotkut talousasiantuntijat ovat kritisoineet itse omaa tieteenalaansa. Tämä voi olla merkki siitä, että taloustiede todella on vieraantunut todellisuudesta tai sitten se on vain normaalia kyseenalaistamista, joka kuuluu tieteen kehittämiseen.

Mielenkiintoista on kuitenkin ollut todeta, että monet maailman johtavat talousmiehet ovat viime vuosina ryhtyneet vakavasti epäilemään oman tieteensä pätevyyttä. Sen on epäilty ajautuneen väärille urille, "vieraantuneen" elävästä elämästä. (1971, 20, 12, lainaus 26)

Diskurssin tavoitteena on murentaa laskenta-ammattilaisten ja heidän laskelmiensa uskottavuutta. Samalla myös pyritään nostamaan omaa asemaa talousalan asiantuntijana painottamalla, että laskijoiden laskelmia ei ole tarpeellista tai edes mahdollista ymmärtää. Diskurssissa ei anneta edes mahdollisuutta sille, että teorioilla ja kaavoilla voisi olla yhteyttä talouselämän käytäntöön. Diskurssi välit-

tää lukijoille stereotypiaa laskenta-ammattilaisista teoreettisina, eristäytyneinä ja tylsinä henkilöinä.

3.3.5 Vaiettu ammattikunta

Yleistä on, että puhuttaessa yritysten laskennasta teksteissä ei mainita laskentainformaation tuottajia. Usein käytetään kiertoilmauksia, joissa tekijänä on yritys tai johtaja, joka numeroita esittelee, tai lauseet muodostetaan passiivilla. Olin odottanut löytäväni aineistosta paljonkin viittauksia laskenta-ammattilaisiin, koska kyseessä on kuitenkin talousalan lehti, mutta yllätyksekseni sain todeta ”vaiettu ammattikunta” -diskurssin vahvan esilläolon. Jo pelkästään laskentatoimi sanan käyttö on varsin ristiriitaista. Välillä laskentatoimella viitataan toimintaan tai organisaation osaan. Välillä taas sanaa käytetään subjektina, mistä saa sen kuvan, että sana viittaa henkilöihin, jotka tekevät laskentatyötä. Tämä kuvastaa sitä, että laskentatoimi ei sinällään henkilöidy kehenkään, vaan luvut vain tulevat jostain johtajien käytettäväksi.

Tarkkailu- ja laskentatoimi yleensä ei saa koskaan muodostua itsetarkoitukseksi. Sen on oltava työväline. (1971, 6, 36, lainaus 14)

Vaikka operatiivinen johto onkin laskentatoimen merkittävin ja keskeisin hyöäksikäyttäjä, niin myös muut sidosryhmät voivat käyttää ja käyttävät hyväkseen yrityksen laskentatoimen informaatiota. (1971, 30, 13, lainaus 37)

Voidaan siis todeta, että laskentatoimi on kaikkea suunnitelmallista toimintaa, jonka tehtävänä on kerätä ja rekisteröidä yrityksen tai muun talousyksikön taloutta kuvastavia arvo- ja määrälukuja sekä tuottaa niihin perustuen informaatiota, jonka tarkoituksena on auttaa yrityksen johtoa, rahoittajia ja muita sidosryhmiä sen toimintaa koskevissa päätöksissä sekä toiminnan taloudellisten tulosten jakamisessa. Laskentatoimen suorittaman tietojen rekisteröinnin runkona on kirjanpito. (1971, 30, 20, lainaus 37)

Laskentatoimi on avoin informaation tuottamisprosessi, jonka keräämien tietojen käyttö-tarkoitusta ei rekisteröintihetkellä ole määritetty. (1971, 30, 20, lainaus 37)

Laskentatoimen sanotaan olevan työväline tai prosessi. Lainauksen, jossa laskentatoimen sanotaan olevan informaation tuottamisprosessi, sivulause antaa ymmärtää, että tämä prosessi on tekijänä tietojen keräämisessä. Se, että prosessia käytetään keräämisen tekijänä, on tapa kiertää puhuminen laskentahenkilöistä, jotka oikeasti prosessissa mukana ollessaan suorittavat tietojen keräämisen.

Aineistosta huomasin myös, että usein laskentaa käsittelevät lauseet on muodostettu käyttäen passiivivia. Lauseet rakennetaan ilman subjektia, jotta ei tarvitsisi mainita laskenta-ammattilaisia. Aineiston eräs artikkeli (lainaukset 37, 1-7) käsittelee nimenomaan laskentatoimea ja sen kehitystä. Henkilöistä, jotka tekevät laskentatyötä, ei kuitenkaan ole juuri mitään mainintaa. Koko artikkeli käsittelee sitä, miten laskentatoimi suoritetaan, miten sen voi erotella operatiiviseen ja yleiseen laskentatoimeen ja miten laskentatoimi tulee kehittymään. Nämä asiat on kuitenkin

kin kerrottu passiivista tai muita kiertoilmauksia käyttäen, eikä laskentahenkilöitä mainita, vaikka he ovat olennaisessa osassa laskennan kehittymisen kannalta. Ai-
noa poikkeus on artikkelin esimerkissä, jossa mainitaan laskentamies.

Pitkällä tähtäyksellä tulostavoitteen tai päämäärän asettelu tuskin voi olla koskaan muussa kuin verbaalisessa muodossa. Sen sijaan keskitähtäimen, so. 2-8 vuoden puhumattakaan yhden vuoden budjeteista ja ennusteista, voidaan ja on tehtävä numeerisessa muodossa. Tämä merkitsee, että keskitähtäimellä on oltava yritykselle numeerisessa muodossa tehty myynti-, kustannus-, kannattavuus-, rahoitus- jne. suunnitelmat. Tällainen keskitähtäimen suunnitelma on hajoitettava osiin osastoittain, tehtaittain, vastualueittain aina sen mukaan, millainen yrityksen koko ja organisaatio on. (1971, 6, 30, lainaus 14)

Yleensä on käytetty muita mittoja, myyntiylijäämää, käyttökateprosenttia, katetuotto- prosenttia, kassaylijäämiä, bruttovoitto prosenttia tms. Tässä hajoitusvaiheessa joudutaan usein myös käytännön syiden vuoksi hajoitamaan tulos sellaiseen osiin, joka vastaa pitkän tähtäimen tuotto-odotuksien ja lyhyen tai keskitähtäimen tuotto-odotuksien keskinäiseen synkroniin saamisen vaatimaa jakoa. (1971, 6, 30, lainaus 14)

Vaihtoehtolaskelmia laaditaan juuri valinnan suorittamiseksi (esim. investointilaskelmat, tuotevalintaa, valmistuserän suuruutta ja hinnan asettamista koskevat laskelmat). Toiminnan taloudelliset tavoitteet laaditaan tavoitelaskelmien muotoon (esim. budjetit, standardit ja kustannusarvot). (1971, 30, 16, lainaus 37)

Yleisen laskentatoimen tehtävänä on tuottaa informaatiota, jonka perusteella voidaan ratkaista, miten yrityksen toiminnan taloudellinen tulos jaetaan eri osapuolten tai sidosryhmien kesken. Näihin tarkoituksiin laaditaan tuloksenjakolaskelmia. Tämän päätehtävän ohella yleinen laskentatoimi tuottaa myös informaatiolaskelmia, jotka ennakoita sovituin perustein ja muodoin kertovat yrityksen taloudesta. (1971, 30, 16, lainaus 37)

Laskenta-ammattilaisista vaikeneminen näkyy myös siinä, että laskentainformaatiota esitellään johdon toimesta, ikään kuin johtajat itse olisivat kaiken laskeneet. Toki jotkut johtajien esittelemät luvut todella saattavat olla johtajien laske-
mia, mutta siinäkin tapauksessa ne pohjautuvat perus liikekirjanpitoon, jota johto tuskin itse ylläpitää. Usein laskentainformaatiota esittelevä johtaja on ylimmän tason yleisjohtoa, mutta muutamassa artikkelissa laskentainformaatiota esittelee talousjohtaja tai laskentapäällikkö, jotka ovat jo hieman lähempänä laskenta-
ammattilaista. Johto esitetään myös laskentainformaation käyttäjänä, eli kaikki vastuullinen päätöksenteko ja analysointityö tapahtuvat johdon toimesta, joten laskentahenkilöitä ei siinäkään kontekstissa mainita.

Yleisradion investoinnit ovat 60-luvulla olleet budjettipäällikkö Erkki Olinin laskelmien mukaan hankintahinnoin noin 165 milj. mk ja tämänhetkisen päivänarvon mukaan noin 193 milj. mk. (1971, 6, 16, lainaus 12)

Jos lähdetään siitä, että toiminnan radikaali supistamisvaihtoehto ei tule kysymykseen, Yleisradiolla ei kaikesta päätellen ole mitään mahdollisuuksia selviytyä 70-luvusta ilman lupamaksujen korotuksia. Osakepääoman korottamisella 15,5 milj. mk päästään vuosi eteenpäin, eikä edes lupamaksujen korotus (esim. tv-lupa 30 mk:lla ja radiolupa 10 mk:lla) olisi kuin muutamien vuosien ratkaisu, sanoo Yleisradion talousjohto, joka 60-luvun kehityksestä esittää seuraavia kommentteja. (1971, 6, 16, lainaus 12)

Vaikka operatiivinen johto onkin laskentatoimen merkittävin ja keskeisin hyöäksikäyttäjä, niin myös muut sidosryhmät voivat käyttää ja käyttävät hyöäkseen yrityksen laskentatoimen informaatiota. (1971, 30, 13, lainaus 37)

Edellä olen lähtenyt siitä, että johdolla on vankat tiedot budjetoinnista ja raportoinnista sekä investointilaskelmien laatimistekniikasta. Tärkeänä koulutustarpeena pidän kuitenkin sitä, että johto kykenisi entistä paremmin tekemään itselleen selväksi, mitä tietoja se eri toiminnoista tarvitsee sekä missä muodossa, millä tarkkuudella ja kuinka säännöllisesti nämä tiedot tarvitaan. (1971, 5, 8, lainaus 8)

Budjettisuunnitteluun, markkinointiryynnäköihin tai katetuottoajatteluun upottauneet johtajat eivät useinkaan tajua – tai eivät ehdi tajuta – mitä »vanhat tomuisat paperit» voisivat heitä auttaa. Riittää kunhan talletetaan joltisessakin järjestyksessä sen 10 vuoden verran, minkä »vanhentunut» kirjanpitolakimme määrää yleensä vähimmäisajaksi. (1971, 8, 42, lainaus 16)

Vaiettu ammattikunta -diskurssiin sisältyy myös tekstit, joissa ajatuksena on, että tietotekniikka on korvannut laskentatyötä tekevät henkilöt. Asia esitetään siten, että koneet laskevat oikeat luvut johtajille nopeammin ja tarkemmin. Harvemmin mainitaan, että koneet kuitenkin tarvitsevat käyttäjän, joka syöttää tiedot ja muokkaa ne haluttuun muotoon.

ATK-sovellutusalueet eivät viime vuosina ole paljonkaan muuttuneet. Kaupallishallinnolliset sovellutukset näyttävät edelleen ratkaisevinta ja suurinta osaa kokonaisuudesta. Tältä pohjalta suurimmat sovellutusalueet ovat seuraavat:

- osto- ja myyntitoimintaan liittyvät rutiinit
- varastojen valvontatehtävät
- liikeyritysten laskentatoimi
- henkilöstösovellutukset (palkat, henkilötalastot ym.)

(1971, 18, 25, lainaus 24)

Tietokonetta käytetään tunnetusti eniten tällä hetkellä laskenta- ja kirjanpidollisissa tehtävissä, mutta sen määrällisen käytön arvioidaan tulevaisuudessa muodostuvan suurimmaksi tuotantotekniikan piirissä.

Automatisointi on tietokoneiden kehityksen myötä tullut uuteen vaiheeseen, jota voidaan luonnehtia ajatustyön nopeasti lisääntyönä automatisointina ja joka voi johtaa arvaimattomiin tulevaisuuden näkymiin. (1971, 27, 24, lainaus 33)

Diskurssi välittää laskenta-ammattilaisista negatiivista kuvaa, vaikka se ei välttämättä sen tavoite olekaan. Diskurssin käyttäminen kuvastaa halua vaieta negatiivisesta asiasta. Se, minkälaisista stereotypiaa tämä diskurssi rakentaa, onkin hieman vaikeampi kysymys. Toisaalta se ei rakenna minkäänlaista stereotypiaa, koska laskentahenkilöitä ei mainita, mutta toisaalta se rakentaa vahvasti stereotypiaa, jota kuvaa mitäänsanomattomuus ja maininnan tarpeettomuus. Tämä välittää kuvan organisaation jäsenestä, joka on mitätön ja helposti korvattavissa tietotekniikan kehityksen myötä.

3.3.6 Diskurssien kertaus

Vuoden 1971 lehdistä erottui viisi diskurssia, joita on käytetty viitattaessa laskenta-alalla työskenteleviin henkilöihin. Nämä diskurssit on esitetty kertauksena taulukossa 3.

TAULUKKO 3: Diskurssien kertaus 1971

Diskurssin nimi	Pääajatus	Tavoite	Oikeutus	Vaikutus stereotyyppioihin
Laskentamiehet	On itsestäänselvyys, että taloushallinnon parissa työskentelevä henkilö on mies, ainakin jos työhön kuuluu vastuuta ja päätöstentekoa.	Ylläpitää miesten asemaa paremmin laskenta-alan töihin soveltuvana.	Miesten synnynäiset ominaisuudet	Laskenta-ammattilaisen stereotypia nähdään ehdottoman maskuliinisena.
Johtajat vs. konttoristit	Laskenta-alan työn-tekijöihin kohdistuu selvä kahtiajako konttoristien, jotka laskevat luvut, ja johtajien, jotka analysoivat ja käyttävät laskettuja lukuja, kesken.	Välittää näkemystä korkeasta ja pysyvistä hierarkiasta laskenta-alalla	Hierarkkisen organisaatiomallin tehokkuus	Johtajat ovat yksinäisiä, viisaita miehiä hierarkian huipulla. Konttoristit taas ovat hieman yksinkertaisia, valvontaa ja opastusta vaativia tyttöjä tai naisia.
Poliittisuus talousalalla	Talouselämän kirjoittelua leimaa voimakas poliittinen näkemys, jossa ihannoidaan puhutaan kapitalismin toimivuutta ja toisaalta pilkataan kommunisteja tyhmiksi.	Painottaa kapitalismin ja markkinavoimien tärkeyttä, jotta estettäisiin ihmisten liittyminen vallankumousta tavoitteleviin kommunisteihin.	Vetoaminen ihmisten rationaalisuuteen antamalla kuva, että toisin ajattelevat ovat tyhmiä	Talouselämällä työskentelevät ovat ehdottomasti kapitalisteja.

Tylsät teoreetikot	Laskenta-alalla työskentelevistä välittyy hyvin teoreettinen kuva. Heidän katsotaan menettäneen yhteyden käytäntöön ja todellisuuteen. Heitä pidetään myös eristäytyneinä omaan maailmaansa.	Romuttaa laskenta-ammattilaisten teorioiden ja kaavojen uskottavuutta sekä nostattaa diskurssin käyttäjien viisautta, vaikka he eivät teorioita ja kaavoja tajuakaan.	Liike-elämässä toimivien käytännön ihmisten jakama näkemys, jota he totuutena pitävät	Välittyvä stereotypia on tieteellisen teoreettinen, todellisuudentajun kadottanut, eristäytynyt, arka ja jopa hieman tylsä
Vaiettu ammatti-kunta	Laskentatoimesta puhuttaessa ei puhuta henkilöistä, jotka tekevät laskentatyötä. Lauseissa käytetään passiivia tai muita kiertoilmauksia, jotta välttyttäisiin puhumasta laskenta-ammattilaisista.	Vaikkakaan diskurssin varsinainen tavoite ei ole välittää negatiivista kuvaa, se kuitenkin sen tekee. Vaikeneminen kuvastaa haluttomuutta puhua negatiivisesta asiasta.	Yleiseksi katsottuun totuuteen kohdistuva hiljainen sopimus	Stereotypia, joka laskenta-henkilöistä välittyy, on hyvin mitään-sanomaton tai mitätön. Heitä ei nähdä mainitsemisen arvoisina.

3.4 Konteksti vuonna 1981

TAULUKKO 4: Merkittäviä henkilöitä vuonna 1981

Presidentti	Urho Kekkonen	
Pääministeri	Mauno Koivisto	
Valtiovarainministeri	Ahti Pekkala	
Suomen Pankin pääjohtaja	Mauno Koivisto	virasta vapaa (toimi pääministerinä)
	Ahti Karjalainen	varapääjohtaja (virassa toimiva pääjohtaja 1979 lähtien)
Talouden Nobelpalkinnon saaja	James Tobin (USA, Yale University)	Hän tutki rahoitusmarkkinoita ja niiden suhdetta kulutus päätöksiin, työllisyyteen, tuotantoon ja hintoihin.

(Tasavallan presidentin kanslia <<http://www.presidentti.fi/public/default.aspx?nodeid=41447&contentlan=1&culture=fi-FI>> 13.4.2010; Valtioneuvosto <<http://valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/hallitukset/vuodesta-1917/haku/fi.jsp>> 13.4.2010; Suomen Pankki <http://www.bof.fi/fi/suomen_pankki/organisaatio

[/johtokunta/jk_jasenet.htm](http://johtokunta/jk_jasenet.htm)> 13.4.2010; Nobel Web Ab <http://nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/index.html>

Vuosi 1981 oli tasavallan presidentin Urho Kekkosen viimeinen vuosi 25 vuotta kestäneellä presidenttikaudella. Kekkonen oli totuttu näkemään yksinvaltiavana, mutta huhtikuussa 1981 kuva mureni Mauno Koiviston kieltäytyessä eroamasta pääministerin tehtävistä, vaikka Kekkonen oli näin kehottanut. Koivisto vetosi julkisuudessa siihen, että hallituksen tulee nauttia ensisijassa eduskunnan luottamusta eikä presidentin. Koivisto sai jatkaa pääministerinä. (Häikiö 1997, <<http://artikkelihaku.kansallisbiografia.fi/artikkeli/632/>> 13.4.2010.)

Ensimmäiset merkit Kekkosen sairastumisesta tuli julkisuuteen syyskuussa, jolloin hän myös jäi sairauslomalle ja hänen sijaisena toimi Mauno Koivisto. Lokakuun 27. päivänä Kekkonen ilmoitti eroavansa virastaan sairautensa muodostaman pysyvän esteen vuoksi. (Vuosi 81; 217, 219, 262.)

Vuonna 1981 todettiin suomalaisten muuttoliikkeen kääntyneen Ruotsista Suomeen. Monet Ruotsiin työn perässä muuttaneet palasivat kotimaahan. Ruotsiin muutti edelleen paljon suomalaisia, mutta Suomeen palaavia oli ensimmäisellä vuosineljänneksellä enemmän kuin Ruotsiin muuttavia. Vuotta aiemmin tilanne oli vielä päinvastainen. Syinä suomalaisten takaisinmuuttoon olivat Suomen taloudellisen aseman parantuminen, siirtolaislasten koulunkäyntiin liittyvät ongelmat sekä suomalaisten pankkien aloittama asuntokampanja Ruotsista kotimaahan palaaville suomalaisille. (Vuosi 81, 177)

Lokakuussa suomalainen Pirjo Häggman valittiin Kansainvälisen olympiakomitean jäseneksi. Hän oli ammatiltaan voimistelunopettaja ja muutenkin aktiivinen urheilija. Hän oli ensimmäinen nainen, joka valittiin KOK:n jäseneksi. (Vuosi 81, 233)

Vuonna 1981 asetettiin pakolliseksi, että uusissa autoissa oli oltava turvavyöt myös takapenkillä. Turvavöiden käyttö oli myös pakollista jo vuonna 1975 voimaan tulleen käyttöpakon myötä. Kuolemaan johtaneiden liikenneonnettomuuksien kasvu saatiinkin pysäytettyä tiukentuneiden säännösten myötä ja liikennekuolemien määrä jopa väheni jyrkästi. (Autoalan tiedotuskeskus <<http://www.autoalantiedotuskeskus.fi/teemat.asp?ao=3168&nimi=Liikenneturvallisuus>> 13.4.2010)

3.5 Talouselämä-lehti 80-luvulla

Verrattaessa lehteä 70-luvun lehtiin voi sanoa lehden yleisilmeen pysyneen virallisena ja informatiivisena. Suurin muutos, minkä lehdestä huomaa, on sen näkökulman muuttuminen. Artikkeleiden aiheet ovat muuttuneet kansantalouspainotteisesta yritysmaailmaa ja markkinavoimia kuvaaviksi. Artikkeleissa on paljon enemmän yrityshaastatteluja ja muutenkin asioita pohditaan enemmän yritysten ja

niissä työskentelevien ihmisten kannalta kuin poliittisista tai kansantaloudellisista lähtökohdista. Myös suhtautuminen yrittäjyyteen on miltei ylistävä, sillä yrittäjyydestä annetaan sellainen kuva, kuin se olisi äärimmäinen hyve. Yrittäjistä kertovien artikkeleiden aiheina ovat usein yritysten menestystarinat vähättelemättä itse yrittäjän osuutta menestykseen.

Artikkeleissa ilmenee edelleen vertailu Ruotsiin varsinkin poliittisessa päätösteossa. Rinnalle on kuitenkin noussut vertaaminen Yhdysvaltoihin ja jonkin verran myös Japaniin. Yhdysvaltoihin ja Japaniin verrataan kuitenkin poikkeuksetta liiketoiminnallisissa asioissa. Kyseisistä maista haetaan varsinkin johtamismalleja ja strategisen suunnittelun malleja.

Asemaamme vauraaksi kehittyneen Ruotsin naapurina on liittynyt ratkaisumallien hakeminen sieltä. (1981, 20, 72, lainaus 37)

Jatkettiin jäljittelyä liian pitkään unohtaen Suomen kansantalouden ominaispiirteitä. Unohtuiko myös sellaisia tekijöitä, jotka painavat taloudellisen kehityksen valtavirtaa omaan suuntaansa harjoitetusta talouspolitiikasta riippumatta. (1981, 20, 72, lainaus 37)

Käsitykseni on, että Ruotsi voi edelleenkin tarjota esimerkkejä talouspoliittisten ja yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemisesta. Tietenkin on välttämätöntä soveltaa ne meidän olosuhteisiimme eikä tyytyä vain apinointiin. (1981, 20, 75, lainaus 37)

Päätöksenteon organisointi on toteutettu Japanissa selvästi toisella tavoin kuin amerikkalaisilta opitussa länsimaisessa yritysorganisaatiossa. Japanilainen liikkeenjohto osaa delegoida. (1981, 35, 61, lainaus 63)

80-luvulla Talouselämä-lehti ei ole enää selvästi miehille suunnattu lehti, vaan siinä on jo viitteitä lehden suuntaamisesta naisillekin. Tähän on varmasti vaikuttanut se, että naisia on alkanut esiintyä korkeammissa johtotehtävissä ja muissa liike-elämän tehtävissä. Suuntaus näkyy erityisesti mainoksissa, jotka eivät enää ole täysin miehille suunnattuja ja erityisesti Talouselämä-lehden omat mainokset painottavat, että lukija voi yhtä hyvin olla nainen. Sukupuoleen katsomatta lukijan oletetaan kuitenkin olevan hyvin toimeentuleva henkilö.

Ajattelee Talouselämän lukija. Joka ei välttämättä ole mies, vaan yhtiä hyvin nainen parhaisissa vuosissaan. (1981, 21, 23, lainaus 38)

Hän on yksi sen 245000 hyvin toimeentulevasta lukijasta. Joista 59 % ansaitsee vuodessa yli 75000,- ja 37 % yli 100000,-. (1981, 21, 23, lainaus 38)

Talouselämä-lehti on 80-luvulla ottanut selvästi 70-lukua kriittisemmän näkökulman julkistettuun laskentainformaatioon. Talouselämä-lehden roolin ja oikean informaation etsijänä näkyy siinä esitetyistä tilinpäätösanalysoinneista sekä usein esitetystä kriittisestä paremman ja avoimemman laskentainformaation puolesta. Esimerkiksi 1981 vuoden lehdessä numero 38 (s. 64–65) Talouselämä-lehden asiantuntijat pyrkivät selvittämään yritysten investointien todelliset omavaraisuusasteet, jotta lukijat saisivat vertailukelpoista tietoa. Lehti on ottanut teh-

täväkseen selvittää lukijoille, mitä on yritysten julkaisemien lukujen taustalla ja miksi joitain lukuja muokataan tai peitellään.

Yritysten tuoreimpia toimintakertomuksia voi perustellusti joko kiittää tai moittia. Kiittää voi siitä, että ne enimmäkseen ovat aikaisempaa avoimempia ja tietävämpiä. Moitteet taas sopii antaa siitä, että liian paljon tietoja yhä pihdataan. (1981, 15, 109, lainaus 26)
Laitoksen omasta kivijalasta on kuitenkin tarjolla hyvin vähän tietoja. Vuosikertomuksen tuloslaskelmaan ja taseisiin ei liity selostavia oheiskommentteja eivätkä tilintarkastajatakaan anna kovin informatiivista lausuntoa. (1981, 14, 26, lainaus 23)
Ja tietenkin, kun rakennusliikkeestä on kyse, kateluvut, pääoman tuotto, jalostusarvo ja ainekulut on ilmoitettu ilman varastovarauskorjausta. Sitähän ei Polarkaan kerro. Silti tilintarkastajilla Jaakko Heikkonen KHT, Pentti K. Pernu HTM ja Georg Löfman on ottaa väittää, että tilinpäätös antaa olennaiset tiedot oikeina ja täydellisinä. Siivotonta. (1981, 21, 59, lainaus 39)

3.6 Diskurssit vuodelta 1981

3.6.1 Tylsät kirstunvartijat

Diskurssi Tylsät kirstunvartijat vastaa 70-luvun diskurssia Tylsät teoreetikot, mutta diskurssin nimeä täytyi muuttaa diskurssin sisällön muuttumisen vuoksi. Siinä missä 70-luvulla painotettiin liiallista tieteellistä teoreettisuutta, painotetaan 80-luvulla laskenta-ammattilaisten äärimmäistä tarkkuutta ja heidän rooliaan yritysten taloudellisina vartijoina. Edelleen diskurssissa puhutaan laskentainformaation vaikeaselkoisuudesta, mutta näkökulmana ei ole enää ainoastaan se, että suuri yleisö ei tajua talousasioita, vaan erityisen paljon kritisoidaan sitä, että yritysten esittämään informaatioon ei voi luottaa epäselvien taustojen vuoksi. Laskenta-ammattilaisten käytännöstä vieraantumisen on edelleen viitteitä, mutta sitä ei painoteta niin paljoa kuin 70-luvulla.

Toisaalta juuri nyt rakentaessaan voimakkaasti uutta kapasiteettia yritysten olisi poikkeuksellisen hankalaa tinkiä tulo-osuudestaan.
Selitä nyt sitten tämänkin suurelle yleisölle ja tulopoliitikoille. Lienee vaikeampaa kuin vaihtosuhteovalistus. (1981, 1, 8, lainaus 1)
Kyse ei ole ynnälaskusta, vaan budjettityöhön liittyvistä markkinalähtöisistä business-olettamuksista verbaalisesti esitettyinä. "Melko yleinen käsitys on, että yleensä on esitetty liikaa numeroita ja liian vähän ajatuksia." (1981, 36, 36, lainaus 65)
Johtaja Korpi on ollut tähän saakka lähes puhdas talousmies. Nyt hänet on pistetty kentälle, ja aika näyttää jääkö tikkuja käsiin.
"En minä aivan kokematon kenttätyössä sentään ole, sillä olen ollut jatkuvasti tekemisissä linjajohtajien kanssa. Kokemukseni on tähän asti ollut teoreettista, nyt pääsen käytännössä toteuttamaan ajatuksiani. (1981, 34, 93, lainaus 67)

Edelleen diskurssissa laskentatoimen parissa työskentelevät nähdään tarkkoina, byrokraattisina, konservatiivisina ja tylsinä ilonpilaajina, jotka pilaavat hienot suunnitelmat kylmillä faktoillaan.

Yhtiön talousjohtajan Martti Terässalmen tarkkuudesta kerrotaan hyöväntahtoisia juttuja. Läpi yhtiön vietyinä tarkkuus on yksi menestystekijä. Jämptiä asiain hoitoa kuvastelee huomautus, että viime vuonna maksettiin dollarilaina "pennin kymmenyosan tarkkuudella" samaan kurssiin kuin nostettiin. (1981, 16, 58, lainaus 29)

Rahoitus- ja laskentaväki on tarkkaa, byrokraattista joukkoa. Suoraviivaisia itsevaltiaita on verraten paljon, mutta myös toimeenpanija-ainesta näyttää eksyneen rahoitusjohtoon. [itsevaltiat ja toimeenpanijat ovat artikkelissa käsitellyn teorian lohkoja, joihin johtajat on jaettu tutkimuksessa] (1981, 19, 31, lainaus 33)

Laskentatoimi on konservatiivista. Menetelmät kehittyvät hitaasti, ja kuten monet alan tutkijat ovat saaneet huomata, teoreettisesti hyvinkin perustellut uudet ajatukset eivät käytännössä helposti yleisty. (1981, 27, 22, lainaus 51)

Näkösillä oloon tarvittiin vain Volvo-johtaja Pehr G. Gyllenhammarin piipahdus Suolahdessa ja talousjohtaja Veikko Jääskeläisen palauttaminen riviin saneerausryhmästä, jossa hänen läsnäolonsa toi mieleen ikäviä numerosarjoja ja madalsi yhtiön henkilökunnan mielialaa. Saneeraus niin kuin monet muutkin asiat on kivoempaa, kun ei mukaan kaada kovin paljon lukuja. Jääskeläisen ansiosta Valmetin tervehdyttäminen jatkuu silti aavistuksen verran raaempina kuin mitä se sujuisi ministeri Jouko Kajanojan komennossa. Kauppakorkean professorin paikalta aikanaan Valmetiin siirtyneen Jääskeläisen laskelmia eivät omistaja ja yhtiön johto enää pysty unohtamaan niin kuin takavuosina, marssii henkilökunta plakaattien kanssa tai ilman. (1981, 23, 82, lainaus 46)

Puutuoteryhmän johtaja Erkki Linna siirtyi vaakatasossa saharyhmän johtajaksi Larvion alaisuuteen ja talo- sekä levyryhmät saivat uuden vastuuhenkilön, talouspuolen tiukan miehen Veli Korven. (1981, 38, 25, lainaus 67)

80-luvulla artikkeleissa on puhuttu paljon enemmän tilintarkastajista ja yleensäkin laskenta-alan ammattilaisten vartijamaisesta roolista yrityksissä. Heidän vartiointinsa katsotaan kohdistuvan yrityksen rahankäyttöön sekä siihen, että laskentainformaatio tuotetaan lain mukaisesti. Tilintarkastajista puhuttaessa painotetaan heidän velvollisuuttaan tarkastaa yrityksen taloutta koskevat tiedot huolellisesti ja riippumattomasti. Diskurssi välittää tilintarkastajista kuvaa tarkkoina kytäjäinä, jotka liiketoimintaan mitenkään puuttumatta vain selaavat tositemappeja virheitä etsien.

Ennen sisäinen tarkastaja askarteli pääasiassa sellaisten kysymysten kanssa, jotka liittyvät kirjanpitoon. (1981, 11, 54, lainaus 19)

Tavallisimmin sisäiset tarkastajat ovat yhtiön omia kasvatteja, koulutukseltaan yleensä kauppakorkean laskentapuolen läpikäyneitä. (1981, 11, 55, lainaus 19)

"Tilintarkastaja pääsee tietysti hyvin selville yhtiön asioiden hoidosta, mutta hänen tehtäväänään on vain lähinnä laillisuuden ja tarkoituksen mukaisuuden valvonta. Päätöksentekoon tilintarkastaja ei osallistu. Henkilöstä asia tietysti riippuu, ja jotkut ovat jo lähellä konsultteja", sanoo Veijo Riistama. (1981, 14, 80, lainaus 24)

Jos ajatellaan tilintarkastajan tehtävää sellaisena kuin se yleensä käsitetään, niin poliitikot ovat todellakin tyhjän panttina. Kansanedustajan tai muun poliittisen juoksupojan ei

ole mitään järkeä istua tilikirjojen ja tositemappien ääressä peräämässä, ettei kukaan vain ole tehnyt kavallusta tai väärinkäyttänyt firman rahoja. Ammattimaiseen tilintarkastukseen liittyy tietysti paljon muutakin, erityisesti laillisten ja tarkoituksenmukaisten muotojen noudattamisen valvonta tilinpidossa ja tilinpäätöksissä. Näihin taas poliittisilla tilintarkastajilla ei ole asiantuntemusta. (1981, 22, 54, lainaus 42)

Tilintarkastajan on oltava pätevä ja yhtiön johdosta riippumaton, jotta hänen lausuntoihinsa voitaisiin luottaa. Pätevyys tilintarkastajaksi tarkoittaa sellaista laskentatoimen ja liiketalouden asiantuntemusta, että henkilö kykenee - yhtiön toimiala ja koko huomiioon ottaen - suorittamaan tilintarkastustehtävän. (1981, 23, 22, lainaus 43)

Diskurssin tavoite on muuttunut 70-luvulta melko paljon. Enää ei niinkään kyseenalaisteta laskijoiden teorioiden oikeellisuutta ja uskottavuutta eikä pyritä näin romuttamaan laskijoiden ammattitaitoa. 80-luvulla diskurssin tavoitteena on välittää kuvaa tarkoista ja eristäytyneistä laskenta-ammattilaisista vartioimassa tiukasti yritysten varojen käyttöä ja laskentainformaation lainmukaisuutta. Vaikkakin tavoite on siis muuttunut, sen ei voi sanoa muuttuneen juurikaan positiivisemmaksi. Stereotypiaan diskurssi tuo vahvasti vartija ominaisuuden ja lisäksi vähentää hieman äärimmäistä teoreettisuutta, joka sisältyi 70-luvulla stereotypiaan.

3.6.2 Laskennan manipuloijat ja pimittäjät

Uutena diskurssina 80-luvun artikkeleissa esiintyvä Laskennan manipuloijat ja pimittäjät diskurssi tuo kriittisesti esiin sen, että laskentainformaatio kaikessa kirjavuudessaan ei ole luotettavaa. Laskentainformaation tuottajat nähdään viekkaina ja kieroina organisaation jäseninä, jotka laskevat sellaisia lukuja, joita johto haluaa ja jotka ovat yrityksen kannalta suotuisia. Artikkeleiden kritisoivista teksteistä käy ilmi toive tiukentuvasta lainsäädännöstä tai yhteisistä standardeista, jotta laskentainformaatio olisi luotettavampaa ja vertailukelpoista. Diskurssissa käsitellään erityisesti yritysten laajaa pelivaraa laskentaohjeiden suhteen, joka on johdannut siihen, että kaikilla on hieman erilaiset laskentakaavat, eikä kukaan tiedä, mistä kunkin yrityksen luvut koostuvat.

Investointien rahoitus ei yksinkertaisella kysymyksellä selviä. Vastauksista paljastuu sen sijaan yritysmaailman laskenta-anarkia, sen seitsemän kaavaa ja kymmenen tulkintaa.”

”Mitä suurempi yritys, sitä varmemmin ovat sen laskentaekspertit työllistettyjä omien laskukaavojen rustailussa. (1981, 1, 35, lainaus 2)

Saastamoisen viimeisistä tilinpäätöksistä on vaikea saada tarkkaa otetta, sillä tarkastelukaudelle ovat ominaisia voimakkaan saneerauksen vuoksi kaikennäköiset liiketapahtumat, omaisuuden realisoinnit, fuusiot, desinvestoinnit sekä lukuisat kirjaustapojen muutokset. (1981, 10, 33, lainaus 15)

Mutta luvouthan tässä tapauksessa ovat kosmetiikkaa. (1981, 19, 78, lainaus 34)

Laskijasta johtuvat arviovaraiset tekijät vaikuttavat pääoman tuotto-prosenttiin muun muassa silloin, kun jaksotetaan menoja kullekin vuodelle. (1981, 20, 38, lainaus 35)

”Pyrimme hankkimaan mahdollisimman täydellisen tiedon kaikista tilinpäätöksen jousitokohdista. Käytetyt tiedot perustuvat osittain yritystutkimusneuvottelukunnan suosi-

tuksiin. Useimmat tunnusluvut lasketaan lisäksi inflaatiokorjattuina ja alan erikoispiirteet huomioon ottavina. Kaikkiaan kannattavuuden ja rahoituksen mittareita lasketaan lähes 30", sanoo johtaja, kauppatieteiden maisteri Timo Summa. (1981, 23, 64, lainaus 45)

Viimeisessä esimerkissä Metallialan keskusliiton johtaja Timo Summa viittaa metallialan yritysten tilinpäätöstietojen keräämiseen ja niiden muokkaamiseen vertailukelpoisiksi. Juuri tilinpäätöstiedoissa olevan runsaan harkinnanvaraisuuden olemassaoloa kritisoidaan paljon. Usein artikkeleissa onkin viittauksia siihen, että yrityksissä on täysin johdon harkinnan ja päätösten varassa se, minkälaisia ja minkä suuruisia lukuja esitetään. Tästä seuraa eräänlainen turhaan tuotetun laskentainformaation tilanne, koska kaikki tietävät, että lukuihin ei voi luottaa. Lainsäädännön vuoksi julkaistut luvut eivät palvele juurikaan ulkoisia sidosryhmiä.

Yhtiö aikoo tilinpäätöksessään näyttää voittoa. (1981, 11, 11, lainaus 17)

Taseanalytytikot yrittävät parhaansa mukaan ottaa selvää yritysten todellisesta tuloksesta. (1981, 11, 45, lainaus 18)

Tilinpäätössuunnitteluun hänellä on oltava hyviä asiantuntijoita apunaan. (1981, 11, 45, lainaus 18)

Yhtiöiden tileistä on vaikea saada selkoa, koska laskelmia vilisee erilaisia. Tai, koska jonkin yrityksen "tilinpäätökset ovat niin sekalaiset, ettei niitä voi näyttää".

Vainio-Puhju Oy:n tilaa esimerkiksi ovat tarkastelleet niin kehitysaluerahastolaiset, sypiläiset kuin koppilaisetkin ja päätyneet kaikki hieman toisistaan poikkeavaan lopputulokseen. Eivätkä varmaan vähiten siksi, että tietoja on yhtiöistä tiputeltu sitä mukaa kun on ehditty tai haluttu.

"Sitten olen vielä laskeskellut vähän itse ja saanut omat lukuni. Käytetään nyt kuitenkin niitä miinusmerkkisimpiä", tokaisee Antti Vainio-Puhju ja viittaa Kehitysaluerahaston Vainio-Puhju Oy:stä ja Juvakosta tuottamiin tunnuslukuihin.

"Samahan se, minkälaisilta ne paperit loppujen lopuksi näyttävät. Nollatilinpäätökset me kuitenkin teemme. (1981, 33, 33, lainaus 56)

Tilinpäätösten julkistamisen jälkeen lehdistössä alkaa keskustelu siitä, mikä mahtoi yrityksen taloudellinen tulos todellisuudessa olla. Se ei voi olla vaikuttamatta laajemminkin yritysten esittämien laskelmien uskottavuuteen. Näin luodaan kuva ja vaikutelma, että yritysten laskelmat eivät välttämättä pidä paikkaansa, että yritykset tietoisesti esittävät laskelmissaan jotakin aivan muuta kuin mitä todellisuus on. (1981, 27, 23, lainaus 51)

Laskentatoimen toteuttamiseen nähdään usein liittyvän kieroutta ja jopa villipillistä toimintaa. Laskelmia tuotetaan siten, että saadaan halutun suuruiset vastaukset, ja ne vastaukset julkaistaan suurelle yleisölle ilman selityksiä, miten luvut on laskettu. Laskentatoimi nähdään osana vallan käyttöä, sillä laskelmien avulla ajetaan omia etuja. Diskurssissa laskentatoimen parissa työskentelevät toteuttavat johdon suunnittelemaa kieroja laskentaa tai luovat itse erilaisia laskentamalleja, joista käytetään ainoastaan tavoitteisiin sopivimmat, tai toiminta koostuu näistä molemmista. Joka tapauksessa laskijat nähdään hyvin viekkaina kaavojen pyörittelijöinä.

Se, että laskelmat oli selvästi tehty vain osa kustannuksia huomioiden, ei näytelmän tätä päähenkilöä häirinnyt lainkaan. Hän oli suorittamassa image-mainontaa seuraavaa voimaa varten. Laskelmathan taas ovat siitä hauskoja, että ne saadaan näyttämään miltä halutaan vain muuttelemalla lähtöarvoja. (1981, 3, 50, lainaus 8)

Tällä hetkellä tosiasia on, että maassa on henkilöitä, jotka saavat toimeentulonsa – jopa varsin hyvän – taloudellisesta rikollisuudesta. (1981, 8, 40, lainaus 12)

Lain uudistamisessa joudutaan viime kädessä yhteiskuntaeettiseen rajanveroon. Lainsäädäntöneuvos Lauri Lehtimaja kysyikin ”kuinka laajaksi voidaan jättää talous- ja liikelämän nokkeluuspelivara ennen kuin nokkeluus ja siihen usein liittyvä kylmäverisyys leimataan vastakontrahentin moitittavaksi hyväksikäytöksi”.

Tämä ongelma on jo käytännössä tullut vastaan verontorjunnan alueella. (1981, 8, 40, lainaus 12)

Laskentatoimi ja sen tuottama informaatio on myös vallan väline. Tieto on valtaa ja laskelmat vahvoja perusteluja tehtäville päätöksille. (1981, 27, 22, lainaus 51)

Laskelmat ovat välineitä toiminnan ja ihmisten ohjaamisessa. Niitä voidaan myös väärinkäyttää voimakkaina aseina toisia ryhmiä ja ihmisiä vastaan. Niiden voimaa lisää se, että tiedot eivät ole kaikkien tarkistettavissa, menetelmät eivät ole kaikkien hallitsemia ja että laskelmiin sisältyy mahdollisista harkinnanvaraisuuksista huolimatta vahva täsmällisyyden tuntu. (1981, 27, 23, lainaus 51)

Diskurssissa ilmenee myös turhautuminen siihen, että yritykset peittelevät liian paljon tietoja toiminnasta kertoessaan. Periaatteena on, että vain ne asiat kerrotaan, mitkä lainsäädäntö pakottaa kertomaan. Lisäksi kritisoidaan sitä, että vaikka lakisäätteiset tiedot on ilmoitettu, ei niihin silti voi luottaa, koska taustalla voi olla jonkinlaista manipulointia, jolla lukua on saatu muutettua halutun suuruiseksi. Luvuista haluttaisiinkin sanallisia selostuksia ja jopa yritysten omaa analysointia.

Yhtiön tilinpäätöskäytännössä on myös hieman hämärtämisen makua aikaisempien vuosien tapaan. Valmetissa ollaan oikeassa, että kyllä kaikki luovut vuosikertomuksesta löytyvät jos osaa etsiä, mutta meidän kaikkien omistamalta valtionyhtiöltä odottaa hieman selvempiä sanoja. (1981, 13, 75, lainaus 22)

Epäluuloille on silti sijaa. Verkatehdas ehkä hämää: tulos saattaa olla parempikin kuin mitä kertomuksesta saa irti. Vai mitä piilee ainekulujen suhteellisen osuuden kasvun takana. (1981, 15, 68, lainaus 25)

Yritysten tuoreimpia toimintakertomuksia voi perustellusti joko kiittää tai moittia. Kiittää voi siitä, että ne enimmäkseen ovat aikaisempaa avoimempia ja tietävämpiä. Moitteet taas sopii antaa siitä, että liian paljon tietoja yhä pihdataan. (1981, 15, 109, lainaus 26)

Hyvä tulos on antanut myös Yhtyneiden talousosastolle ylimääräistä askarreltavaa. Tuloksen järjestelemiseksi on jouduttu perustamaan toimihenkilöille eläkesäätiö, jolla jo ensimmäisenä vuonna ehdittiin myydä 1 500 hehtaaria metsää. (1981, 17, 61, lainaus 30)

Viime vuoden tulostaan yhtiö ei kerro avoimesti. Se jättää mainitsematta varastovarauksen muutoksen. Talousjohtaja Lappalainen sanoo, että ilman vaihto-omaisuuden aliarvostuksen muutosta lasketut tunnusluvut ovat ”hieman kauniimpia”. Ensi vuonna varastovarauksen muutos on joka tapauksessa ilmoitettava ja konsernitase tehtävä. (1981, 24, 32, lainaus 47)

Diskurssin kritiikki kohdistuu myös tilintarkastajiin, koska nähdään, että juuri heidän työnkuvaan kuuluisi saada yritykset julkaisemaan avoimempaa ja luotet-

tavampaa laskentainformaatiota. Tilintarkastajien lausunnoille halutaan myös entistä näkyvämpää roolia, jotta yritykset pyrkisivät tehokkaammin välttämään tilintarkastajien negatiiviset huomautukset. Toisaalta 80-luvulla mainitaan tilintarkastajien työnkuvan muuttuminen enemmän konsultointia tuottavaan suuntaan. Tämä on mielenkiintoista tilintarkastajien ehdottoman objektiivisuuden kannalta, koska toimiva konsultointi edellyttää tiiviimpää yhteistyötä yritysten kanssa ja syvällistä perehtymistä niiden liiketoimintaan ja nämä seikat taas vaarantavat objektiivisuuden. Sinänsä tilintarkastajien tekemää konsultointia ei kritisoida, mutta nykyään tilanne on toinen, kun tiedossa on, miten Enronin tapauksessa konsultointia tuottaneet tilintarkastajat tulivat täysin osaksi yrityksen liiketoimintaa ja näin laiminlöivät objektiivisen tilintarkastuksen. Seuraavista esimerkeistä viimeisessä erilaista asiakaskonsultointia ja -koulutusta korostava Vänskä onkin juuri Arthur Andersen tilintarkastusyhtiön Suomen yksikön johtaja.

Laitoksen omasta kivijalasta on kuitenkin tarjolla hyvin vähän tietoja. Vuosikertomuksen tuloslaskelmaan ja taseisiin ei liity selostavia oheiskommentteja eivätkä tilintarkastajakaan anna kovin informatiivista lausuntoa. (1981, 14, 26, lainaus 23)

”Tilintarkastaja pääsee tietysti hyvin selville yhtiön asioiden hoidosta, mutta hänen tehtävänä on vain lähinnä laillisuuden ja tarkoituksen mukaisuuden valvonta. Päätöksentekoon tilintarkastaja ei osallistu. Henkilöstä asia tietysti riippuu, ja jotkut ovat jo lähellä konsultteja”, sanoo Veijo Riistama. (1981, 14, 80, lainaus 24)

Ja tietenkin, kun rakennusliikkeestä on kyse, kateluvut, pääoman tuotto, jalostusarvo ja ainekulut on ilmoitettu ilman varastovarauskorjausta. Sitähän ei Polarkaan kerro. Silti tilintarkastajilla Jaakko Heikkonen KHT, Pentti K. Pernu HTM ja Georg Löfman on ottaa väittää, että tilinpäätös antaa olennaiset tiedot oikeina ja täydellisinä. Siivotonta. (1981, 21, 59, lainaus 39)

”Nyt tehdyn sopimuksen perusteella meillä on käytettävissämme laaja kansainvälinen tilintarkastuksen, laskentatoimen, verotuksen, yrityshankinnan ja konsultoinnin tietämys”, sanoo Salmi, Virkkunen & Helenius Ky:n toimitusjohtaja Antti Helenius. (1981, 24, 36, lainaus 48)

Tilintarkastustoimistojen palveluvalikoima on varsinaista tarkastusta laajempi. Vänskä esimerkiksi korostaa asiakaskoulutuksen merkitystä, verokonsultointia, atk-konsultointia ja koulutusta. (1981, 24, 37, lainaus 48)

Laskennan manipuloijat ja pimittäjät -diskurssin tavoite on herätellä laskentainformaation tuottajia ja sen käyttäjiä tajuamaan, että informaation pitäisi olla avoimempaa, jotta kaikkien sidosryhmien luottamus säilyisi. Diskurssi vaikuttaa laskenta-ammattilaisten stereotypiaan tuoden siihen viekkaan ja jopa rikollisen piirteen. Laskijoista välittyy kuva peittelyn ja manipuloinnin erityisosajina, jotka laskevat sellaisia lukuja kuin johto haluaa raportteihin saada.

3.6.3 Epärelevantin tiedon tuottajat

Diskurssin näkökulma laskennan tuottamiseen on yritysten sisällä ja erityisesti johdosta katsoen. Ongelmana nähdään se, että laskenta-ammattilaiset eivät tarjoa sisäiseen päätöksentekoon ja organisaation johtamiseen tarvittavaa relevanttia informaatiota. Se informaatio, mitä laki edellyttää yritysten tuottavan, ei riitä johdolle, koska se tarvitsee yksityiskohtaisempaa tietoa. Laskelmissa pitäisi pystyä paremmin huomioimaan yrityksen toimintaympäristön muuttuvat tekijät sekä tekijöiden epävarmuus. Tähän ei katsota laskijoiden pystyvän, eikä toisaalta johtajat itsekään tällaisia laskelmia osaa tuottaa.

Vaikka laskentatoimi onkin kehittynyt valtavasti, muun muassa pankkien aloittaman yritystutkimuksen pakottamana, on konkurssiyrityksen tavallinen piirre tietämättömyys taloudellisesta asemastaan. Systemit eivät tuota relevanttia tietoa. (1981, 1, 51, lainaus 3)

Heikko laskentatoimi ei ole vain suomalaisten synti. (1981, 1, 51, lainaus 3)

Myyjän on lisäksi pantava laskentatoimensa sellaiseen kuntoon, että se antaa uskottavia faktoja, sellaisia, joista saa referenssiä enemmän kuin virallisesta taseesta. (1981, 2, 25, lainaus 5)

Laskentatoimen maailmankuva on näin johdonmukainen, mutta kapea ja rahaan sidottu. Laskelmat antavat rajoitetun ja yksipuolisen kuvan yritystoiminnan sisäisistä riippuvuussuhteista. (1981, 27, 23, lainaus 51)

Tunnettua on edelleen, että esimerkiksi investointipäätökset vaikeutuvat: huolellisimpiinkin laskelmiin liittyy yhä enemmän epävarmuustekijöitä. Näiden minimoimiseksi johtoa vaaditaan esittämään investointeja, jotka maksavat itsensä takaisin parissa, kolmessa vuodessa. Vaaditaan toisin sanoen tekemään rutiiniryöstöä ihmetykseen.

Johto elää aikamoisessa puristuksessa. Kyvykkäistä vapaaehtoisista näihin tehtäviin ei silti liene minkäänlaista puutetta. (1981, 29, 7, lainaus 52)

Yhtiöiden tileistä on vaikea saada selkoa, koska laskelmia vilisee erilaisia. Tai, koska jonkin yrityksen "tilinpäätökset ovat niin sekalaiset, ettei niitä voi näyttää".

Vainio-Puhju Oy:n tilaa esimerkiksi ovat tarkastelleet niin kehitysaluerahastolaiset, syyppiläiset kuin koppilaisetkin ja päätyneet kaikki hieman toisistaan poikkeavaan lopputulokseen. Eivätkä varmaan vähiten siksi, että tietoja on yhtiöistä tiputeltu sitä mukaa kun on ehditty tai haluttu.

"Sitten olen vielä laskeskellut vähän itse ja saanut omat lukuni. Käytetään nyt kuitenkin niitä miinusmerkkisimpiä", tokaisee Antti Vainio-Puhju ja viittaa Kehitysaluerahaston Vainio-Puhju Oy:stä ja Juvakosta tuottamiin tunnuslukuihin.

"Samahan se, minkälaisilta ne paperit loppujen lopuksi näyttävät. Nollatilinpäätökset me kuitenkin teemme." (1981, 33, 33, lainaus 56)

Tähänkin diskurssiin liittyy konservatiivisuus, koska sisäinen laskenta katsotaan liian rutinoituneeksi, eikä uusien ja parempien laskentamallien kehitys etene. Laskentahenkilöstön katsotaan laskevan vuosi toisensa jälkeen samat asiat samalla tavalla ilman laskentamallien kyseenalaistamista ja uudistamista. Toisaalta konservatiivisuudesta ei voi syyttää pelkästään laskenta-ammattilaisia, koska useissa lainauksissa on viitteitä siihen, että johtajat haluavat laskea sisäisen laskennan las-

kelmat itse. Näin ollen he eivät välttämättä edes hyväksy tai ota käyttöön varsinainen laskenta-ammattilaisten kehittämää laskentamalleja.

Laskentatoimi on konservatiivista. Menetelmät kehittyvät hitaasti, ja kuten monet alan tutkijat ovat saaneet huomata, teoreettisesti hyvinkin perustellut uudet ajatukset eivät käytännössä helposti yleisty. (1981, 27, 22, lainaus 51)

Laskentatoimen ideologia on vanhentunut, moittii Jyväskylän yliopiston taloustieteen professori Pertti Kettunen. Laskentatoimen on kehityttävä palvelemaan muitakin kuin omistajia, vaatii Kettunen kirjoituksessaan. (1981, 27, 22, lainaus 51)

Pyöritelyään vuoden 1980 lukuja aikansa suurin osa lämpöeristemiehistä päättyy rakennuspuolen 700–800 miljoonaan nettolaskutusmarkkaan ja markkina-arvioon. Edes Rakennusaineteollisuusyhdistys ry:ssä ei tiedetä lopullisia numeroita. [Lämpöeristemiehillä viitataan todennäköisesti alan johtajiin, jotka käsittelevät laskentainformaatiota.] (1981, 9, 57, lainaus 13)

Erityisen ongelmallisena diskurssissa pidetään laskentainformaation historiallisuutta, eli tuotetut luvut kuvaavat jo taakse jäänyttä tilannetta, koska ne on laskettu ei-reaaliaikaista informaatiota käyttäen. Tähän ongelmaan viitataan erityisesti budjetoinnista puhuttaessa, koska siinä lasketaan jo vanhentuneen tiedon pohjalta tulevaisuuden tavoitteita, joten vanhentuneen tiedon merkitys vielä korostuu. Artikkeleissa on kuitenkin melko vähän viittauksia siihen, että pitäisi saada reaaliaikaisempaa informaatiota, mutta vastaavasti tietotekniikan uusimpia malleja esittelevisä mainoksissa tiedon saannin nopeutta ja oikea-aikaisuutta painotetaan voimakkaasti.

Voidaan tietysti esittää filosofisia kysymyksiä, miksi budjetit yleensä laaditaan kalenterivuoden ajaksi tai miksi ne pitäisi tehdä kahdentoista kuukauden pituisiksi. Näin kuitenkin tapahtuu, ja sitä varten nyt on käsillä niiden kansallinen teko aika. Ja tästä johtuu, että aivan liian moni budjetintekijä tekee vuotta 1982 koskevat suunnitelmansa vuoden 1980 tulosten ja tämänhetkisten olettamusten varassa – tämänhetkiset tulokset eli se tosiasiallinen tilanne, jossa tänään ollaan, pääsee vaikuttamaan suunnitteluun vasta vuoden kuluttua. (1981, 26, 64, lainaus 50)

He siis uskovat, että myyntimenestyksen takana on aina markkinointipanostus, markkinoilla ei ole mitään 'imua', joka voisi viedä meidän tuotteemme tuloksiin.

Jos suomalainen budjetoija ottaisi tämän ajatuksen tosissaan, voisi hän jo päästä lähelle tosielämän kuvausta – ja siihenhän budjetilla pitäisi kai pyrkiäkin, olkoonkin se kuinka optimistinen tahansa. (1981, 26, 65, lainaus 50)

TRIUMPH

TRIUMPH BITSY

Tietokoneen tehoa tekstinkäsittelyyn.

**Kirjoitat, muokkaat,
korjaat, muutat.
Ja painat nappia!**

Triumph Bitsy on tietokoneentehoisen tekstinkäsittelyn täydellinen mallisto; järjestelmä voidaan mitoittaa tarkkaan yrityksen tarpeiden mukaan.

Tekstin muokkaamisen apuvälineenä on selkeä näyttöruutu. Täyden ohjelmoitavuuden ansiosta Bitsyn käyttömahdollisuudet ovat ehtymättömät.

Bitsyissä on myös täysi kaukosirto- ja teletexvalmius.

Käyttö on helppoa kuin konekirjoitus — onhan se kirjoitus-konetehtaan kehittämä laitteisto.

Pettämättömän toimintavarmuuden ja joustavan huoltovalmiuden takeena ovat jo nimet TRIUMPH ja MERSO.

Varatkaa tunti ajastanne! Esittelemme modernin tekstinkäsittelyn mahdollisuudet — ja keinot, joilla voitte saada tämän tunnin monikymmenkertaisena takaisin.

Tekstinkäsittelyn koko laitevalikoima on esillä myös myymälässämme Helsingissä, Pohjoisesplanadi 33.

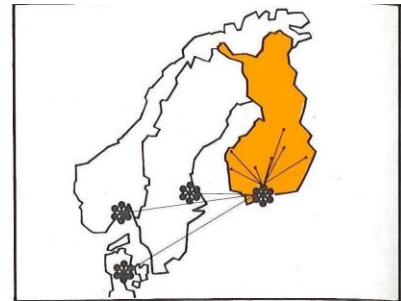
Oy Merso Ab

Kuortaneenkatu 1, 00520 HELSINKI 52, puh. (90) 718 833

Merso on toimistotehoa.

KUVA 10 (1981, 34, 11)

YDV, yleinen datasiirtoverkko avaa nyt tiedon-siirron uudet mahdollisuudet yrityksellesi. Ydv on uusi, erikoisesti atk-laitteiden väliseen data-siirtoon suunniteltu ja rakennettu tietoliikenneverkko. Se tarjoaa sinulle entistä monipuolisemmat ja suorituskykyisemmät yhteydet ja tehostaa näin yrityksesi toimintaa mahdollistaen atk:n uusimmat tekniset ratkaisut.

Ydv on kansainvälinen

Ydv on rakennettu uusimpien kansainvälisten standardien mukaiseksi. Verkon käyttäjä voi liikennöidä Suomeen, Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan. Vuonna 1982 liikenne avataan Saksan Liittotasavaltaan ja pian myös muuhun Eurooppaan.

Datex tietokoneiden ja etäispäätteiden väliseen datasiirtoon

KUVA 11 (1981, 37, 21)

Lehden 80-luvun kirjoittelussa on nostettu esiin jo se, että suomalaisten laskentarutiinien kehittämisessä olisi huomioitava kansainvälisyys. Koska moni yritys on levittäytynyt useampaan maahan, olisi tarvetta kansainvälisille laskentanormeille. Yhteiset laskentatavat mahdollistaisivat myös vertailun ulkomaisten kilpailijoiden kesken. Artikkeleiden perusteella saa sellaisen kuvan, että laskenta-ammattilaiset ihannoivat omia suomalaisia teorioita niin paljon, että he eivät halua laskentamallien kansainvälistyvän.

Useat kansainväliset järjestöt ovat todenneet tarpeelliseksi luoda kansainvälisiä standardeja kirjanpitoon ja tilintarkastukseen, jotta kansainvälisesti toimivien konsernien toiminnassa toteutuisi se yleisen edun valvonta, joka paikallisesti toimivalla yhtiöllä toteutuu jo kansallisen lainsäädännön puitteissa. (1981, 36, 46, lainaus 66)

Sen sijaan uskon olevani oikeassa, kun väitän, että olkoonpa omat teoriamme kuinka "oikeita" tahansa, kansainväliset järjestöt onnistuvat "myymään" omat suosituksensa useampiin maihin kuin Suomen kirjanpitoasiantuntijat. Sikäli kuin suosituksen omaksuminen on kansallisesti tärkeää, jää teorioiden puhtaus kansainvälisten standardien omaksumiseen verrattuna ehdottomasti vähäarvoisemmaksi. Teorian tulee väistyä todellisuuden tieltä. (1981, 36, 46, lainaus 66)

Epärelevantin tiedon tuottajat -diskurssin tavoite on saada sekä laskenta-alan ammattilaiset että organisaatioiden johtajat tajuamaan tarve laskentamallien ja rutiinien kehittämiseen. Asioiden kritisoinnilla haetaan tilannetta, jossa kaikki asiaan liittyvät toimijat ymmärtävät muutoksen tarpeellisuuden ja ovat valmiita osallistumaan muutokseen. Laskenta-ammattilaisten stereotypiaan diskurssi tuo epäpätevän ja jokseenkin jämähtäneen rutinoituneen kuvan. Toisaalta stereotypia ei ole täysin kehitysvastainen, koska aineistosta on huomattavissa viitteitä siitä, että johdanto päättää sisäisen laskennan kehityksestä.

3.6.4 Laskentamiehet

Tämä diskurssi on kehittynyt 70-luvun Laskentamiehet diskurssista muuttuneen kuitenkin hieman miesten itsestään selvää paremmuutta kyseenalaistavaksi. Kyseenalaistamisesta huolimatta edelleen pidetään itsestäänselvyyttenä, että laskenta-ammattilainen on mies. Vieläkään ei ole perusteluja sille, miksi laskenta-ammattilaisen pitäisi olla mies, mistä voi päätellä diskurssin käyttäjien pitävän tätä itsestäänselvyyttenä. Laskennan parissa työskenteleviin henkilöihin on viitattu käsitteillä talousmiehet ja laskentamiehet. Lisäksi teksteissä puhutaan, kuten muidenkin johtajien paikkojen, myös talousjohtajan paikan miehittämisestä. Diskurssissa painottuu miesten parempi asema laskenta-alan ammattilaisena, mutta tämän asetelman kyseenalaistaminen viittaa kehityshakuisuuteen tasa-arvoisuutta kohden, mutta selvää on, että diskurssissa tasa-arvo ei vielä toteudu.

Eräät talousmiehet ennustavat tasaisen nousun jatkuvan ja maailman pääsevän vaurauden ääreen. (1981, 1, 66, lainaus 4)

On väitetty, että atk:n tuotteita on mahdoton arvioida rahana. Kuitenkin markkinointi- ja tuotantohenkilöt laskentamiesten avustuksella ovat pystyneet laatimaan laskelmia esimerkiksi uuden tuotantolinjan taloudellisista seuraamuksista. (1981, 16, 56, lainaus 28)

Yhtymän laskentamiehet pistivät tuulemaan ja vuodessa tehtiin seitsemän fuusiota. (1981, 22, 26, lainaus 41)

Miehet vaihtuvat [artikkelin väliotsikko]

Paragon-yhtiöillä on ollut aikamoinen työ miehittää vapautuneet johtopaikat. Systekin entinen toimitusjohtaja Risto Ankiö, yhtiön varatoimitusjohtaja, sekä talous- ja myyntijohtajat siirtyivät muualle töihin. (1981, 29, 33, lainaus 53)

Johtaja Korpi on ollut tähän saakka lähes puhdas talousmies. Nyt hänet on pistetty kentälle, ja aika näyttää jääkö tikkuja käsiin.

"En minä aivan kokematon kenttätyössä sentään ole, sillä olen ollut jatkuvasti tekemisissä linjajohtajien kanssa. Kokemukseni on tähän asti ollut teoreettista, nyt pääsen käytännössä toteuttamaan ajatuksiani. (1981, 38, 25, lainaus 67)

Olen huomionnut 80-luvullakin organisaatioiden korkeinta johtoa käsittelevät tekstit, koska erityisesti sisäinen laskentatoimi katsotaan kuuluvan korkeimman johdon toimenkuvaan.

Päteviä yritysjohtajia maan 12. suurin yritys, monialainen Ahlström tarvitsee muuallekin kuin Lars Mikanderin nyt miehittämälle pääjohtajan paikalle. Hallituskin on tavattu miehittää suvun väellä sillä Yhdyspankkikaan ei ole katsonut tarpeelliseksi tyrkyttää omaa miestänsä näköalapaikalle Ahlströmiin. (1981, 3, 49, lainaus 7)

Entinen toimitusjohtaja Jouko Rautakivi lähti talosta ovet paukkuen, eikä uutta miestä ole löytynyt. (1981, 19, 13, lainaus 32)

Aikaisemmin oli yhdeksällä miehellä yhdeksät saappaat eli yhdeksän yksikköä huolehti kukin omista asioistaan ja toiminnat löivät päällekkäin. (1981, 22, 26, lainaus 41)

Sopeutuminen on yrityksille välttämättömyys. Muuten tipahdetaan isojen poikien hiekkalaatikoilta Englannin yritysten tavoin. Sopeutuksella tehoton pyritään kitkemään pois. Suoraviivaiset sopeutumisohteet ovatkin: Ole tehokas, ole ovela, ole kova, ole tunteeeton kuoleta kaikki inhimilliset tunteet. (1981, 23, 51, lainaus 44)

Tästä syystä voidaan korkeammin koulutettujen olettaa sijoittuvan suurempiin yrityksiin, joissa suunnittelu- ja kehittämistehtävät ovat eriytyneet täytäntöönpanosta. Pienyrityksiin taas sijoittuvat käytännön miehet, joilla ei ole koulutusta eikä aikaa muodolliseen suunnitteluun, mutta kyky saada asiat rullaamaan. (1981, 34, 60, lainaus 60)

Diskurssissa puhutaan jo naisista johtotehtävissä ja yleensä ottaen työelämässä. Tämä muutos on ymmärrettävää, koska 80-luvulla naiset ovat tulleet työelämän korkeammillekin paikoille. Aineistossa olleessa artikkelissa, jossa on haastateltu 80-luvulla johtajana toimivaa naista, hän mainitsee, että naisten täytyy antaa näyttöjä, jotta heidän ammattitaitoonsa luotettaisiin. Kyseisessä artikkelissa Talouselämä-lehden toimittaja kehuu kyseisen naisen johtamistaitoja todeten tämän olevan "oikea leijonanharja naiseksi". Toisin sanoen toimittaja viittaa haastateltavan olevan mies naiseksi, koska hän on hyvä johtaja. Diskurssin oikeutus näkyy hyvin lainauksessa, koska johtamiseen katsotaan tarvittavan miesten luontaisia ja syn-

nynnäisiä piirteitä, joten jos nainen on hyvä johtaja, hänellä katsotaan olevan miehille ominaisia piirteitä. Diskurssissa ei kuitenkaan moitita naisia tai heidän kykyjään johtajina. Enemmänkin aihetta käsitellään hieman vaivautuneesti ja mahdollisimman lyhyesti, kuten seuraavien esimerkkien viimeisessä lainauksessa, jossa naisten mukanaoloa päätöstenteossa ei sinällään pidetä pahana, mutta sen katsotaan poistavan mahdollisuuden vapaamuotoiseen neuvotteluun saunoessa päätöntekijöiden kesken. Oheisesta kuvasta ilmenee mainoksen viittaus tulevaan tilanteeseen, jossa nainen selvästi on miehen esimiehenä, koska mainostetaan tulevaisuuden tuolia.

NORDA Tulevaisuuden kalustesarja. Tästä Iskussa ollaan ylpeitä!

Tutustu, niin tiedät, miksi lukemattomia konttorikalustuksia kehittäneet iskulaiset pitävät uutta Norda-sarjaa yhtenä parhaimmista saavutuksistaan. Katso vaikka tätä: säilytysyksiköiden sisukset – laatikot, kasetit ja lokerit – ovat kätevästi irallisina elementteinä. Vaihdat tai lisäät niitä noin vain. Ilman työkaluja!

Nordassa on useita eri kansikokoja, mikä antaa mainiot mahdollisuudet muuntelemiseen. Kokoa erillishuone-, avo- tai kombi-konttoriin työpiste johtajalle, konekirjoittajalle, lävistäjälle... Saat ergonomisen, tehokkaan kokonaisuuden. Jopa pöydän korkeuden voit säätää täsmälleen ääressä istujan mukaiseksi.

Norda, vaalea kolvinen tai perinteinen tamminen, on nähtävä. Tule tutustumaan.

Jel-tuoli tulee markkinoille syyskuksi -81.

Isku on johtava julkisten tilojen kalustaja. Pyrkivää meitä tarjous ja suunnitelmat sisustukseen kokonaisratkaisuna.

Muunnettava POMO-tuoli on oikea tuoli Nordaan yhdistettäväksi. Selkärangan kaltevuus ja korkeus säädetään sujuvasti rullilla.

ISKU ISKU OY

TARJOUSMYNNIT: Mikkurinkatu 19, PL 40, 15211 Lahti 21, puh. 918-43 811, Helsinki Etelä-Espoonranta 202, puh. 647 202, Jyväskylä Asemakatu 7, Kouvolan Kivimiehenkatu 6, Kuopio Siustajantie, Oulu Toka, Rovaniemi 4, Pori Valtakatu 5, Tampere Ilmestyskatu 4, Turku Sofiankatu 162, Vaasa Kauppapuistikko 8 jamaud Iskun myymälä kautta.

KUVA 12 (1981, 4, 26)

Ja koska olen nainen ja naisen pitää aina antaa näyttöjä, otan edelleen kuvia matkoillani. (1981, 7, 56, lainaus 11)

Patricia Seppälän persoonan hallitsevuudesta ja ylivoimaisuudesta on olemassa monta kertomusta. Hän on oikea leijonanharja naiseksi. (1981, 7, 56, lainaus 11)

Tehdäänkö meillä saunoissa liikaa huonoja päätöksiä?

"Päätösten määrästä tai laadusta en tiedä, mutta sauna pitää puhtaana. Pidän saunomisesta. Se tarjoaa foorumin, jossa asioista voidaan puhua vapaammin kuin virallisen neuvottelupöydän ääressä.

Naisten lisääntyminen päätöksenteossa?

"Ehkä siirrytään jälleen kokouspöydän ääreen vapaamuotoisesti asioista keskusteltaessa." (1981, 10, 26, lainaus 14)

Siinä missä 70-luvulla ei vielä ollut viitteitä tämän maskuliinisen diskurssin vastakohtaisesta diskurssista, on 80-luvulla jo muutamia viitteitä nähtävissä. Viitteitä voisi olettaa löytyvän enemmänkin aikana, jolloin naiset ovat alkaneet nousta yritysten johtoon ja päätöstentekoon, mutta aiheesta kirjoitetaan melko vähän. Laskentamiehet -diskurssin käytön itsepintainen jatkaminen saattaa viitata siihen, että halutaan kirjoittaa diskurssilla, joka on lukijoiden enemmistön suosima ja hyväksymä, sillä enemmistö liike-elämän toimijoista kuitenkin on miehiä.

Kyselyyn vastanneet naisjohtajat olivat miehiin verrattuna ihmiskeskeisempiä, nimenomaan tehokkaalla tavalla. He ovat hyviä kuuntelijoita ja käyttävät mielellään ryhmätyötä. Käsevä tyyli on heille melko vieras. (1981, 19, 32, lainaus 33)

Aineistosta nousi esiin eräs mielenkiintoinen lainaus, jossa on viitteitä sekä Laskentamiehet -diskurssista että sen vastaisesta diskurssista riippuen siitä, miten lainauksen tulkitsee. Lainauksessa naisen sanotaan olevan erään yrityksen talousjohtaja, mikä sinällään kuvastaa Laskentamiehet -diskurssin vastaista diskurssia, koska nainen on niinkin korkeassa asemassa kuin talousjohtaja. Viitteen Laskentamiehet -diskurssiin tuo se lisätieto, että mainittu nainen on yrityksen omistajan vaimo. Lauseesta voi saada kuvan, että kyseinen yrittäjä, jolla artikkelin mukaan on useampikin yritys omistuksessaan, on ottanut vaimonsa töihin erääseen yrityksistään, mutta toimitusjohtajien paikat kun ovat täytetty jo miehillä, annetaan vaimolle paikka talousosaston johdosta. Nainen siis sijoitetaan ns. vähemmän tärkeään johtotehtävään. On muistettava, että asian oikeaa ja todellista taustaa ei voida tietää, eikä se ole diskurssianalyysin kannalta merkittävääkään, koska merkitystä on vain sillä, minkälaisen mielikuvan diskurssin mukainen teksti välittää. Mieli-kuva voi poiketa paljonkin varsinaisesta totuudesta.

Sinikka Vainio-Puhju on Rantasalmen yrityksen talousjohtaja. (1981, 33, 33, lainaus 56)

Räikein viittaus siihen, että naisten tulisi edelleen pysyä poissa työelämästä, oli artikkelissa, jossa käsiteltiin tulevaa väestönmuutosta. Artikkelissa painotetaan, että väestö alkaa vähentyä, jos naiset eivät ala lisääntymään. Näin katsotaan naisten velvollisuudeksi estää väestön vähentyminen keskittymällä vain lasten hankintaan. Periaatteessa viittaus kuulostaa niin vanhahtavan epätasa-arvoiselta, että siinä voisi katsoa olevan ironisuutta, mutta artikkeli itsessään on täysin informatiivinen ja asiallinen, eikä siinä ainakaan muuten ole ironisia piirteitä.

Kymmenen vuoden kuluttua väestö kasvaisi ilman maastamuuttoa vaivaiset 7 000 henkeä, ja vuoden 1995 jälkeen väkiluku alkaisi vähentyä. Kansa alkaa kuihtua, elleivät Suomen äidit ala lisääntyä ja täyttää maata. (1981, 35, 20, lainaus 62)

Laskentamiehet -diskurssin tavoite on kyseenalaistamisesta huolimatta pitää miehiä paremmin soveltuvina ammatteihin, joissa suoritetaan sisäistä tai ulkoista laskentaa. Aineistosta voi huomata, että vaikka naiset ovat tulleet osaksi liiketoiminnan johtoporrasta, edelleenkin diskurssissa ei perustella miesten paremmuutta tehtäviin, vaan sitä pidetään itsestään selvyytenä. Diskurssi vaikuttaa stereotyyppiaan tehden siitä maskuliinisen, mutta toki kyseenalaistus vaikuttaa myös stereotyyppiaan. Stereotyyppian ehdoton maskuliinisuus muuttuu astetta ehdollisemmaksi.

3.6.5 Patruunat

Patruunat -diskurssi liittyy osittain 70-luvun Johtajat vs. konttoristit -diskurssiin. Diskurssissa sisäisestä laskennasta vastaavat yritysten johtajat, nostetaan korkealle jalustalle, jossa he muodostavat oman sulkeutuneen ryhmänsä. Viitteitä tosin on tilanteen muuttumiseen hajautetumpaan organisaation johtamismalliin, mutta vallitsevana tilana nähdään keskitetyn johtamisen malli. Diskurssin olemassaoloa vahvistaa yhteiskunnan vahva arvostus yrittäjiä kohtaan. Heidät kuvataan ylväinä liike-elämän johtohahmoina, hyvinä tyyppeinä, jotka työllistävät kansaa ja tuottavat verotuloja. Yrittäjyys nähdään hyveenä ja yrittäjät miltei pyhimyksinä.

Nämä miehet johtavat

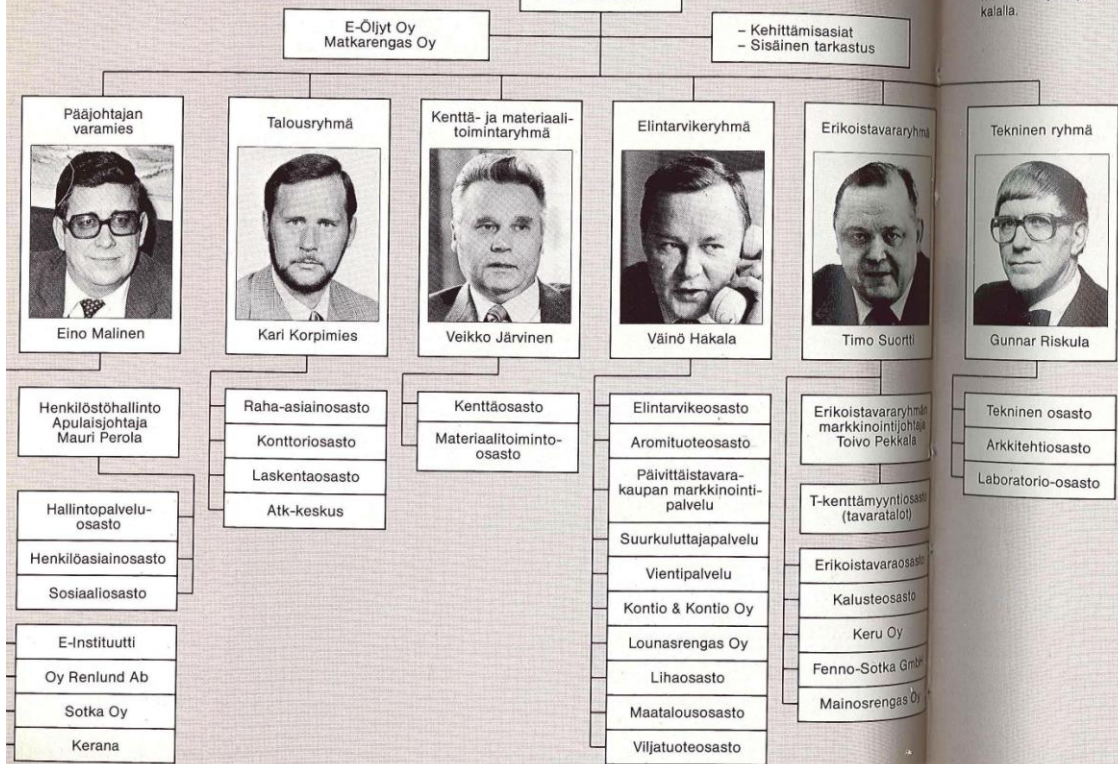
kuuluvat johtajajäseniksi ja Sorsan hallitukseen.
 ■ Eino Malinen, 43, varatuomari, OTK:n lakiasianosastolla vuosina 1969—73, hallintopalveluosaston päällikkö 1973—78, Oy Renlund Ab:n toimitusjohtaja vuodesta 1978, tästä vuodesta lähtien OTK:n johtoryhmän jäsen ja pääjohtajan varamies.

OTK:n yleis-organisaatio 1.9.1981

johtajana. Pitkäaikaisista OTK:n johtoryhmän jäsenistä hän on ainoana puhdistuksesta selvinnyt johtaja.

ta alkaen.
 ■ Gunnar Riskula, 53, di-
 sinööri, eri tehtävissä Ke-
 pungin palveluksessa
 1952—71. Kaupunkiliiton
 päällikkö vuosina 1971—
 74 jätkeen OTK:n teknillinen
 ja Riskulalla on pe-
 SKDL:n mandaatti OTK:n
 ryhmässä.
 ■ Johtoryhmän sihteeri
 Perola. Hänen lisäksi I-
 oikeus johtoryhmässä ilm-
 vallaa on erikoistavara-
 markkinoitijohtajalla Toi-
 kalalla.

KUVA 13 (1981, 29, 24)

Yritysjohtajat haluavat – uuden osakeyhtiölain velvoittamina – pitää yritystensä ohjat entistä tiukemmin käsissään. (1981, 11, 54, lainaus 19)

Johtajien työnjako on tiukasti rajattu, ja pääjohtajalle on osoitettu kaikki periaatteellisesti tärkeät asiat, laitoksen yleinen edustaminen sekä talous- ja varainhoito-osasto. (1981, 14, 22, lainaus 23)

Antti Vainio-Puhju on pitänyt yritysten ohjat tiukasti käsissään, vaikka kehuukin, että yksi onnistumisen edellytyksistä on taito ja tuuri valita hyvät, ammattitaitoiset alaiset. (1981, 33, 33, lainaus 56)

Johtajien katsotaan muodostavan keskenään yhtenäisen ja muista eristäytyneen ryhmän. Ryhmän jäsenillä on yhteisiä harrastuksia, joihin ei välttämättä edes odoteta muiden osallistuvan. Heillä katsotaan olevan yhteisiä kiinnostuksen kohteita sekä yhteinen poliittinen näkemys. Näin luodaan kuva, että he ovat aivan täysin eri luokkaa ja muutenkin erilaisia kuin tavalliset työntekijät tai muut ihmiset.

"Yritysjohdajien tyypillisiä harrastuksia ovat rotarit, leijonat ja hyväntekeväisyysjärjestöt sekä hyvin suosituksi nousut urheilupolitiikka. Myös poliittisen elämän pitäisi olla samanlaisen kiinnostuksen kohteena", Kivinen sanoo. (1981, 10, 38, lainaus 16)
Kivisen mielestä yrittäjien valtapuolue kokoomus on kiitettävästi hoitanut myös yrittäjien asiaa, ideologia ei ole ongelma. (1981, 10, 38, lainaus 16)

Diskurssiin kuuluu tietoisuus siitä, että tulevaisuudessa johtamismalli kehittyi hajautetumman vastuun suuntaan. Vaikka tietoisuus tulevasta kehityksestä on jo levinnyt, vain muutamassa tekstissä on viitteitä kehityksen alkamiseen tai tapahtuneeseen kehitykseen. Esitettyyn kehitykseen kuuluu myös se, että kaikki organisaation jäsenet pyritään saamaan tietoisiksi toiminnan taloudellisista tekijöistä, kun taas aiemmin johtajat ovat ajatelleet sen olevan turhaa, koska alaiset eivät voi ymmärtää taloudellisten tekijöiden merkitystä.

Kun Rettig-Stenberg on pörssiyhtiöksi harvinaisen keskitetysti yhden miehen yhtiö, voi sen vakavaraisuuden arvioinnissa myös omistajan varallisuudella olla merkitystä. (1981, 3, 48, lainaus 6)

Vanhastaan keskitetysti johdetun organisaation muuttaminen tulosvastuisten pienyksiköiden järjestelmäksi ei käy aivan kivottomasti.

"Tällainen mullistuu kestää kauemmin kuin toivoo ja uskoo mahdolliseksi". Ehrnrooth huomauttaa.

"Avainsana on control. Control-toimenpiteitä täytyy vahvistaa", sanoo Ehrnrooth suorasukaisesti. Hän tähdentää, että englanninkielinen control-sana valvonnan ja ohjauksen lisäksi sisältää myös konsultoivan aspektin.

Fiskarsin tulosyksiköille tämä merkitsee "taloudellisten tosiasioiden opiskelua ilman että istutaan kursseilla", kuten finanssijohtaja Juha Toivola asian ilmaisee.

Toivola lupaa, että "rahoitusfunktion ja tuotelinjapäälliköiden kanssakäyminen lisääntyy". Tarkoituksena on, että heikosti tiedostettu pääomasidonaisuus tehdään selväksi tuotantoyksiköissä. (1981, 7, 36, lainaus 10)

Kauko Kammosen mukaan päätöksenteko on yrityksessäkään luistanut samaan suuntaan kuin politiikassa. "Joudumme kuuntelemaan eri osapuolia, mikä hidastaa päätöksiä. Olkoon se hyvä tai huono asia, tyyli on kuitenkin tuttu kunnallispolitiikasta". (1981, 10, 38, lainaus 16)

Tämän päivän johtaja ei enää ole korkeella, jolle kaikki on hyväksyttyä niin kuin entisaikojen patruunalle. (1981, 18, 72, lainaus 31)

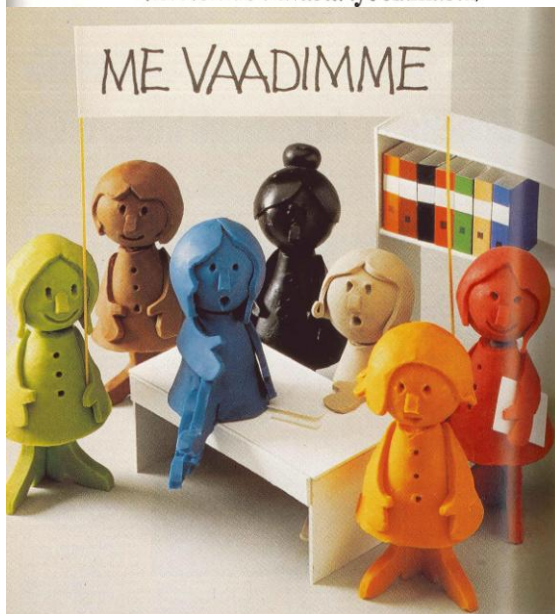
Kuten 70-luvun Johtajat vs. konttoristit -diskurssissa, myös Patruuna-diskurssissa korkein johto esittelee laskentainformaatiota aivan kuin he olisivat sen itse laskeneet. Osassa yrityksistä vastuuta ei ole jaettu muille organisaation jäsenille, vaan korkein johto hoitaa keskitetysti kaiken taloudellisen suunnittelun, liike-toimintaa koskevan informaation esittelyn ja informaation taustatekijöiden selittämisen. Konttoristeista tai peruslaskentatyötä tekevästä ei puhuta enää juurikaan mitään. Ainoat viittaukset heihin löytyy mainoksista, joissa mainostetaan ulkoistettua konttoripalvelua tai konttorikoneita.

KUVA 14 (1981, 6, 49)

Plastipak ja seitsemän pientä konttorityttöä

(Kertomus elävästä työelämästä)

KUVA 15 (1981, 16, 60)

Erään toisen energiayhtiön johto on päättänyt osoittaa laskelmillaan, että öljyä säästäviä toimenpiteitä on tehty jo tarpeeksi ja öljyn suhteellinen osuus energiantuotannosta jo kääntynyt laskuun. (1981, 3, 50, lainaus 8)

Schaumanin tulokerronta on selkeää, yksinkertaista ja rehellistä. Kannattavuusarvostelusta selviää yhdellä silmäyksellä tulosyksikköjen kannattavuus ja kannattavuuden laskentaperusteet.

Talusojohtaja Leif Ekström on tehnyt vuosikertomukseen hyvää jälkeä. (1981, 12, 12, lainaus 20)

Tunnettua on edelleen, että esimerkiksi investointipäätökset vaikeutuvat: huolellisimpiinkin laskelmiin liittyy yhä enemmän epävarmuustekijöitä. Näiden minimoimiseksi johtoa vaaditaan esittämään investointeja, jotka maksavat itsensä takaisin parissa, kolmessa vuodessa. Vaaditaan toisin sanoen tekemään rutiinityönä ihmetekoja.

Johto elää aikamoisessa puristuksessa. Kyvykkäistä vapaaehtoisista näihin tehtäviin ei silti liene minkäänlaista puutetta. (1981, 29, 7, lainaus 52)

Talusojohtaja Veikko Jääskeläisen viime keväänä laatimassa laskelmassa Finnvalcon realisoititappioksi oli laskettu 60 miljoonaa markkaa.

[...] Se, mikä 30 miljoonasta jää puuttumaan, nostaa Valmetin tappiota arvioidusta 60 miljoonasta. Ainakaan tällä kohdin Jääskeläisen laskelma ei ole liian kovalla kädellä tehty. (1981, 31, 69, lainaus 54)

80-luvulla laskentainformaation analyysoijana toimivat kuitenkin yleisjohdon lisäksi talusojohtajat ja -päälliköt. Tämä osoittaa, että joissakin yrityksissä vastuuta on jo pystytty jakamaan muillekin organisaation johtavissa tehtävissä toimiville jäsenille.

Valmetin sisäisen laskennan perustalta on vedetty johtopäätöksiä, joiden mukaan konsernin tappiot ovat jopa yli 500 miljoonaa markkaa. Tässä luvussa on taluspäällikkö Mauri Jaakonahon mukaan realisoitumattomia tappioita, ja toisaalta myös yleiskustannukset menevät armotta vuositason kuluiksi. Valmetin kokoisen yhtiön sisäinen laskenta toimii kaikissa, varsinkin projektimenoissa vähintään neljän vuoden jäniteellä. (1981, 20, 58, lainaus 36)

Viime vuoden tulostaan yhtiö ei kerro avoimesti. Se jättää mainitsematta varastovarauksen muutoksen. Talusojohtaja Lappalainen sanoo, että ilman vaihto-omaisuuden aliarvostuksen muutosta lasketut tunnusluvut ovat "hieman kauniimpia". Ensi vuonna varastovarauksen muutos on joka tapauksessa ilmoitettava ja konsernitase tehtävä. (1981, 24, 32, lainaus 47)

"Peem pääsee ainakin samaan liikevaihtoon kuin viime vuonna eli yli kahteenkymmeneenkahteen miljoonaan markkaan. Vienti laskee yhdeksästätoista miljoonasta markasta muutamaan miljoonaan", luettelee Peemin talusojohtaja Kari Honka. (1981, 33, 33, lainaus 56)

"Tietysti rahoitus on varmistettu ennen Inkeröiden hankkeen käynnistämistä. Siinä ei ole ongelmia. Yhtiön korkorasitus tietenkin nousee, mutta mielestäni nousulle on varaa. Onhan yhtiön tuloskin viime vuosina parantunut", sanoo Tampellan talusojohtaja Ingmar Olsson. (1981, 38, 37, lainaus 68)

Laskentapäällikkö Risto Virrankoski kertoo, että suurin panos uusinvestoinneista kohdistuu edelleen Poriin, jossa on meneillään 300 miljoonan laajennusohjelma. (1981, 38, 42, lainaus 68)

"Korela maksoi kaikkiaan ehkä 30 miljoonaa markkaa", arvioi Suomen Sokerin talusojohtaja Taisto Hautakangas. (1981, 38, 43, lainaus 68)

Kärjen tuntumassa riippuva Kone-yhtymä parantaa vauhtiaan ensi vuonna. Talousjohtajan laskelmien mukaan liikevaihto nousee 500 miljoonaa 2750 miljoonaan markkaan. (1981, 38, 70, lainaus 70)

Diskurssin tavoite on muistuttaa lukijoita johtajien mahtavuudesta ja heidän tärkeydestä yhteiskunnalle. Vaikka kehitystä myönnetään olevan tulossa, halutaan painottaa hyvien johtajien ja keskitetyn johtamismallin yhdistelmän toimivuutta. Laskenta-alan ammattilaisten stereotypiaan diskurssi vaikuttaa lähinnä alan johtotehtävissä toimivien osalta. Stereotypia on ylväs ja äärimmäisen arvostettu muiden yhteiskunnan jäsenten taholta. Toisaalta johtajien nosto täysin muiden yläpuolelle vaikuttaa stereotypiaan tuoden siihen hierarkkisuuutta, mikä johtaa muiden kuin johtajien aliarvostukseen. Perus laskentatyötä tekevien henkilöiden stereotypia nähdään jokseenkin vähäpätöisenä, kun johtajat ovat niin paljon ylempänä hierarkian tasoilla.

3.6.6 Vaiettu ammattikunta

Vaiettu ammattikunta -diskurssi on myös 80-luvulla vahvasti esillä artikkeleissa. Laskennan parissa työskenteleviä ei mainita teksteissä, vaan käytetään kiertoilmauksia tämän välttämiseen. Usein teksteissä mainitaan yritys tai johtaja laskennan toteuttajana tai lause muodostetaan passiivia käyttäen. Diskurssissa on tapahtunut myös jonkin verran muutoksia. 80-luvulla artikkeleissa puhutaan laskenta-alalla työskentelevistä johtajista ja päälliköistä, koska yritysten taloudellisten asioiden selittäminen julkisuudessa on tullut osaksi heidän työtään, kun se ennen oli korkeimman johdon tehtävä. Laskenta-alan perus rutiinitehtäviä suorittavista vaietaan miltei kokonaan. Vain mainoksissa esiintyy kuvia ja tekstiä laskentatyötä tekevästä henkilöstä. Vaikkakin alalla toimivista johtajista puhutaan enemmän kuin 70-luvulla, voi silti sanoa perinteistä laskentatyötä tekevien osalta vaikenemisen lisääntyneen.

Viime vuoden tulostaan yhtiö ei kerro avoimesti. Se jättää mainitsematta varastovarauksen muutoksen. Talousjohtaja Lappalainen sanoo, että ilman vaihto-omaisuuden aliarvostuksen muutosta lasketut tunnusluvut ovat "hieman kauniimpia". Ensi vuonna varastovarauksen muutos on joka tapauksessa ilmoitettava ja konsernitase tehtävä. (1981, 24, 32, lainaus 47)

Kärjen tuntumassa riippuva Kone-yhtymä parantaa vauhtiaan ensi vuonna. Talousjohtajan laskelmien mukaan liikevaihto nousee 500 miljoonaa 2750 miljoonaan markkaan. (1981, 38, 70, lainaus 70)

Firmojen tehtävänä on sitten muotoilla laskelmat niin, että omaa rahaa on ainakin paperilla riittävästi ja lainaa irtoaa. (1981, 1, 34, lainaus 2)

Tänä vuonna budjetti on tehty yli 100 miljoonan liikevaihdon perusteella, joten kasvu olisi noin 20 prosenttia. Kannattavuuden arvoellaan pääasiassa valuuttasuhteen muutoksen vuoksi jäävän alle viime vuoden tason. (1981, 24, 34, lainaus 47)

Aikaisemmankin lain voimassaoloaikana saatettiin vapaaehtoisesti tehdä konsernitilinpäätöksiä ja antaa muitakin sellaisia tietoja, joita yrityksissä traditionaalisesti ja todennäköisesti hyödyttömästi – niin kuin traditiot usein ovat – pidettiin ”liikesalaisuuksina”. (1981, 36, 46, lainaus 66)

Laskentatoimi-käsitteen käyttö ei ole 80-luvulla enää niin ristiriitaista kuin 70-luvulla. Laskentatoimella ei enää suoraan viitata laskentatyötä tekeviin henkilöihin vaan sen katsotaan olevan toimintaa, jonka tehtävänä on palvella päätöksentekoa ja yleistä informointia. Seuraavassa esitetyistä esimerkeistä ensimmäisessä laskentatoimea kritisoidaan todeten, etteivät systeemit tuota relevanttia tietoa. Jos esimerkiksi yrityksen johtoa kritisoidaisiin, syytettäisiin silloin johtajia, mutta kun laskentatoimea kritisoidaan, syytetään systeemejä.

Vaikka laskentatoimi onkin kehittynyt valtavasti, muun muassa pankkien aloittaman yritystutkimuksen pakottamana, on konkurssiyrityksen tavallinen piirre tietämättömyys taloudellisesta asemastaan. Systeemit eivät tuota relevanttia tietoa. (1981, 1, 51, lainaus 3)

Laskentatoimi ja sen tuottama informaatio on myös vallan väline. Tieto on valtaa ja laskelmat vahvoja perusteluja tehtäville päätöksille. (1981, 27, 22, lainaus 51)

Liikkeenjohdon välineistönä laskentatoimi heijastelee yritystoiminnan yleistä maailmankuvaa, sen ideologiaa. (1981, 27, 22, lainaus 51)

Edelleen on viitteitä siitä, että laskentatehtävät voidaan uusimman tietotekniikan avulla hoitaa ikään kuin koneet hoitaisivat työn ilman käyttäjää. Erityisesti painotetaan tietotekniikan mahdollistamaa nopeaa tiedon saantia johtajien kannalta. Oikeastaan konttoreista, joissa käytännön laskentatyö tapahtuu, ei olekaan kirjoitettu muissa asiayhteyksissä kuin tietotekniikan kehitystä ja mahdollisuuksia käsittelevissä artikkeleissa. Niissäkään artikkeleissa ei ole puhetta varsinaisesti konttorihenkilökunnasta.

”Jos päätän, että huomenna nostetaan hintoja kymmenen markkaa tai palkkoja neljä prosenttia, voin kysyä koneelta, mitä se rahassa tekee. Onhan tämä vähän johdon peliväline”, Kenneth Oker-Blom hymyilee.

”Mutta. Kun tulit taloon, edellisen kuukauden täydellisen tilinpäätöksen saaminen kesti kolme, neljä viikkoa. Ensi vuonna se tulee viidessä päivässä,” Kenneth Oker-Blom vakaivoituu ja etenee. (1981, 32, 40, lainaus 55)

Siihen on kuitenkin tultu, ettei kauppakaan enää kannata näppituntumalla. Heikki Kolehilla on luottavainen olo, kun uusi ohjaus- ja laskentajärjestelmä tänä vuonna tuottaa atk-liuskaa. (1981, 33, 85, lainaus 58)

Hannu Bergholm: ”Buster on helpottanut raskasta laskentatyötä. Olemme havainneet, kuinka olennaista on saada aikaa tärkeisiin asioihin paneutumiseen kuten esimerkiksi budjettisimulointiin, johon nyt käytämme Busteria. (1981, 35, 74, lainaus 64)

Seuraavat esimerkit edustavat kuitenkin Vaiettu ammattikunta -diskurssin vastakkaista diskurssia. Niissä laskentatyöntekijä mainitaan ilman kiertoilmauksia. Esitettyjen tekstinäytteiden, joissa mainitaan jotain sanamuotoa käyttäen laskenta-

alalla työskenteleviä henkilöitä, ei pidä antaa johtaa harhaan, sillä nämä vastakkaisen diskurssin näytteet ovat hyvin harvoin esiintyviä. Jopa pelkästään laskenta-toimea käsittelevissä artikkeleissa esiintyi Vaiettu ammattikunta -diskurssi useammin kuin sen vastakkainen diskurssi.

Investointien rahoitus ei yksinkertaisella kysymyksellä selviä. Vastauksista paljastuu sen sijaan yritysmaailman laskenta-anarkia, sen seitsemän kaavaa ja kymmenen tulkintaa."

"Mitä suurempi yritys, sitä varmemmin ovat sen laskentaekspertit työllistettyjä omien laskukaavojen rustailussa. (1981, 1, 35, lainaus 2)

On väitetty, että atk:n tuottoja on mahdoton arvioida rahana. Kuitenkin markkinointi- ja tuotantohenkilöt laskentamiesten avustuksella ovat pystyneet laatimaan laskelmia esimerkiksi uuden tuotantolinjan taloudellisista seuraamuksista. (1981, 16, 56, lainaus 28)

"Laskentaryhmämme on ollut totisessa helteessä", kertoo toimitusjohtaja Tervo. (1981, 22, 26, lainaus 41)

Poikkeuksena tähän diskurssiin voi sanoa olevan tilintarkastajat, koska heistä on alettu 80-luvulla kirjoittamaan suhteellisen paljonkin. Vaikenemisen loppuminen heidän osaltaan selittyy varmasti Laskennan manipuloijat ja pimittäjät -diskurssin mukaisten tekijöiden ja esiintymisen lisääntymisen vuoksi. Epärehelliselle ja jopa rikolliselle toiminnalle on äänekkäästi alettu hakea pysäyttäjää ja tämä tehtävä katsotaan kuuluvan tilintarkastajille. Heillä katsotaan olevan ammattiin kuuluva velvollisuus suojella yhteiskuntaa laskentaan liittyvältä kierolta ja rikolliselta toiminnalta.

Tilintarkastajan on oltava pätevä ja yhtiön johdosta riippumaton, jotta hänen lausuntoihinsa voitaisiin luottaa. Pätevyys tilintarkastajaksi tarkoittaa sellaista laskentatoimen ja liiketalouden asiantuntemusta, että henkilö kykenee - yhtiön toimiala ja koko huomioon ottaen - suorittamaan tilintarkastustehtävän. (1981, 23, 22, lainaus 43)

Diskurssin tavoite ja vaikutus stereotypiaan on pysynyt lähes muuttumattomana verrattaessa 70-lukuun. Diskurssi välittää kuvaa, että laskenta-ammattilaisista ei ole juurikaan positiivista tai maininnan arvoista sanottavaa, joten mieluummin heistä vaietaan. Stereotypiaan vaikutus on negatiivinen, koska stereotypiaan liitetään mitään sanomattomuus, korvattavuus ja arvostuksen tarpeettomuus. Ainoana muutoksena on laskenta-alan johtotehtävissä toimivien stereotypian eriytyminen, koska heidän kommenttejaan ja analysointejaan esitetään hyvin arvostusta herättävällä tavalla. Heistä välittyy "johdon oikea käsi" -tyylinen kuva, koska he esittelevät suurelle yleisölle yrityksen liiketoiminnan tapahtumia ja suunnitelmia.

3.6.7 Diskurssien kertaus

Vuoden 1981 artikkeleista erottui kuusi diskurssia, jotka on esitetty kertausena taulukossa 5.

TAULUKKO 5: Diskurssien kertaus 1981

Diskurssin nimi	Pääajatus	Tavoite	Oikeutus	Vaikutus stereotypioihin
Tylsät kirs-tunvartijat	Laskenta-alan am-mateissa toimivat henkilöt ovat tark-koja byrokraattisia. Heidän velvollisuu-tensa on toimia yritysten taloudel-listen asioiden var-tijoina.	Välittää kuvaa tarkoista laskenta-ammattilaisista vartioimassa yri-tysten varoja ja laskentainformaation tuottamisen laillisuutta	Organisaatioi-den muiden jäsenten ja suu-ren yleisön jakama yksin-kertaistettu näkemys to-tuudesta.	Laskenta-alalla työskentelevien stereotypiaan liitetään vartijan ominaisuus ja toisaalta teoreet-tisuus hieman vähenee.
Laskennan manipuloijat ja pimittäjät	Laskentainformaatioon ei voi aina luottaa, koska sen tuottajat ovat viekkaita ja kieroja henkilöitä, jotka tuot-tavat sellaisia lukuja kuin heiltä halutaan tai mitkä tukevat heidän tarkoi-tuksiaan.	Herätellä lasken-tainformaation tuottajia ja käyttä-jä tajuamaan avoimemman in-formaation merki-tys luottamuksen säilymisen kannal-ta	Ilmitullut ja tunnustettu ongelma, johon tarvitaan rat-kaisu	Diskurssi tuo stereotypiaan viekkaan ja jopa rikollisen piir-teen.
Epärelevantin tiedon tuotta-jat	Laskenta-ammattilaiset eivät tuota yritysten joh-tajille relevanttia ja oikea-aikaista tie-toa, koska he tuot-tavat vain lain edel-lyttämän informaation.	Painottaa parem-man laskentain-formaation tarvetta yritysten sisäisen laskennan kannalta	Informaation tuottamisen kehittymättö-myyden tun-nustaminen	Laskenta-alalla työskentelevät nähdään epäpä-tevänä ja hyvin rutinoituneina, mutta ei kuiten-kaan kehitystä vastustavina, koska heille ei anneta mahdolli-suutta osallistua kehittämiseen.
Laskentamie-het	Yleensä on itses-tään selvää, että laskenta-alalla työskentelevä hen-kilö on mies. Dis-kurssista näkyy kuitenkin viitteitä muutoksesta siihen suuntaan, että hen-kilö voisi olla myös nainen, vaikkakin äärimmäisen har-voin.	Luoda kuvaa hy-vin maskuliinisesta alasta ja siitä, että miehet sopivat kyseiselle alalle paremmin	Miesten syn-nymäiset omi-naisuudet ja niiden parem-muus naisiin nähden	Vaikuttaa stereo-typiaan tehden siitä hyvin mas-kuliinisen

Patruunat	Sisäisen laskennan hoitavat johtajat ovat korkealla hierarkian huipulla omana ryhmänään ja heihin kohdistuu suuri arvostus. Johtamismalli on hyvin keskitetty.	Luoda kuvaa johtajista, jotka ovat kansan sankareita luoden työpaikkoja ja maksaen veroja yhteiskunnalle	Selkeän ja korkean hierarkian toimivuus	Sisäisestä laskennasta vastaavien johtajien stereotypia on ylväs ja arvostettu. Toisaalta perus laskentatyötä tekevien stereotypia nähdään entistä alempi-arvoisena
Vaiettu ammattikunta	Laskentatoimesta puhuttaessa ei edelleenkaan puhuta henkilöistä, jotka tekevät laskentatyötä, paitsi sisäisestä laskennasta vastaavista johtajista. Lauseissa käytetään passiivia tai muita kiertoilmauksia.	Vaikkakaan diskurssin varsinainen tavoite ei ole välittää negatiivista kuvaa, se kuitenkin sen tekee. Vaikeneminen kuvastaa haluttomuutta puhua negatiivisesta asiasta.	Yleiseksi katsottuun totuuteen kohdistuva hiljainen sopimus	Stereotypia, joka laskentahenkilöistä välittyy on hyvin mitäänsanomaton tai mitätön. Heitä ei nähdä mainitsemisen arvoisina.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimus osoittautui ennemmin tulkitsevaksi diskurssianalyysiksi kuin kriittiseksi valta-analyysiksi. Huomattavia valtasuhteita diskurssien välillä ei noussut esiin. Mikään diskursseista ei esiintynyt hegemonisesti, vaan laskenta-ammattilaisia käsittelevissä teksteissä käytettiin useampia diskursseja. Ennen tutkimuksen analysointivaihetta arvelin laskenta-ammattien stereotyyppisten sukupuolittumiseen vaikuttavien diskurssien taustalla olevan helposti havaittavia valtasuhteita. Sukupuolittumiseen vaikuttavissa diskursseissa, kuten Laskentamiehet, Johtajat vs. konttoristit ja Patruunat -diskursseissa, onkin huomattavissa valtasuhteita ja erityisesti valtasuhteiden muutoksia siirryttäessä 80-luvulle. 80-luvulla miesten itsestään selvä paremmuus työhön soveltuvuudessa ei ollutkaan enää niin selvää, ja tämä näkyy myös diskurssikäytännössä. Diskurssikäytäntöön on tullut mukaan Laskentamiehet -diskurssin vastakkaista diskurssia edustavia tekstejä. Edellä mainituista seikoista huolimatta tutkimus on tulkitseva diskurssianalyysi, mutta siihen sisältyy mahdollisten valtasuhteiden huomiointi.

4.1 Diskurssikäytännön muuttuminen 70-luvulta 80-luvulle

Diskurssikäytännössä tapahtui huomattavia muutoksia 70-luvulta 80-luvulle. Käytöstä poistuneita ja uusia diskursseja nousi eteen, mutta usein uusissa diskursseissa on viitteitä poistuneisiin diskursseihin, joten niiden voi katsoa osaksi kehittyneen käytöstä poistuneista diskursseista. 70-luvun diskursseista ei enää 80-luvun artikkeleissa ilmennyt täysin samankaltaisena Johtajat vs. konttoristit, Poliittisuus talousalalla ja Tylsät teoreetikot -diskursseja. Näistä diskursseista oikeastaan Poliittisuus talousalalla -diskurssi on ainoa, joka on täysin poistunut käytöstä. Johtajat vs. konttoristit -diskurssi näkyy osittain 80-luvulla uutena diskurssina esiintyneessä Patruunat -diskurssissa. Lisäksi jonkin verran viitteitä Johtajat vs. konttoristit -diskurssista on myös 80-luvun Epärelevantin tiedon tuottajat -diskurssissa, koska myös konttoristien katsotaan olevan kykenemättömiä tuottamaan johtajille relevanttia informaatiota. Tylsät teoreetikot diskurssi taas näkyy erittäin selvästi 80-luvun Tylsät kirstunvartijat -diskurssissa. Lähinnä diskurssien välittämien tylsien laskentahenkilöiden rooliin on vaikuttanut yleinen näkemys heidän velvollisuudestaan valvoa laintoteutumista yhteiskunnan ja muiden sidosryhmien edun mukaisesti. Uutena diskurssina 80-luvulla esiin nousi myös Laskennan manipulointit ja pimittäjät -diskurssi. Diskurssi oli yksi eniten esiintyneistä diskursseista, vaikka siitä ei ollut juuri mitään viitteitä 70-luvun artikkeleissa. Ainoa esiintymä, joka viittaa 70-luvulla laskennan manipulointiin on seuraavana esitetty lainaus.

Tahalliset talousasiain vääristelyt eivät meilläkään ole millään tavoin tuntemattomia. Päinvastoin ne ovat joissakin tapauksissa jopa niin tuttuja, että niitä pidetään suorastaan asiaan kuuluvina. (1971, 6, 27, lainaus 13)

Yhdestä viittauksesta huolimatta en nostanut diskurssia 70-luvun tutkimustuloksiin, koska toisaalta esiintyi myös muutamia viitteitä manipuloinnin hyväksymisestä ja näkemyksestä, jonka mukaan laskentainformaation muokkaaminen parhaan edun mukaiseksi kuuluu normaaliin liiketoimintaan. Viittauksia aiheeseen molemmista näkökulmista oli kuitenkin niin vähän, että en katsonut oman diskurssin esittämistä tutkimustuloksissa aiheellisena.

Mikäli veronkiertämisellä tarkoitetaan tietoista toimintaa, jonka tavoitteena on verolainsäädännön vastaisesti pienentää veronalaista tuloa, ei mielestäni voida perustellusti väittää, että veronkiertäminen olisi maassamme laajaa tai merkityksellistä. Pidän meikäläistä veromoraalia varsin korkeana, eikä sitä, että verovelvolliset lain sallimilla keinoilla pyrkivät mahdollisimman edulliseen verotukselliseen tulokseen voida pitää vääränä. (1971, 21, 19, lainaus 28)

Tulos- ja omaisuustaseista voi vain harvoin välittömästi nähdä yrityksen kannattavuuden ja taloudellisen tilan. On turvauduttava kassavirta- yms. toissijaisiin laskelmiin, joiden avulla kannattavuuden kehitystä voidaan välillisesti mitata. On ani harvoja yrityksiä, jotka "uskaltavat" ilmoittaa esim. vaihto-omaisuuden piilovarauksen muutokset. (1971, 30, 13, lainaus 37)

Diskurssikäytännön muuttuminen selittyi kontekstin muuttumisella, sillä yhteiskunnan normit ja arvot ohjaavat sitä, minkälaisia diskursseja käytetään. Esimerkiksi Poliittisuus talousalalla -diskurssin poistuminen käytöstä selittyi sille, että politiikan ei enää katsota ohjaavan talouselämän tapahtumia, vaan paino on siirtynyt markkinavoimille. 70-luvulla katsottiin vielä, että kaikki talouselämän tapahtumat ovat loppukädessä poliitikkojen päätettävissä. Kehityshakuisen kriittisyyden lisääntyminen on myös vaikuttanut 80-luvun uusien diskurssien rakentamiseen. Tämä ilmenee siitä, että uusissa diskursseissa kritisoidaan vallitsevia käytäntöjä tai toimijoita ja pyritään saamaan lukija tajuamaan välttämättömän muutoksen tarpeen. Kriittisyys on selvästi esillä 80-luvun Laskennan manipuloidut ja pimittäjät sekä Epärelevantin tiedon tuottajat -diskursseissa.

Tutkimukseni kannalta olisi mielenkiintoista selvittää Talouselämä-lehden diskurssikäytännön muuttuminen 90-luvulta nykyhetkeen. Sinänsä aihe olisi kiinnostava tuleviin tutkimuksiin, mutta vaikeudeksi saattaa muodostua se, että stereotyyppien mukaisista negatiivisista piirteistä tai negatiivisesti nähdystä ammattikunnasta ei kirjoiteta enää niin suoraan ja kiertelemättä kuin 70- ja 80-luvuilla. Vaiettu ammattikunta -diskurssin käyttö osoittautuisi luultavasti vielä yleisemmäksi kuin se tutkimuksessani osoittautui. Konteksti on muuttunut huomattavan paljon tutkimukseni ajankohdasta nykyhetkeen, joten varmasti diskursseissa olisi huomattavissa muutoksia. Yksi diskurssikäytännön muutokseen vaikuttava tekijä on lisääntynyt sukupuolinen tasa-arvoisuus, joka varmasti mullistaisi ainakin Las-

kentämiehet -diskurssin ja vaikuttaisi vahvasti myös useammassa diskurssissa olennaiseen kuvaan johtajista.

4.2 Tutkimustulokset teoreettisessa viitekehyksessä

Jo tutkimusaineistoa lukiessani huomasin käytetyissä diskursseissa yhtäläisyyksiä teoreettisen viitekehysten muodostamiin tutkimuksiin. Kuitenkin tutkimuksen luotettavuuden kannalta pyrin aineistoa lukiessani ja omia tutkimustuloksia rakentaessani jättämään teoreettisen viitekehysten huomiotta, jotta se ei vaikuttaisi omiin tuloksiini. Teorian liiallinen huomiointi olisi saattanut aiheuttaa sen, etten olisi huomannut teoreettisesta viitekehyksestä poikkeavia diskursseja tai diskurssien piirteitä. Onnistuin hyvin valitsemassani toimintatavassa, sillä löysin yhtäläisyyksien lisäksi myös teoreettisesta viitekehyksestä poikkeavia piirteitä.

Carnegien ja Napierin (2009) esittelemiin perinteisen laskenta-ammattilaisen ja liiketoiminta-ammattilaisen stereotypioihin löytyi paljon viitteitä tutkimustuloksissani. Perinteinen laskenta-ammattilainen kuvataan hyvin samankaltaisesti kuin Tylsät teoretikot ja Tylsät kirstunvartijat -diskurssien rakentamat stereotypiat. Yhteisiä piirteitä perinteisellä laskenta-ammattilaisella voi katsoa olevan myös Laskentamiehet, Johtajat vs. konttoristit, Patruunat ja Epärelevantin tiedon tuottajat -diskurssien välittämällä stereotypioilla. Carnegie ja Napier näkevät perinteisen laskenta-ammattilaisen pikkutarkkana ja rahaan kiintyneenä henkilönä, joka ei ymmärrä todellisesta liiketoiminnasta mitään ja joka on lähes poikkeuksetta mies. Liiketoiminta-ammattilainen taas sopii yhteen erityisesti Laskennan manipuloidijat ja pimittäjät -diskurssin kanssa. Carnegie ja Napier painottavat liiketoiminta-ammattilaisen stereotypian käytön lisääntymistä ilmitulleiden Enronin tapaisten skandaalien vuoksi, koska laskenta-ammattilaiset ovat olleet osallisina tapahtumissa. Tutkimustuloksissani huomasin kyseisen kaltaista stereotypiaa rakentavan diskurssin ilmenemisen vasta 80-luvulla, mikä selittyy kontekstin muuttumisella kriittisemmäksi ja tietoisuuden lisääntymisellä sen suhteen, että myös laskenta-ammattilaisten joukossa voi olla kierolla ja rikollisella tavalla toimivia henkilöitä. Periaatteessa tutkimusaineistossani 80-luvulla esiintyneen Epärelevantin tiedon tuottajat -diskurssin ongelma on johtanut liiketoiminta-ammattilaisen stereotypian ilmenemiseen, koska ongelma epärelevantin laskentainformaation suhteen on korjattu lisäämällä laskenta-ammattilaisten tietoisuutta yrityksen liiketoiminnan toteuttamisesta ja ottamalla heidät mukaan liiketoiminnan suunnitteluun. Näin he ovat tulleet oleellisemmaksi osaksi yrityksen liiketoiminnan toteuttamista, mikä johtaa houkutukseen edesauttaa liiketoiminnan onnistumista laskennan rikollisen manipuloinnin avulla.

Smith ja Briggs (1999) ovat tuoneet tutkimuksessaan ilmi laskenta-ammattilaisen stereotypian hyvin negatiivisena ja sillä on paljon samoja piirteitä kuin kymmenen vuotta myöhemmin julkaistun Carnegien ja Napierin (2009) tut-

kimuksen perinteisellä laskenta-ammattilaisella. Yhtäläisyyden vuoksi Smithin ja Briggsin esittelemän stereotypian yhteys tutkimustuloksiini on sama kuin Carnegien ja Napierin tutkimuksella. Lisäksi Smith ja Briggs ovat huomanneet, että juuri 80-luvulla on kirjanpitäjinä alkanut heidän aineistossaan olla myös naisia. Kyseinen huomio on mielenkiintoinen tutkimukseni kannalta, koska tulosteni pohjalta huomaa, että Suomessa on jo 70-luvullakin työskennellyt naisia laskennan parissa. Ainoastaan Laskentamiehet -diskurssin rakentama stereotypia on täysin maskuliininen. Suomessa alaa ei ole jaettu kuuluvaksi vain miehille, vaan lähinnä alan työt on jaettu niiden haastavuuden ja vastuullisuuden perusteella miesten ja naisten kesken. 70-luvulla esiintynyt Johtajat vs. konttoristit -diskurssi kuvaa tätä teorian ja tutkimustulosten eroavaisuutta hyvin. Erityisen merkittävä yhtäläisyys Smithin ja Briggsin tutkimuksessa on se, että he toteavat laskenta-ammattilaisen stereotypiaan liitettävien rikollisten piirteiden ilmestyvän juuri 80-luvulta lähtien. Talouselämä-lehden 1971-vuoden artikkeleissa ei ollut vielä mitään viitteitä laskenta-ammattilaisten rikollisista piirteistä, mutta 80-luvun artikkeleissa Laskennan manipuloijat ja pimittäjät oli yksi voimakkaimmin esille nousseista diskursseista. Rikollisten piirteiden ilmenemisen vuoksi Smith ja Briggs katsovat aiemmin negatiivisina pidettyjen piirteiden muuttuneen positiivisiksi piirteiksi, koska laskenta-ammattilaisten halutaankin olevan esimerkiksi pikkutarkkoja ja kaavoihin kangistuneita. Kyseinen tekijä selittää osaltaan sitä, miten oikeutetaan negatiiviselta kuulostavien diskurssien käyttöä, sillä negatiivista stereotypiaa luovan diskurssin käyttöä pidetään oikeutettuna, koska rakentuva stereotypia on juuri sellainen kuin oikeasti halutaankin.

Friedman ja Lyne (2001) ovat todenneet, että vaikka laskenta-ammattilaisen stereotypia nähdään negatiivisena, liittyy siihen myös positiivisia vivahteita. Tutkimustuloksissani oli hyvin vähän positiivisia piirteitä stereotypiaan tuovia diskursseja. Lähinnä positiivisia vivahteita ovat muutamat aineiston tekstinäytteet, joissa esimerkiksi talousjohtajasta puhutaan positiivisessa mielessä erityisen tarkkana henkilönä. Toisaalta myös aineiston kuvissa esiintyneet iloiset ja nuorekkaat konttoristit välittivät myös positiivisia vivahteita. Positiivisten vivahteiden painottamisen voi katsoa toimivan oikeutuksena muuten negatiivisen stereotypian käyttämiseksi. Friedman ja Lyne tuovat esiin myös stereotypian käytön täysin neutraalisti. Tällä he tarkoittavat stereotypian käyttöä stereotypian kohteen synonyyminä ilman negatiivista tai positiivista kannanottoa. Tutkimusaineistostani ei noussut esiin mitään stereotyyppistä nimitystä, joka olisi muodostunut laskenta-ammattilaisen synonyymiksi. Esimerkiksi englanninkielisen bean-counter-käsitteen suomennos pavunlaskija ei ole yleisesti käytössä. Suomessa laskenta-ammattilaisen stereotypia liitetään lähinnä ammattinimikkeisiin, kuten kirjanpitäjä, tilintarkastaja tai laskentapäällikkö. Friedman ja Lyne toteavat stereotypian lisääntyneen käytön johtavan stereotypian totuudenmukaisuuden mieltämisen lisääntymiseen, mikä toisaalta johtaa helposti stereotypian itsestään toteutumiseen, eli vain stereotypian kaltaiset henkilöt kokevat olevansa soveltuvia kyseiseen ammat-

tiin. Aineiston kuvissa esitetyt iloiset ja nuoret konttoristeina toimivat tytöt sekä vakavat ja arvokkaat johtajina toimivat miehet välittävät sellaista kuvaa, että työhön eivät esitetystä stereotypiasta poikkeavat henkilöt edes sovellu. Friedman ja Lyne muistuttavat myös erilaisten tiedostusvälineiden puolueellisuudesta stereotyyppien välittämisessä ja edelleen rakentamisessa. He pitävät epätodennäköisenä, että oman alan lehdistö välittäisi negatiivisia stereotyyppioita laskenta-ammattilaisista, mutta tästä olen tutkimustuloksiini pohjautuen täysin eri mieltä. Tulokseni osoittavat, että myös laskenta-alan lehdistö on rakentanut negatiivisia ja edelleen vaikuttavia stereotyyppioita laskenta-ammattilaisista. Siinä mielessä tutkijat ovat luultavasti oikeassa, että tahallisesti oman alan lehdistö ei rakenna mahdollisimman negatiivisia stereotyyppioita, vaan negatiivisia stereotyyppioita rakentavien diskurssien käyttö voi olla jopa tiedostamatonta ja niiden käyttö perustuu lähinnä yleiseen tapaan ja ymmärretyksi tulemisen pyrkimykseen. Tutkijat ovat luultavasti oikeassa myös siinä, että muiden alojen lehdissä negatiivisen stereotypian rakentaminen voi olla jopa tietoista ja tarkoitushakuista. Lehden käyttämiin diskurssihin vaikuttaa myös sen arvomaailma, mikä näkyy tutkimustuloksissani erityisesti 70-luvun Poliittisuus talousalalla -diskurssissa. Lehden välittämästä sanomasta, jonka mukaan vain kapitalistit voivat ymmärtää liiketoimintaa ja markkinavoimia, näkee selvästi laskenta-alan lehden arvomaailman olevan kapitalistinen.

Jeaclen (2008) tutkimus kohdistuu lähinnä siihen, miten vanhanaikaista ja tylsää imagoa on alettu muuttamaan. Hänen kuvaamansa negatiivinen imago on hyvin samankaltainen kuin Tylsät teoretikot ja Tylsät kirstunvartijat -diskurssien rakentamat stereotyyppit. Jeaclen mukaan tilintarkastusyriyten rekrytointimateriaaleissa murretaan vallitsevaan negatiivista stereotyyppiä esittämällä kuvia, joissa on nuoria, energisiä ja urheilullisia henkilöitä, jotka työskentelevät tilintarkastusyriyksissä. Periaatteessa näihin kuviin voisi verrata tutkimusaineistossani olevia kuvia, joissa iloiset, nuoret konttoristit käyttävät uusia laskentaa avustavia koneita, mutta toisaalta kuvien taustalla tuskin on tietoinen stereotypian kumoaminen, koska kuvia esiintyy paljon jo 70-luvulla, jolloin stereotyyppioista ei vielä juuriakaan puhuttu. Mainosten kuvat ovat kuitenkin stereotyyppiä rakentavia, mutta syy siihen, miksi kuvissa on nuoria, iloisia tyttöjä, on luultavasti se, että kauniin tytön uskotaan vaikuttavan positiivisesti mainostetun tuotteen houkuttelevuuteen.

Granlund ja Lukka (1997) ovat tutkineet suomalaisen kulttuurin vaikutusta johdon laskentatoimeen tilanteessa, jossa bean-countereista on tullut yleisesti controllereita. Se, että esimerkiksi laskentapäällikön ammattinimike on muuttunut controlleriksi, vaikuttaa varmasti ammattiin liitettävään stereotyyppiaan, koska Suomessa stereotyyppiä liitetään ammattinimikkeeseen, kuten edellä käsiteltiin. Granlund ja Lukka arvioivat controller -käsitteen käytön lisääntyneen sen vuoksi, että yritykset kansainvälistyessään haluavat yhdenmukaistaa organisaatioitaan ja toimintojaan kansainvälisillä markkinoilla toimivien yritysten kaltaisiksi. He katsovat suomalaisen kulttuurin sopivan hyvin yhteen bean-counter-stereotypian kanssa, minkä vuoksi laskenta-ammattilaiset on mielletty sen kaltaisina ennen ta-

pahtunutta muutosta. Laskenta-ammattilaisten kannalta muutos tarkoittaa, että murretaan muuri, jonka taakse laskenta-ammattilaiset ovat eristäytyneet ja otetaan heidän osaamisensa käyttöön päätöstenteossa analysoinnin ja konsultoinnin muodossa. Minun tutkimukseni kannalta kyseinen muutos on mielenkiintoinen, koska se tavallaan ratkaisee 80-luvulla ilmenneen Epärelevantin tiedontuottajat -diskurssin perusongelman tiivistämällä informaation tuottajien ja käyttäjien yhteistyötä.

Tutkimustuloksissani molemmilla vuosikymmenillä esiintynyt Vaiettu ammattikunta -diskurssi eroaa täysin teoreettisen viitekehyksen tutkimusten tuloksista. Diskurssin voimakas ilmeneminen onkin tämän vuoksi jokseenkin yllättävää. Tavallaan diskurssin esiintymistä voi selittää Friedmanin ja Lynen (2001) huomautus siitä, että oman alan lehdistö ei käyttäisi negatiivista stereotypiaa välittäviä diskursseja. Koska käytettävissä ei ole positiivista stereotypiaa välittävää diskursia, pyritään mieluummin asiasta vaikenemaan. Tutkimustulosteni mukaisesti vaikeneminen kuitenkin välittää myös negatiivista stereotypiaa.

Teoreettisen viitekeh्यkseni muodostavissa tutkimuksissa yhteisenä huolen aiheena oli lahjakkaiden opiskelijoiden hakeutuminen stereotypoiltaan houkuttelevampiin ammatteihin. Tutkimustulokseni tukevat sitä, että diskurssikäytännön rakentamat laskenta-ammattilaisen stereotypiat eivät varsinaisesti ole opiskelijoiden kiinnostukseen positiivisesti vaikuttavia. Tutkimustulokseni sijoittuvat 70- ja 80-luvuille, mutta jo tuolloin rakentuneet stereotypiat ovat niitä, joita vastaan oppilaitokset ja yritykset nyt taistelevat, jotta he herättäisivät lahjakkaiden opiskelijoiden kiinnostuksen.

4.3 Tutkimuksen luotettavuus

Diskurssianalyysi ei ole koskaan täysin objektiivista, koska se on tutkijan tulkintaa tämän omasta kontekstistaan käsin. Vaikka tutkija pyrkisi kuinka puhtaanseen objektiivisuuteen, on hän aina osa omaa kulttuuriaan. Tutkijan tulkinnat pohjautuvat hänen yleistietämykseen ja arvomaailmaansa. Toinen tutkija toisesta kulttuurista saattaisi tulkita aineistoa täysin eri tavalla. Analyysin on kuitenkin aina nojattava vahvasti aineistoon ja analyysin koodin on löydyttävä aineistosta. (Juhila 1999, 212–213.) Fairclough (1992, 75) on todennut analysoitaville teksteille olevan ominaista sen, että ne eivät ole yksiselitteisiä tuotteita, vaan ne voivat olla hyvinkin avoimia erilaisille tulkinnoille. Jokisen ym. (1993, 28) mukaan merkityssysteemien analysointi ei ole tekstien ominaisuuksien mekaanista kirjaamista, vaan se on perusteltua tulkintaa, joka pohjautuu tutkijan ja aineiston väliseen vuoropuheluun.

Diskurssianalyysin ja erityisesti kriittisen diskurssianalyysin kontekstisidonnaisuus ulottuu siis aineiston kontekstisidonnaisuuden huomioimisesta tutkimustulosten ja tutkijan kontekstisidonnaisuuden huomioimiseen. Tutkijan on raportoitava tarkasti omasta toiminnastaan ja tutkimusprosessin edistymisestä sekä erityi-

sesti tutkimustuloksiin johtavasta analysoinnistaan. Myös tutkimusmenetelmien ja teorioiden valintaan johtaneet perusteet on esitettävä raportoinnissa, jotta luotettavuus tutkimustuloksiin ei kärsi. (Valtonen 1998, 105.)

LÄHTEET

- Adler, N. J. 2008. International dimensions of organizational behaviour. (5. painos) Mason: Thomson South-Western.
- Alajoki, L. 2009. "JOS SANOTAAN, ETTÄ JOKIN ASIA JÄÄ IHOLLE, NIIN TÄMÄ MENEÄ IHON ALLE" : Naisen raskaudenaikaan liittyvät eettiset ongelmat kätilötyössä. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200909304728>> 13.4.2010.
- Alasuutari, P. 1993. Laadullinen tutkimus. Vastapaino.
- Augoustinos, M. & Walker, I. 1995. Social cognition. An integrated introduction. London: Sage.
- Autoalan tiedotuskeskus. Liikenneturvallisuus. <<http://www.autoalantiedotuskeskus.fi/teemat.asp?ao=3168&nimi=Liikenneturvallisuus>> 13.4.2010.
- Bougen, P. D. 1994. Joking apart: the serious side to the accountant stereotype. Accounting, Organizations and Society 19 (3), 319-335.
- Carnegie, G. & Napier, C. 2009. Traditional accountants and business professionals: portraying the accounting profession after Enron. Working Paper. The School of Management, Royal Holloway University of London, Egham, TW20 0EX.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Fairclough, N. 1992. Discourse and Social Change. Cambridge. Polity Press.
- Fairclough, N. 1997. Miten media puhuu. Suom. Virpi Blom & Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, N. 1998. Discourse and Social Change. Oxford: Blackwell.
- Friedman, A. L. & Lyne, S. R. 2001. The beancounter stereotype: Towards a general model of stereotype generation. Critical Perspectives on Accounting 12 (4), 423-451.
- Granlund, M. & Lukka, K. 1997. From Bean-Counters to Change Agents: The Finnish Management Accounting Culture in Transition. Liiketaloudellinen Aikakauskirja, 3/97, 203-255.
- Hallituksen esitys eduskunnalle Kuolemanrangaistuksen poistamisesta rangaistusjärjestelmästä. HE 134/1971.
- Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Stakesin tutkimuksia 123. Helsinki: Stakes.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 14. osin uud. p. Keuruu: Otavan kirjapaino.

- Häikiö, M. 1997. Kekkonen, Urho 1900–1986. Biografiakeskus, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <<http://artikkelihaku.kansallisbiografia.fi/artikkeli/632/>> 13.4.2010
- Isotalus, P. 1988. Keinoja palkkaerojen purkamiseen: Työarviointitutkimukset ja suosiminen. Teoksessa Laxén, M. (toim.) Naiset ja talous - Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan seminaari 23.–24.5.1988. Helsinki: Valtion Painatuskeskus, 30–35.
- Jeacle, I. 2008. Beyond the boring grey: The construction of the colourful accountant. *Critical Perspectives on Accounting* 19 (8), 1296–1320.
- Jokinen, A. 1999. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 37–53.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 1999. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 54–97.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 17–47.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino (Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy).
- Jokinen, K. 2001. Kuolemantuomio kuolemantuomiolle. Tilastokeskus. Tietoaika 9. <<http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta-09-01-kuol.html>> 13.4.2010.
- Jonung, C. & Persson-Tanimura, I. 1988. Kansantaloustieteen tutkimus nais- ja tasa-arvonäkökulmasta. Teoksessa Laxén, M. (toim.) 1988. Naiset ja talous - Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan seminaari 23.–24.5.1988. 1–22.
- Juhila, K. 1999. Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino 201–232.
- Juhila, K. & Suoninen, E. 1999. Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 233–252.
- Kantola, A., Moring, I. & Väliverronen, E. 1998. Media-analyysi: tekstistä tulkitaan. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kautto, H. 2004. Ammattiyhdistysliike työväen edunvalvojana: esimerkkinä Valmetin Metallityöväen ammattiosasto ry 74. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma. <<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/12880>> 13.4.2010.
- Kunelius, R. 1996. News, Textually Speaking. Writings on News Journalism and Journalism Research. Tampere: Acta Universitatis, ser. A, vol. 520
- Laki raskauden keskeyttämisestä 24.3.1970/239
- Laxén, M. (toim.) 1988. Naiset ja talous - Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan seminaari 23.–24.5.1988.

- Lehtonen, J. 1994. Omakuva ja vieraskuva – suomalainen tutkimusten valossa. Teoksessa Alho, O., Lehtonen, J., Raunio, A. & Virtanen, M. Ihminen ja kulttuuri. Suomalainen kansainvälistyvissä maailmassa. FINTRA-julkaisu nro 72. Helsinki: Yliopistopaino, 41–65.
- Lippmann, W. 1922. Public Opinion. Viitattu teoksessa: Augoustinos, M. & Walker, I. 1995. Social cognition. An integrated introduction. London: Sage. 208–209.
- Lippmann, W. 1984. Stereotyytiat ja uutinen. Suom. Veikko Pietilä. Tiedotustutkimus, 4, 39–53.
- Nobel Web Ab: All Laureates in Economic Sciences. 2010. <http://nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/index.html> 13.4.2010.
- Potter, J. & Wetherell, M. 1987. Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behavior. London: Sage.
- Raunio, A. 1994. Vieraan kulttuurin kohtaaminen käytännössä. Teoksessa Alho, O., Lehtonen, J., Raunio, A. & Virtanen, M. Ihminen ja kulttuuri. Suomalainen kansainvälistyvissä maailmassa. FINTRA-julkaisu nro 72. Helsinki: Yliopistopaino, 105–141.
- Salmenkari, M. & Järvinen, A. 1985. Naisia talouselämän huipulta. Taloustieto ry. Mikkeli: Länsi-Savo Oy.
- Smith, M. & Briggs, S. 1999. From bean-counter to action hero: changing the image of the accountant. Management Accounting 77 (1), 28–30.
- Suomen Pankki: Suomen Pankin johtokunnan jäsenet 1970–2008. <http://www.bof.fi/fi/suomen_pankki/organisaatio/johtokunta/jk_jasenet.htm> 13.4.2010.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 1973. Tilastokeskus. Helsinki: Valtion painatuskeskus. Painovuosi 1974.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 1983. Tilastokeskus. Helsinki: Valtion painatuskeskus. Painovuosi 1984.
- Suoninen, E. 1999. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17–36.
- Stephan, W. G. 1989. A cognitive approach to stereotyping. Teoksessa Bar-Tal, D., Graumann, C. F., Kruglanski, A. W. & Stroebe, W. Stereotyping and prejudice. Changing conceptions. New York: Springer, 37–57.
- Tasavallan presidentin kanslia: Edelliset tasavallan presidentit. 2009. <<http://www.presidentti.fi/public/default.aspx?nodeid=41447&contentlan=1&culture=fi-FI>> 13.4.2010.
- Tiuraniemi, J. 1993. Yksilö, ryhmä, organisaatio. Sosiaalipsykologian perusteita. Turku: Turun yliopisto. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A 15.

- Valtioneuvosto: Hallitukset ja ministerit vuodesta 1917. <<http://valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/hallitukset/vuodesta-1917/haku/fi.jsp>> 13.4.2010.
- Valtonen, S. 1998. Hyvä, paha media. Teoksessa Kantola, A., Moring, I. & Väliiveronen, E. Media-analyysi: tekstistä tulkintaan. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tampere: Tammer-Paino Oy, 93–121.
- Virtanen, L. 1994. Punatukkaiset ovat intohimoisia. Arjen uskomuksia. Juva: WSOY.
- Vuosi 1981. Vuosikirja: Suomen ja mailman tapahtumat. KG Bertmark. Bertmarks Förlag AB. Espoo: Oy Tilgmann AB.
- White, M. J. & White, G. B. 2006. Implicit and explicit occupational gender stereotypes. *Sex Roles* 55 (3–4), 259–266.

LIITTEET

LIITE 1: Lainaukset Talouselämä-lehtien artikkeleista vuodelta 1971

*= Käyttämäni lainausmerkki, jotta omat lainaukset erottuvat tekstiin sisältyvistä lainauksista

1. Lähde: 1971, nro 2, s. 16

Otsikko: Miten selviytyisimme? Alaotsikko: Työvoimaongelma: Nykyinen ammattikoulutusjärjestelmä hyvä perusta

Aihe: Asiantuntijoiden näkemyksiä Suomen kriisinkestokyvystä liittyen työvoiman saatavuuteen ja pätevytyteen (kaikki asiantuntijat miehiä)

Lainaus: *Talouselämän käyttöön saatavat työvoimareservit ovat ilmeisesti melko pienet. Kysymykseen tulee lähinnä »korviketyövoima» naiset, vanhukset, invalidit ja osittain alle 18-vuotiaat nuorukaiset.*

2. Lähde: 1971, nro. 3, s. 3

Otsikko: Veropolitiikan mahdollisuudet

Aihe: Toiminta valtion talouden parantamiseksi

Lainaus: *Suomen Pankin ja valtiovarainministeriön tekijämiehet ovat ryhtyneet neuvottelemaan sopivan rahanarvo- ja maksutasepoliittisen toimintamallin löytämiseksi, mutta nämä keskustelut käydään toistaiseksi kaikessa hiljaisuudessa.*

3. Lähde: 1971, nro. 3, s. 17

Otsikko: Hallinnon rationalisointia työntekijän ja tietokoneen yhteistyönä

Aihe: Yritysten hallinnollisten töiden tutkiminen ja rationalisointi

Lainaus: *Järjestelmän etuna ja myös edellytyksenä on johtajien ja virkailijoiden aktiivisen panoksen hyväksikäyttö rationalisointityössä. Samalla se vähentää rationalisoinnin erikoismiesten tarvetta.*

4. Lähde: 1971, nro. 3, s. 17

Otsikko: Tilintarkastuksen käytäntö on Suomessa kirjavaa

Aihe: Tilintarkastuksen kehittäminen

Lainaus: *Tilintarkastajan keskeisenä tehtävänä on yhtiön tai muun yhteisön tilinpäätöksen tarkastaminen. Lisäksi tilintarkastajan tehtävänä on tarkastaa yhtiön hallintoa ja erityisesti sisäistä valvontaa.*

5. Lähde: 1971, nro. 4, s. 10

Otsikko: Valonpilkahdus

Aihe: Kommunismin vastaisuus

Lainaus: *Jälleen kerran paljastuu kommunistien täydellinen ja ehdoton tietämättömyys ja osaamattomuus taloudellisissa asioissa. Alkeellisimpiakaan perustavia totuuksia ei suostuta edes näkemään saati myöntämään. Ne selitetään vaivattomasti vain kapitalismille ominaisiksi konnuuksiksi, vaikka ne vaivaavat aivan yhtä näkyvästi ns. sosialististakin taloutta.*

6. Lähde: 1971, nro. 4, s. 14

Otsikko: Rahanarvon vartijat

Aihe: Arkkivaarin kolumni palkkapolitiikan vaikutuksesta Suomen Pankin vartioimaan rahanarvoon

Lainaus: *Koko Suomen Pankin arvovalta sentään tuskin on tällaisessa tapauksessa kysymyksessä, vaikka palkkapolitiikkaan aina vaikuttavatkin puoluepoliittiset tekijät, niin kuin metallin lakossa tuoreimmin havaitaan.*

7. Lähde: 1971, nro. 5, s. 7

Otsikko: Liikkeenjohdon opit Amerikasta - harkiten

Aihe: Liikkeenjohdon opit ja menettelymallit etsitään Yhdysvalloista

Lainaus: *Amerikkalaista liikkeenjohtoa on opittu pitämään ihanteena tehokkuudesta ja tuloksista puhuttaessa ja edelläkävijänä uusien ideoitten ja menetelmien kehittämisessä. Korkeammassa kaupallisessa koulutuksessa, nimenomaan liikkeenjohdollisessa opetuksessa, perustana ovat yleisesti amerikkalaiset opit ja teoriat.*

Amerikkalaisen liikkeenjohdon periaatteet ja menetelmät leviävät muualle paitsi korkeakoulujen ehkä vielä enemmän käytännön miesten välityksellä.

8. Lähde: 1971, nro. 5, s. 8(1) ja 9(2)

Otsikko: Onko yritysten ylimmän johdon piirissä täydennyskoulutuksen tarvetta? Millaista?

Aihe: Liikkeenjohdon kouluttamisesta

Lainaus: *Edellä olen lähtenyt siitä, että johdolla on vankat tiedot budjetoinnista ja raportoinnista sekä investointilaskelmien laatimistekniikasta. Tärkeänä koulutustarpeena pidän kuitenkin sitä, että johto kykenisi entistä paremmin tekemään itselleen selväksi, mitä tietoja se eri toiminnoista tarvitsee sekä missä muodossa, millä tarkkuudella ja kuinka säännöllisesti nämä tiedot tarvitaan.*

Erityisen arvokkaana pitäisin sitä, että osanottajaryhmät kerättäisiin maanpuolustuskurssien taapaan edustavana otantana koko ns. johtajakoneistosta. Kysymyshän on »yleismiehistä».

9. Lähde: 1971, nro. 5, s. 16

Otsikko: Miten International nostettiin jaloilleen

Aihe: Tutustuminen Liikkeenjohdon Instituutin täydennyskoulutuskurssille (Case-yrityksen ongelmien ratkaiseminen)

Lainaus: (Erään koulutukseen osallistuneen suomalaisen johtajan kommentti) *Niin kuinkas vanha oli se talousjohtaja, se skotti joka keräsi käteistä kassaan?*

10. Lähde: 1971, nro. 5, s. 23

Otsikko: Yritykset eivät aina tiedä, mitä ne liikkeenjohtokoulutukselta haluavat

Aihe: Liikkeenjohdon koulutuksen kehittäminen Suomessa

Lainaus: *TALOUSELÄMÄ: Onko liikkeellä tarpeeksi ja riittävän vertailukelpoista tietoa koulutuksesta, että yritykset voisivat suunnistaa sen mukaan ja lähettää oikeat miehet oikeille kurseille.*

11. Lähde: 1971, nro. 5, s. 35

Otsikko: Tilintarkastuskertomusten kilpailu?

Aihe: Tilintarkastuskertomusten kehittäminen

Lainaus: *Tilintarkastuksen tarkoituksena on selvittää, onko yhteisön hallintoa ja tilejä hoidettu lain, yhtiöjärjestyksen tai yhteisön sääntöjen, ylimmän elimen päätösten ja ohjeiden mukaisesti. Tilintarkastuskertomuksessa tilintarkastajat täyttävät tarkastuksen tuloksena tiedotusvelvollisuutensa ja -oikeutensa.*

12. Lähde: 1971, nro. 6, s. 16

Otsikko: Mikä radiotaloudessa meni vikaan

Aihe: Yleisradion tekemä tappio

Lainaus: *Yleisradion investoinnit ovat 60-luvulla olleet budjettipäällikkö Erkki Olinin laskelmien mukaan hankintahinnoin noin 165 milj. mk ja tämänhetkisen päivänarvon mukaan noin 193 milj. mk.*

Jos lähdetään siitä, että toiminnan radikaali supistamisvaihtoehto ei tule kysymykseen, Yleisradiolla ei kaikesta päätellen ole mitään mahdollisuuksia selviytyä 70-luvusta ilman lupamaksujen korotuksia. Osakepääoman korottamisella 15,5 milj. mk päästään vuosi eteenpäin, eikä edes lupamaksujen korotus (esim. tv-lupa 30 mk:lla ja radiolupa 10 mk:lla) olisi kuin muutamien vuosien ratkaisu, sanoo Yleisradion talousjohto, joka 60-luvun kehityksestä esittää seuraavia kommentteja.

13. Lähde: 1971, nro. 6, s. 27(1+2) ja 29(3)

Otsikko: Vääriä tietoja

Aihe: Valtion taloudesta esitettyjen lukujen virheellisyys

Lainaus: *Näin on käynyt siitä huolimatta, että nykyisin taloudelliset ennusteet perustetaan, kuten televisiossa jokin aika sitten mainostettiin, ankaran tieteelliselle ekonometrisille laskelmille eikä tunteiden ja uskomusten varaan. Jos taloudellisten arvioiden esittäjiä jostain voidaan syyttää, niin se on siitä, että he antavat yleisölle aivan liian korkealentoisen ja epärealistisen kuvan omien menetteliensä tieteellisestä kaikkivoipaisuudesta.*

Tahalliset talousasiain vääristelyt eivät meilläkään ole millään tavoin tuntemattomia. Päinvastoin ne ovat joissakin tapauksissa jopa niin tuttuja, että niitä pidetään suorastaan asiaan kuuluvina.

Toiseenkin merkittävyyteen taloudellisten tietojen oikeellisuutta ja virheellisyyttä ajatellen on aihetta kiinnittää huomiota, nimittäin talousasiantuntijain vaitelaisuuteen. On melkein pä yhden käden sormin lueteltavissa ne talousmiehet, jotka viime vuosina ovat rohjenneet julkisuudessa esittää virallisista käsityksistä poikkeavia näkemyksiään taloudellisesta kehityksistä sekä talouspoliittisesta toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista.

14. Lähde: 1971, nro. 6, s. 30 (1+2) ja 36 (3+4)

Otsikko: Nykyaikainen tulostajattelu ja käytännön tulostavoitteet

Aihe: Tavoitteen asettelu ja tulosten seuranta suomalaisissa yrityksissä

Lainaus: *Pitkällä tähtäyksellä tulostavoitteen tai päämäärän asettelu tuskin voi olla koskaan muusaa kuin verbaalisessa muodossa. Sen sijaan keskitähtäimen, so. 2-8 vuoden puhumattakaan yhden vuoden budjeteista ja ennusteista, voidaan ja on tehtävä numeerisessa muodossa. Tämä merkitsee, että keskitähtäimellä on oltava yritykselle numeerisessa muodossa tehty myynti-, kustannus-, kannattavuus-, rahoitus- jne. suunnitelmat. Tällainen keskitähtäimen suunnitelma on hajoitettava osiin osastoittain, tehtäittain, vastuualueittain aina sen mukaan, millainen yrityksen koko ja organisaatio on.*

Yleensä on käytetty muita mittoja, myyntilyijäämää, käyttökateprosenttia, katetuottoa prosenttia, kassaylijäämiä, bruttovoittoa prosenttia tms. Tässä hajoitusvaiheessa joudutaan usein myös käytännön syiden vuoksi hajoitamaan tulos sellaiseen osiin, joka vastaa pitkän tähtäimen tuotto-odotuksien ja lyhyen tai keskitähtäimen tuotto-odotuksien keskinäiseen synkroniin saamisen vaatimaa jakoa.

Tarkkailu- ja laskentatoimi yleensä ei saa koskaan muodostua itsetarkoitukseksi. Sen on oltava työväline.

Kokonaisuutta tarkasteltaessa tämä merkitsee sitä, että jos jokin osa ei pysy tavoitteessaan ja riittävien korjausten jälkeenkään näin ei tapahdu, silloin ylempään johdon on tehtävä tästä johtopäätökset, että tämä osa on poistettava. Liikkeenjohdon yleisenä ja ankarana periaatteena on oltava se, että heikkoja on sorrettava ja vahvoja tuettava. Vain näin päästään dynaamiseen talouteen ja nopeaan kasvuun.

15. Lähde: 1971, nro. 8, s. 41

Otsikko: Tietoinflaatio ja tietopankki

Aihe: Informaation runsaus

Lainaus: *Olisimmeko jo siirtymässä rahan pääomavallasta tiedon pääomavaltaisuuteen – kapitalismista informismiin?*

16. Lähde: 1971, nro. 8, s. 42

Otsikko: Arkistointi liikeyrityksessä – mitä – miksi – miten? Alaotsikko: Johdon ongelma

Aihe: Yrityksen informaation arkistointiin liittyvät ongelmat

Lainaus: *Budjettisuunnitteluun, markkinointiryynnäköihin tai katetuottoajatteluun upottautuneet johtajat eivät useinkaan tajua – tai eivät ehdi tajuta – mitä »vanhat tomuisat paperit» voisivat heitä auttaa. Riittää kunhan talletetaan joltisessakin järjestyksessä sen 10 vuoden verran, minkä »vanhentunut» kirjanpitolakimme määrää yleensä vähimmäisajaksi.*

17. Lähde: 1971, nro. 9, s. 10

Otsikko: Aina myöhässä

Aihe: Kansantalouden hoito

Lainaus: *Meillä on varmasti yhtä viisaita miehiä kuin muuallakin käsittämään, että tämänkertaisessa tilanteessa kysyntää on rajoitettava, sekä luettelemaan keinoja, kuinka se käy päinsä.*

18. Lähde: 1971, nro. 9, s. 19

Otsikko: Wärtsilän mainos

Aihe: Mainostetaan omia ammattimiehiä

Lainaus: *Laivan rakentamiseen ihmisiä tarvitaan tuhansia. Suunnittelijoita, piirtäjiä, insinöörejä, hitsareita, hallintomiehiä, levyseppiä, ATK-miehiä... Perusteellisen tutkimuksen, suunnittelun ja näiden ammattimiesten yhteistyön tuloksena syntyvät huippuluokan erikoisalukset.*

19. Lähde: 1971, nro. 9, s. 27(1) ja 28(2+3+4)

Otsikko: Miksi nuori ekonomi ei uskalla ryhtyä itsenäiseksi yrittäjäksi

Aihe: Tulevien ekonomien haastattelu, jonka aiheena oli yrityksen perustaminen tai työskentely pienen yrityksen johdossa.

Lainaus: *Pystyäkseen vastaamaan sitten siihen, miksei vastavalmistunut ekonomi hakeudu pienyritykseen, seurailin lehtiä ja kävin mm. Ekonomiliiton toimenvälityksessä tutkimassa, löytyisikö toisen miehen paikkoja.*

Ns. toiseksi mieheksi ryhtyminen on melko harvinaista siksi, että nuo 'ensimmäiset' miehet ovat usein itse oppineita ja yrityksen mukana kasvaneita, jolloin he eivät arvosta teoreettisen koulutuksen saanutta henkilöä työoverinaan.

Yleensä työpaikkaa valitseva sihteeri tai ekonomi lähtee siitä, että hän haluaa työskennellä sellaisissa tehtävissä, joissa on mahdollisuus saada tyydytystä työstä fyysistä tai psyykkistä terveyttä vaarantamatta.

Kolmas tärkeä seikka etenkin sihteerien ja naisekonomien kohdalla on sukupuolten välinen eriarvoisuus työmarkkinoilla. Etenkin pienissä yrityksissä naisiin kohdistuva diskriminointi on huomattavasti suurempaa kuin suurissa yrityksissä tai julkishallinnon alalla. Siksi on luonnollista, että naiset pyrkivät sinne, missä sukupuolten välinen eriarvoisuus on pienempi.

20. Lähde: 1971, nro. 11, s. 19

Otsikko: Maakunnanvero häämöttää

Aihe: Maakuntien itsehallinto

Lainaus: *Tulisihan niihin muutakin ei-sosialistista väkeä, jopa vallan porvareitakin, ja kaikki he ylisummaan olisivat tarkempia taloudenpitäjiä kuin sosialistit.* [Niillä tarkoitetaan maakuntavaltuustoja.]

21. Lähde: 1971, nro. 13, s. 12

Otsikko: Onko arvonomipolitiikka oikea? Talouselämään liikaa titteleitä?

Aihe: Arvonomien ja titteleiden jakaminen

Lainaus: *Tähän liittyy kuitenkin vielä eräs aspekti: Suomen kansassa on virkamiesvihan ohella myös virkamiesten kunnioitus ollut korkealla. On varmasti hyväksi, että tätä kunnioitusta tavalla tai toisella, esim. juuri titteleitä jakamalla, pyritään tasaamaan talouselämän tekijämiehille.*

22. Lähde: 1971, nro. 13, s. 16

Otsikko: Yrityksen henkilöstösuunnittelun lähtökohdat

Aihe: Henkilöstösuunnittelu

Lainaus: *Liikkeenjohdon eräänä hallinnollisena perustehtävänä on perinteellisesti pidetty organisaation miehittämistä. Enimmältään sillä on tarkoitettu yrityksen tarjoamien työtilaisuuksien lukumäärällistä täyttämistä. »Oikea mies oikealle paikalle oikeaan aikaan» periaate on myös tunnettu ja tunnustettu, mutta ei yhtä usein toteutettu.*

23. Lähde: 1971, nro. 15, s. 18(1)+19(2)

Otsikko: Yksin oot sinä ihminen

Aihe: Johdon rooli yrityksissä

Lainaus: *Toinen yrityksen johdon tavoite on oman itsenäisyytensä säilyttäminen. Tässä siis oletetaan, että yrityksen johto ja omistus ovat eri käsissä. Tämä kait päteekin moneen suurempaan yritykseen nähden nykyisin. Mikäli on kyse ns. yhden miehen yrityksistä tai perheyhtiöistä, jossa johto ja omistus samaistuvat, voidaan seuraavaa tarkastelua soveltaa näihinkin vain sillä muutoksella, että oheisessa piirroksessa pikkuympyrä »rahoitus vieraan pääoman ehdoin» siirretään ison ympyrän sisään »johdon» laatikkoon ja jätetään tekstistä johto contra osakkeenomistajat -kohta huomiotta.*

Kun nyt tarkastelee liikkeenjohdon asemaa piirroksessa ja edellä hahmotellussa vaateiden ristipaineissa, tulee helposti mieleen runoilijan sanat: »Yksin oot sinä ihminen, yksin keskellä kaiken». Liikkeenjohdon omat intressit, jotka johdetaan sen tavoitteista, ovat nimittäin usein ristiriidassa em. odotusten kanssa.

24. Lähde: 1971, nro. 18, s. 25

Otsikko: Automaattinen tietojenkäsittely Suomessa

Aihe: Tietotekniikan kehittyminen ja käytön lisääntyminen

Lainaus: *ATK-sovellutusalueet eivät viime vuosina ole paljontaan muuttuneet. Kaupallis-hallinnolliset sovellutukset näyttävät edelleen ratkaisevinta ja suurinta osaa kokonaisuudesta.

Tältä pohjalta suurimmat sovellutusalueet ovat seuraavat:

- osto- ja myyntitoimintaan liittyvät rutiinit
- varastojen valvontatehtävät
- liikeyritysten laskentatoimi
- henkilöstösovellutukset (palkat, henkilötalastot ym.)*

25. Lähde: 1971, nro. 18, s. 31-32

Otsikko: Tietokoneen heijastuminen konttoritoimintoihin

Aihe: Miten tietotekniikan kehitys muuttaa konttorihenkilökunnan töitä

Lainaus: *Perinteisesti juuri konttori on yrityksen tietojen keruun, käsittelyn ja jakelun keskus, johon tietokoneen hallinnolliset sovellutukset vaikuttavat.*

Ennen tietokoneen tuloa konttorin henkilökunta suoritti suurimmalta osaltaan rutiinitehtäviä tarkasti määritellyn työkuvausten puitteissa.

Sen hyödyn suuruus, jonka yritys saa kalliista informaatiojärjestelmästä, on huomattavalta osaltaan konttorihenkilökunnan tietojen ja taitojen varassa, sillä se joutuu toimimaan tärkeänä välittäjänä muun henkilökunnan ja informaatiojärjestelmän välillä.

Myös vastuu tiettyjen lakisääteiden velvoitteiden noudattamisessa esim. kirjanpidossa säilyy edelleen konttorin johdolla.

26. Lähde: 1971, nro. 20, s. 12

Otsikko: Tieto ja politiikka

Aihe: Taloustiede on vieraantunut yhteiskunnan käytännön ongelmista sen tieteellistymisen ja ma-
temaattisuuden lisääntymisen myötä.

Lainaus: *Mielenkiintoista on kuitenkin ollut todeta, että monet maailman johtavat talousmiehet
ovat viime vuosina ryhtyneet vakavasti epäilemään oman tieteensä pätevyyttä. Sen on epäilty ajau-
tuneen väärille urille, "vieraantuneen" elävästä elämästä.*

27. Lähde: 1971, nro. 21, s. 6

Otsikko: "Herra ja työmies" -asenteet eivät ole menettäneet ajankohtaisuuttaan

Aihe: Onko talousasioiden esittäminen kansantajuisesti mahdollista?

Lainaus: *Yleensä on niin, että rahapuoli suhtautuu epäillen työntekijöiden aikomuksiin ja
päinvastoin.*

(Talouselämän haastattelijan, Heikki Hautalan, kysymys) *Mikä on mielipiteenne suomalaisten
talousmiesten tavasta esittää asiaansa suurelle yleisölle? Heidän tyyliään pidetään usein varsin
kuivana ja tavalliselle lukijalle liian vaikeatajuisena.*

*Uudet taloustieteen suomenkieliset termit ja vierasperäiset sanat sekä sosialogien laatimat ilmauk-
set ovat täyttä hebreaa sille, joka ei elä jonkin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen tai pankinpäälli-
köiden ympäristössä.*

*Tässä on tietysti paikallaan huomauttaa, että osalle työväkeä, kommunisteille, taloudelliset seikat
eivät ole varsinaisesti taloudellisia seikkoja, vaan välikappale poliittiselle pyrkimykselle, vallanku-
moukselle.*

28. Lähde: 1971, nro. 21, s. 19

Otsikko: Miten yleistä, vähenevää tai lisääntyvää on veronkiertäminen?

Aihe: Veronkiertäminen

Lainaus: *Mikäli veronkiertämisellä tarkoitetaan tietoista toimintaa, jonka tavoitteena on verolain-
säädännön vastaisesti pienentää veronalaista tuloa, ei mielestäni voida perustellusti väittää, että
veronkiertäminen olisi maassamme laajaa tai merkityksellistä. Pidän meikäläistä veromoraalia var-
sin korkeana, eikä sitä, että verovelvolliset lain sallimilla keinoilla pyrkivät mahdollisimman edulli-
seen verotukselliseen tulokseen voida pitää vääränä.*

29. Lähde: 1971, nro. 23, s. 31

Otsikko: Kolme kasvavaa yritystä kehitysalueelta

Aihe: Esitellään kolmea kasvavaa yritystä, jotka ovat saaneet kehitysalueetukea

Lainaus: *Paikalliset veroviranomaiset liikkuvat omissa ahtaissa ympyröissään, eivätkä läheskään
aina ole yritysystävällisiä.*

30. Lähde: 1971, nro. 26, s. 3

Otsikko: Ei nappia painamalla

Aihe: Suhdannepolitiikka

Lainaus: *Tarve sijoitustoiminnan elvyttämiseen tuskin päättyy niin nopeasti kuin talousstrate-
gimme ovat toimistopöytiensä takana kuvitelleet.*

31. Lähde: 1971, nro. 26, s. 9

Otsikko: Miten suhtaudun futurologiaan

Aihe: Futurologia eli tieteellinen tulevaisuuden tutkiminen ja ennustaminen

Lainaus: *Niinpä talouselämän kehitystä koskeviin tavoitteisiin vaikuttavat ilmeisesti taloudellisen
kasvun rinnalla entistä enemmän tulojen ja hyödykkeiden jakaantuminen sekä monet ei-
taloudelliset näkökohdat.*

32. Lähde: 1971, nro. 27, s.3

Otsikko: Verouudistukset alkavat hahmottua

Aihe: Verouudistus

Lainaus: *Budjettipuheiden melkoisen kuivasta autiomaasta saa yleensä tuloksetta etsiä virkistävää keidasta, johon kannattaisi pysähtyä. Latteus ja kuivuus leimasivat äskeisenkin budjettikeskustelun, mutta löytyipä sanatulvan joukosta merkittävä poikkeuskin.*

33. Lähde: 1971, nro. 27, s.34

Otsikko: Koneellistuminen kilpailukyvyyn lisääjänä

Aihe: Tekniikan kehitys ja sen vaikutus yritysten tuottavuuteen ja kilpailukykyyn

Lainaus: *Tietokonetta käytetään tunnetusti eniten tällä hetkellä laskenta- ja kirjanpidollisissa tehtävissä, mutta sen määrällisen käytön arvioidaan tulevaisuudessa muodostuvan suurimmaksi tuotantotekniikan piirissä.

Automatisointi on tietokoneiden kehityksen myötä tullut uuteen vaiheeseen, jota voidaan luonnehtia ajatustyön nopeasti lisääntyvänä automatisointina ja joka voi johtaa arvaamattomiin tulevaisuuden näkymiin.*

34. Lähde: 1971, nro. 28, s. 24

Otsikko: Yrityskuvan rakentaminen

Aihe: Yrityksen imagon vaikutus menestymiseen

Lainaus: *Kuinka moni meistä tiedostaa savukkeiden valmistajan, solmionsa valmistajan tai edes kansallisuuden jne.??*

35. Lähde: 1971, nro. 29, s. 26

Otsikko: Konttorityön rationalisointi – keinoista runsaudenpula?

Aihe: Konttorityön tehokkuuden ja kannattavuuden parantaminen

Lainaus: *Oikea konttoritekniikka on tuottavasti toteutettua tiedon käsittelyä ja palvelutoimintaa.*

36. Lähde: 1971, nro. 29, s. 32-33

Otsikko: Yhteistyöprojekti

Aihe: Yritysten välinen yhteistyö

Lainaus: *Moni-isäntäisen projektin toiminnan onnistuminen riippuu suurella määrällä siihen osallistuvien organisaatioiden omista tavoitteista.*

Moni-isäntäisissä projekteissa vallankäyttö ja toiminnan seuranta aiheuttaa jossakin määrin vaikeuksia.

37. Lähde: 1971, nro. 30, s. 13(1+2), 16(3+4) ja 20(5+6+7)

Otsikko: Operatiivinen laskentatoimi eli laskentatoimen uusia näkymiä

Aihe: Laskentatoimi

Lainaus: *Tulos- ja omaisuustaseista voi vain harvoin välittömästi nähdä yrityksen kannattavuuden ja taloudellisen tilan. On turvauduttava kassavirta- yms. toissijaisiin laskelmiin, joiden avulla kannattavuuden kehitystä voidaan välillisesti mitata. On ani harvoja yrityksiä, jotka "uskaltavat" ilmoittaa esim. vaihto-omaisuuden piilovarausten muutokset.*

Vaikka operatiivinen johto onkin laskentatoimen merkittävin ja keskeisin hyväksikäyttävä, niin myös muut sidosryhmät voivat käyttää ja käyttävät hyväkseen yrityksen laskentatoimen informaatiota.

Vaihtoehtolaskelmia laaditaan juuri valinnan suorittamiseksi (esim. investointilaskelmat, tuotevalintaa, valmistuserän suuruutta ja hinnan asettamista koskevat laskelmat). Toiminnan taloudelliset tavoitteet laaditaan tavoitelaskelmien muotoon (esim. budjetit, standardit ja kustannusarviot).

*Yleisen laskentatoimen tehtävänä on tuottaa informaatiota, jonka perusteella voidaan ratkaista, miten yrityksen toiminnan taloudellinen tulos jaetaan eri osapuolten tai sidosryhmien kesken. Näi-

hin tarkoituksiin laaditaan tuloksenjakolaskelmia. Tämän päätehtävän ohella yleinen laskentatoimi tuottaa myös informaatiolaskelmia, jotka ennakoita sovituin perustein ja muodoin kertovat yrityksen taloudesta.*

Vaihtoehtojen edullisuuden selvittämisessä myymälänhoitaja voi käyttää apunaan operatiivista laskentamiestä.

Voidaan siis todeta, että laskentatoimi on kaikkea suunnitelmallista toimintaa, jonka tehtävänä on kerätä ja rekisteröidä yrityksen tai muun talousyksikön taloutta kuvastavia arvo- ja määrälukuja sekä tuottaa niihin perustuen informaatiota, jonka tarkoituksena on auttaa yrityksen johtoa, rahoittajia ja muita sidosryhmiä sen toimintaa koskevissa päätöksissä sekä toiminnan taloudellisten tulosten jakamisessa. Laskentatoimen suorittaman tietojen rekisteröinnin runkona on kirjanpito.

Laskentatoimi on avoin informaation tuottamisprosessi, jonka keräämien tietojen käyttötarkoitusta ei rekisteröintihetkellä ole määritetty.

38. Lähde: 1971, nro. 30, s. 35

Otsikko: Mistä saadaan pätevät johtajat?

Aihe: Pätevien johtajien saaminen yrityksiin

Lainaus: *Tulevaisuuden kannalta kuitenkin eräs vaikeimpia on kysymys, mistä saadaan talouselämään pätevät johtajat.*

Itse asiassa meillä on hyvin vähän johtaja-ainesta. Kansa on vähälukuinen eikä suomalaisen luonne ole parasta ainesta johtamiseen – yhtä vähän kuin käskyjen toteuttamiseenkaan. Tästä aineksestä kuitenkin olisi saatava talousalan ja koko kansakunnan johtajat. Ei siinä suunsoitto kelpaa eikä lauleskelu. Johtajan vastuu edellyttää yksinäistä päätöksentekijää.

39. Lähde: 1971, nro. 30, s. 36

Otsikko: Mitä vanha Peyton neuvoisi

Aihe: Kotimaisen tuotannon ongelmat

Lainaus: *Jos otamme Ruotsista mallia (niin kuin kai yleensä otamme), meillä olisi rajoitettava yksityistä kulutusta ja kasvatettava julkista.*

40. Lähde: 1971, nro. 31, s. 14

Otsikko: Työvoimareservi

Aihe: Työvoiman ulkopuolella olevat työikäiset ja työkykyiset henkilöt

Lainaus: *Mainittavaa työvoimareserviä ei miehissä näytä kumpanakaan vuonna olleen, sillä työvoiman ulkopuolella olevat työkykyiset miehet ovat lähes kauttaaltaan alle 25-vuotiaita. Sen sijaan lähinnä naimisissa olevista naisista koostuvan työvoimareservin olemassaolo todettiin selvästi.*

Useimmat naiset eivät tietenkään voi täysin vapaasti harkita, pysyvätkö he kotona vai hakeutuvatko he työmarkkinoille. Naimisissa olevien naisten päätökseen tässä asiassa vaikuttavat muun muassa lasten lukumäärä ja ikä, naisen koulutustaso, aviomiehen tulot, perheen asuinpaikka sekä asenteet.

Suomessa on edelleenkin naisten työhön osallistuvuushuomattavasti yleisempää kuin muissa pohjoismaissa.

41. Lähde: 1971, nro. 32, s.35

Otsikko: Suomalainen johtajatyyppe – maalaispoika maailmalla?

Aihe: Suomalaisia johtajia arvostellaan ja verrataan muiden maiden johtajiin

Lainaus: *Meillä palkataan mies töihin ja sen jälkeen kaikki on sattuman varassa. Ei ajatella etukäteen, että hänestä tulee ajan mittaan mies seuraavan portaan tehtävään. Meillä ei yleisesti seurata systemaattisesti esimiesten kehitystä.*

Kun mies Suomessa valmistuu esim. kauppakorkeakoulusta, niin hänellä – ja myös yrityksen johdolla – on ajattelutapa, että titteli edellyttää päällikön paikkaa suoraan määrätylle tasolle, konttori- tai myyntipäälliköksi.

42. Lähde: 1971, nro. 35, s. 5

Otsikko: Talouspolitiikan jatkuva päänsärky

Aihe: Ironinen artikkeli talouspoliitikkojen tyhmyydestä ja välinpitämättömyydestä

Lainaus: *Ei kukaan ole niin viisas kuin ihminen ja heistäkin kaikkein viisaimpia ovat talouspoliitikot. Valtion menojen, verojen, maksujen, hintasäännöstelyn, koron jne. avulla he kykenevät kuin viuluvirtuoosit loihtimaan talouselämästä esiin juuri oikeat duuri- tai mollisävelet. – Ainakin heillä on usein taipumusta näin kuvitella.*

Talouspoliitikkojen muisti on kuitenkin lyhyt. Lisäksi he tuntuvat noudattavan periaatetta, että jokaisen on saatava tehdä omat erehdyksensä. Niinpä sitten v. 1971 turvaututtiin jälleen pisteverojen korotuksiin – liikevaihtoveroon. Sen piti palauttaa maksutaseen tasapaino rajoittamalla ylellisyyskulutusta, johon luettiin mm. räsymatot. Tulokset ovat olleet pelottavat. Menekin ja tuotannon jyrkkiä supistuksia, irtisanomisia, salakuljetuksen lisääntymistä, kohtuutonta työmäärää yrittäjille jne. Epäonnistuminen ei ole voinut olla täydellisempää.

Ilmeistä kuitenkin on, että tietämättömyys ja välinpitämättömyys taloudellisista tosiasioista ovat näytelleet tapahtuneessa merkittävää osaa.

43. Lähde: 1971, nro. 36, s. 5

Otsikko: Paha ja kitkerä sana

Aihe: Miten saada työläiset tajuamaan, se että kapitalismin paremmuus

Lainaus: *Perimmältään kysymys on siitä, että työläiset, niin valistunutta ja harkintakykyistä väkeä kuin he muutoin yleensä ovatkin, vielä tänäänkin marksilaisen hengen elävöittäminä kuvittelevat, että heidän työnsä tuloksista osa valuu lihottamaan kapitalistin ennestäänkin lihavaa kukkaroa.*

Voitosta ja yritystoiminnasta yleensä olisikin puhuttava ja kirjoitettava kokonaan uudella tavalla ja paljon enemmän kuin siitä on puhuttu ja kirjoitettu tähän saakka. Mutta siitä ei saa puhua kirjanpitäjän tai ekonomistin kielellä, vaan sellaisella kielellä, jota kadun mieskin ymmärtää.

44. Lähde: 1971, nro. 37, s. 47

Otsikko: Poliittinen osallistuminen ja liikkeenjohtajan ajankäyttö

Aihe: Liikkeenjohtajien osallistuminen poliittiseen toimintaan

Lainaus: *Talouselämän miehet osallistuvat jo nykyisin kunnalliseen toimintaan erittäin suuressa mitassa, ja sen lisääminen on yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi mitä toivottavinta.*

Lainaukset jaoteltuina diskursseihin

* = Lainaus liitetty useampaan diskurssiin

D: Laskentamiehet

Lainaukset: 1, 2, 7(2), 8(2), 10, 13(3)*, 17, 18, 19(1*+2*), 19(4), 21, 22, 26*, 27(2)*, 34*, 36(1+2), 37(5), 40(1+2+3), 41(1+2), 44*

D: Johtajat vs. konttoristit

3, 14(4), 19(1*+2*+3), 23(1+2), 25(1+2+3+4), 35, 37(2*+4*+6*), 38(1+2)

D: Poliittisuus talousalalla

Lainaukset: 5, 6, 15*, 20, 27(4), 43(1), 44*

D: Tylsät teoreetikat

Lainaukset: 4, 9, 13(1+3*), 16*, 26*, 27(1+2*), 27(3), 29, 30, 32, 42(1+2+3), 43(2)

D: Vaiettu diskurssi

Lainaukset: 8(1), 12(1+2), 14(1+2+3), 16*, 24, 33, 37(2*+3+4*+6*+7)

LIITE 2: Lainaukset Talouselämä-lehtien artikkeleista vuodelta 1981

*= itse käyttämä lainausmerkki

1. Lähde: 1981, nro. 1, s. 8

Otsikko: Mitä palkkoja, mikä indeksi

Aihe: Palkkojen korottaminen

Lainaus: *Toisaalta juuri nyt rakentaessaan voimakkaasti uutta kapasiteettia yritysten olisi poikkeuksellisen hankalaa tinkiä tulo-osuudestaan.

Selitä nyt sitten tämäkin suurelle yleisölle ja tulopoliitikoille. Lienee vaikeampaa kuin vaihtosuhdevalistus.*

2. Lähde: 1981, nro. 1, s. 34 (1) ja 35 (2+3)

Otsikko: Rahan lähteet laskentaviidakossa

Aihe: Yritysten investointien rahoitus

Lainaus: *Firmojen tehtävänä on sitten muotoilla laskelmat niin, että omaa rahaa on ainakin paperilla riittävästi ja lainaa irtoaa.*

*Investointien rahoitus ei yksinkertaisella kysymyksellä selviä. Vastauksista paljastuu sen sijaan yritysmaailman laskenta-anarkia, sen seitsemän kaavaa ja kymmenen tulkintaa.”

”Mitä suurempi yritys, sitä varmemmin ovat sen laskentaekspertit työllistettyjä omien laskukaavojen rustailussa.*

Yhtiön laskentapäälliköt ovat lähteneet päinvastaisesta kuin useimmat muut yritykset.

3. Lähde: 1981, nro. 1, s. 51

Otsikko: Pkt-yrittäjän käsikirja

Aihe: Esittely kirjasta, jonka aiheena ovat yritystoiminnan perimmäiset kysymykset

Lainaus: *Vaikka laskentatoimi onkin kehittynyt valtavasti, muun muassa pankkien aloittaman yritystutkimuksen pakottamana, on konkurssiyrityksen tavallinen piirre tietämättömyys taloudellisesta asemastaan. Systemit eivät tuota relevanttia tietoa.*

Heikko laskentatoimi ei ole vain suomalaisten synty.

4. Lähde: 1981, nro. 1, s. 66

Otsikko: Varmuutta ei

Aihe: Mitä maapallolla tulevaisuudessa tapahtuu

Lainaus: *Eräät talousmiehet ennustavat tasaisen nousun jatkuvan ja maailman pääsevän vaurauden ääreen.*

5. Lähde: 1981, nro. 2, s. 25

Otsikko: Ostajan täytyy selvittää halunsa

Aihe: Yrityskaupat

Lainaus: *Myyjän on lisäksi pantava laskentatoimensa sellaiseen kuntoon, että se antaa uskottavia faktoja, sellaisia, joista saa referenssiä enemmän kuin virallisesta taseesta.*

6. Lähde: 1981, nro. 3, s. 48

Otsikko: Pitkä ura poikki perheyhtiössä

Aihe: Kahden perheyhtiön johtajien vaihdoista

Lainaus: *Kun Rettig-Stenberg on pörssiyritykseksi harvinaisen keskitetysti yhden miehen yhtiö, voi sen vakavaraisuuden arvioinnissa myös omistajan varallisuudella olla merkitystä.*

7. Lähde: 1981, nro. 3, s. 49

Otsikko: Pitkä ura alkuun sukuyhtiössä

Aihe: Erään yhtiön johtajista

Lainaus: *Päteviä yritysjohtajia maan 12. suurin yritys, monialainen Ahlström tarvitsee muuallekin kuin Lars Mikanderin nyt miehittämälle pääjohtajan paikalle. Hallituskin on tavattu miehittää suvun vällä sillä Yhdyspankkikaan ei ole katsonut tarpeelliseksi tyrkyttää omaa miestäns näköalapaikalle Ahlströmiin.*

8. Lähde: 1981, nro. 3, s. 50

Otsikko: Näytelmän kulku

Aihe: Muutaman valtionyhtiön johdon toimet

Lainaus: *Se, että laskelmat oli selvästi tehty vain osa kustannuksia huomioiden, ei näytelmän tätä päähenkilöä häirinnyt lainkaan. Hän oli suorittamassa image-mainontaa seuraavaa voimallaa varten. Laskelmathan taas ovat siitä hauskoja, että ne saadaan näyttämään miltä halutaan vain muuttamalla lähtöarvoja.*

Erään toisen energiayhtiön johto on päättänyt osoittaa laskelmillaan, että öljyä säästäviä toimenpiteitä on tehty jo tarpeeksi ja öljyn suhteellinen osuus energiantuotannosta jo kääntynyt laskuun.

9. Lähde: 1981, nro. 5, s. 46

Otsikko: Kiertolaisen menneisyys

Aihe: Henkilöesittely elinkeinohallituksen tutkimusosaston osastopäällikkö

Lainaus: *Sitran talouspolitiikan johtamiskurssien kehittämissä mukana ollut ja luennoitsijana toiminut Kunnas ei halua itseään tungettavan tilastomiehen ahtaaseen kuoreen. Eikä hän halua olla numeron näköinen.*

10. Lähde: 1981, nro. 7, s. 36

Otsikko: Vastuu ja karsinta

Aihe: Fiskarsin rakennemuutokset

Lainaus: *Vanhastaan keskitetysti johdetun organisaation muuttaminen tulosvastuisten pienyksiköiden järjestelmäksi ei käy aivan kivuttomasti.

"Tällainen mullistuu kestää kauemmin kuin toivoo ja uskoo mahdolliseksi". Ehrnrooth huomauttaa.

"Avainsana on control. Control-toimenpiteitä täytyy vahvistaa", sanoo Ehrnrooth suorasukaisesti. Hän tähdentää, että englanninkielinen control-sana valvonnan ja ohjauksen lisäksi sisältää myös konsultoivan aspektin.

Fiskarsin tulosityksiköille tämä merkitsee "taloudellisten tosiasioiden opiskelua ilman että istutaan kurseilla", kuten finanssijohtaja Juha Toivola asian ilmaisee.

Toivola lupaa, että "rahoitusfunktion ja tuotelinjapäälliköiden kanssakäyminen lisääntyy". Tarkoituksena on, että heikosti tiedostettu pääomasidonnaisuus tehdään selväksi tuotantoyksiköissä.*

11. Lähde: 1981, nro. 7, s. 56

Otsikko: Omistajaduunari

Aihe: Henkilökuvaus Lehtikuva Oy:n toimitusjohtajasta Patricia Seppälästä

Lainaus: *Ja koska olen nainen ja naisen pitää aina antaa näyttöjä, otan edelleen kuvia matkoillani.*

Patricia Seppälän persoonan hallitsevuudesta ja ylivoimaisuudesta on olemassa monta kertomusta. Hän on oikea leijonanharja naiseksi.

12. Lähde: 1981, nro. 8, s. 40

Otsikko: Laki tulee talousrikosten tasalle

Aihe: Talousrikokset

Lainaus: *Tällä hetkellä tosiasia on, että maassa on henkilöitä, jotka saavat toimeentulonsa – jopa varsin hyvän – taloudellisesta rikollisuudesta.*

*Lain uudistamisessa joudutaan viime kädessä yhteiskuntaeettiseen rajanveroon. Lainsäädäntöneuvos Lauri Lehtimaja kysyikin "kuinka laajaksi voidaan jättää talous- ja liike-elämän nokkeluuspelivara ennen kuin nokkeluus ja siihen usein liittyvä kylmäverisyys leimataan vastakontrahentin moitittavaksi hyväksikäytöksi".

Tämä ongelma on jo käytännössä tullut vastaan verontorjunnan alueella.*

13. Lähde: 1981, nro. 9, s. 57

Otsikko: Lämpöeriste kuumenee

Aihe: Lämpöeristeteollisuus

Lainaus: *Pyöriteltyään vuoden 1980 lukuja aikansa suurin osa lämpöeristemiehistä päätyy rakennuspuolen 700–800 miljoonaan nettolaskutusmarkkaan ja markkina-arvioon. Edes Rakennusaineteollisuusyhdistys ry:ssä ei tiedetä lopullisia numeroita.*

14. Lähde: 1981, nro. 10, s. 26

Otsikko: Teollistunut ylijohtaja Timo Relander: Elvytystä ja vapaaehtoista suhdannepolitiikkaa

Aihe: Teollisuuden Keskusliiton varatoimitusjohtajan haastattelu

Lainaus: *Tehdäänkö meillä saunoissa liikaa huonoja päätöksiä?

"Päätösten määrästä tai laadusta en tiedä, mutta sauna pitää puhtaana. Pidän saunomisesta. Se tarjoaa foorumin, jossa asioista voidaan puhua vapaammin kuin virallisen neuvottelupöydän ääressä.

Naisten lisääntyminen päätöksenteossa?

"Ehkä siirrytään jälleen kokouspöydän ääreen vapaamuotoisesti asioista keskusteltaessa."*

15. Lähde: 1981, nro. 10, s. 33

Otsikko: Saksittu Saastamoinen

Aihe: Arvioidaan yrityksen tilikautta

Lainaus: *Saastamoisen viimeisistä tilinpäätöksistä on vaikea saada tarkkaa otetta, sillä tarkastelukaudelle ovat ominaisia voimakkaan saneerauksen vuoksi kaikennäköiset liiketapahtumat, omaisuuden realisoinnit, fuusiot, desinvestoinnit sekä lukuisat kirjaustapojen muutokset.*

16. Lähde: 1981, nro. 10, s. 38

Otsikko: Politikointi ei innosta yrittäjiä

Aihe: Yrittäjien osallistuminen poliittiseen päätöksentekoon

Lainaus: *"Yritysjohdajien tyypillisiä harrastuksia ovat rotarit, leijonat ja hyväntekeväisyysjärjestöt sekä hyvin suosituksi nousut urheilupolitiikka. Myös poliittisen elämän pitäisi olla samanlaisen kiinnostuksen kohteena", Kivinen sanoo.*

Kivisen mielestä yrittäjien valtapuolue kokoomus on kiitettävästi hoitanut myös yrittäjien asiaa, ideologia ei ole ongelma.

Kauko Kammosen mukaan päätöksenteko on yrityksessäkin luistanut samaan suuntaan kuin politiikassa. "Joudumme kuuntelemaan eri osapuolia, mikä hidastaa päätöksiä. Olkoon se hyvä tai huono asia, tyyli on kuitenkin tuttu kunnallispolitiikasta".

17. Lähde: 1981, nro. 11, s. 11

Otsikko: Rautaruukilla heikkeni

Aihe: Rautaruukin tulos

Lainaus: *Yhtiö aikoo tilinpäätöksessään näyttää voittoa.*

18. Lähde: 1981, nro. 11, s. 45

Otsikko: Poisto-oikeudet – kilpailukyvyyn ehto

Aihe: Yritysten tulosten näyttämisestä

Lainaus: *Taseanalyytikot yrittävät parhaansa mukaan ottaa selvää yritysten todellisesta tuloksesta.*

Tilinpäätössuunnitteluun hänellä on oltava hyviä asiantuntijoita apunaan.

19. Lähde: 1981, nro. 11, s. 54(1+2) ja 55(3)

Otsikko: Sisäinen tarkastus, tj:n työväline

Aihe: Yritysten sisäinen tarkastus

Lainaus: *Yritysjohdajat haluavat - uuden osakeyhtiölain velvoittamina - pitää yritystensä ohjat entistä tiukemmin käsissään.*

Ennen sisäinen tarkastaja askarteli pääasiassa sellaisten kysymysten kanssa, jotka liittyvät kirjanpitoon.

Tavallisimmin sisäiset tarkastajat ovat yhtiön omia kasvatteja, koulutukseltaan yleensä kauppa-korkean laskentapuolen läpikäyneitä.

20. Lähde: 1981, nro. 12, s. 12

Otsikko: Murheen alhosta kunnian kukkulalle

Aihe: Erään yrityksen parantunut tulos

Lainaus: *Schaumanin tuloskerronta on selkeää, yksinkertaista ja rehellistä. Kannattavuusarvostelusta selviää yhdellä silmäyksellä tulosityksikköjen kannattavuus ja kannattavuuden laskentaperusteet.

Talousjohtaja Leif Ekström on tehnyt vuosikertomukseen hyvää jälkeä.*

21. Lähde: 1981, nro. 12, s. 74

Otsikko: Vähemmän julkisuutta

Aihe: Henkilöesittelyssä valtiovarainministeriön kansantalousosaston uusi ylijohdaja Sirkka Hämäläinen

Lainaus: *"Se, että olen nainen ei ole vaikuttanut pankissa ja toivon että se ei tunnu uudessakaan työpaikassa."*

22. Lähde: 1981, nro. 13, s. 75

Otsikko: Valmet tarvitsee hyvän tuloksen ja paljon rahaa

Aihe: Valmetin tekemä tappio

Lainaus: *Yhtiön tilinpäätöskäytännössä on myös hieman hämärtämisen makua aikaisempien vuosien tapaan. Valmetissa ollaan oikeassa, että kyllä kaikki luvut vuosikertomuksesta löytyvät jos osaa etsiä, mutta meidän kaikkien omistamalta valtionyhtiöltä odottaa hieman selvempiä sanoja.*

23. Lähde: 1981, nro. 14, s. 21(1), 22(2) ja 26(3)

Otsikko: Antolainaus tiukkenee Pajulan pankissa

Aihe: Kansaneläkelaitoksen toiminta

Lainaus: *Todisteesi hän vyöryttää matemaatikkojen laskelman. Sen mukaan Kansaneläkelaitoksen sijoitusomaisuus maksettuihin etuuksiin suhteutettuna oli yli 850 prosenttia vuonna 1957, 200 prosenttia vuonna 1965 ja vain 30 prosenttia viime vuonna.*

Johdajien työnjako on tiukasti rajattu, ja pääjohtajalle on osoitettu kaikki periaatteellisesti tärkeät asiat, laitoksen yleinen edustaminen sekä talous- ja varainhoito-osasto.

Laitoksen omasta kivijalasta on kuitenkin tarjolla hyvin vähän tietoja. Vuosikertomuksen tuloslaskelmaan ja taseisiin ei liity selostavia oheiskommentteja eivätkä tilintarkastajatkaan anna kovin informatiivista lausuntoa.

24. Lähde: 1981, nro. 14, s. 80

Otsikko: Tilintarkastajasta toimitusjohtajaksi

Aihe: Henkilöesittelyssä Veijo Riistama

Lainaus: *"Tilintarkastaja pääsee tietysti hyvin selville yhtiön asioiden hoidosta, mutta hänen tehtävänä on vain lähinnä laillisuuden ja tarkoituksen mukaisuuden valvonta. Päätöksentekoon tilintarkastaja ei osallistu. Henkilöstä asia tietysti riippuu, ja jotkut ovat jo lähellä konsultteja",* sanoo Veijo Riistama.*

25. Lähde: 1981, nro. 15, s. 68

Otsikko: Tampereen pikkujättiläinen

Aihe: Tampereen Verkatehtaan tilikausi

Lainaus: *"Epäluuloille on silti sijaa. Verkatehdas ehkä hämää: tulos saattaa olla parempikin kuin mitä kertomuksesta saa irti. Vai mitä piilee ainekulujen suhteellisen osuuden kasvun takana."*

26. Lähde: 1981, nro. 15, s. 109

Otsikko: Tulos ja oikea tulos

Aihe: Tulosten esittäminen

Lainaus: *"Yritysten tuoreimpia toimintakertomuksia voi perustellusti joko kiittää tai moittia. Kiittää voi siitä, että ne enimmäkseen ovat aikaisempaa avoimempia ja tietävämpiä. Moitteet taas sopii antaa siitä, että liian paljon tietoja yhä pihdataan."*

27. Lähde: 1981, nro. 16, s. 37

Otsikko: Mainonta on merkkkitavaraa

Aihe: Mainonta

Lainaus: *"Ryhmään kuuluu lisäksi viime vuonna perustettu hallinto- ja kehitysyhtiö Advisor Oy, jolle vähitellen siirtyy eri toimintojen yhteinen koulutus, työhönnotto ja taloushallinto."*

28. Lähde: 1981, nro. 16, s. 56

Otsikko: *"...jos vain jossain järjestelmän nään"*

Aihe: Tietotekniikan kehitys

Lainaus: *"On väitetty, että atk:n tuottoja on mahdoton arvioida rahana. Kuitenkin markkinointi- ja tuotantohenkilöt laskentamiesten avustuksella ovat pystyneet laatimaan laskelmia esimerkiksi uuden tuotantolinjan taloudellisista seuraamuksista."*

29. Lähde: 1981, nro. 16, s. 58

Otsikko: Kannattaa kustantaa

Aihe: Sanoma Oy:n hyvä tulos

Lainaus: *"Yhtiön talousjohtajan Martti Terässalmen tarkkuudesta kerrotaan hyväntahtoisia juttuja. Läpi yhtiön vietyä tarkkuus on yksi menestystekijä. Jämptiä asiain hoitoa kuvastelee huomautus, että viime vuonna maksettiin dollarilaina "pennin kymmenyksen tarkkuudella" samaan kurssiin kuin nostettiin."*

30. Lähde: 1981, nro. 17, s. 61

Otsikko: Vuoden komeetta

Aihe: Yhtyneiden Paperitehtaiden erinomainen tulos

Lainaus: *"Hyvä tulos on antanut myös Yhtyneiden talousosastolle ylimääräistä askarreltavaa. Tuloksen järjestelmiseksi on jouduttu perustamaan toimihenkilöille eläkesäätiö, jolla jo ensimmäisenä vuonna ehdittiin myydä 1 500 hehtaaria metsää."*

31. Lähde: 1981, nro. 18, s. 72

Otsikko: Johtajan esimerkki hyvä kannustin

Aihe: Johtamistyyli

Lainaus: *"Tämän päivän johtaja ei enää ole korokkeella, jolle kaikki on hyväksyttävä niin kuin entisaikojen patruunalle."*

32. Lähde: 1981, nro. 19, s. 13

Otsikko: Rautakivi yhä ilman seuraajaa

Aihe: Keskus-Sato Oy:n toimitusjohtajan paikan täyttäminen

Lainaus: *Entinen toimitusjohtaja Jouko Rautakivi lähti talosta ovet paukkuen, eikä uutta miestä ole löytynyt.*

33. Lähde: 1981, nro. 19, s. 31(1) ja 32(2)

Otsikko: Tehokas suomalainen on eristynvä byrokraatti Alaotsikot: Tuotantojohto itsevaltiat ja Hyväpalkkainen yleensä tehokas

Aihe: Suomalaiset johtajat

Lainaus: *Rahoitus- ja laskentaväki on tarkkaa, byrokraattista joukkoa. Suoraviivaisia itsevaltiaita on verraten paljon, mutta myös toimeenpanija-ainesta näyttää eksyneen rahoitusjohtoon.*

Kyselyyn vastanneet naisjohtajat olivat miehiin verrattuna ihmiskeskeisempiä, nimenomaan tehokkaalla tavalla. He ovat hyviä kuuntelijoita ja käyttävät mielellään ryhmätyötä. Käskevä tyyli on heille melko vieras.

34. Lähde: 1981, nro. 19, s. 78

Otsikko: Hakan harppaukset

Aihe: Tietämättömyys Rakennuskunta Hakan tuloksesta

Lainaus: *Mutta luvuthan tässä tapauksessa ovat kosmetiikkaa.*

35. Lähde: 1981, nro. 20, s. 38

Otsikko: Kannattavuuden uudet ennätykset

Aihe: Verrataan Suomen 200 suurimman yrityksen kannattavuuksia

Lainaus: *Laskijasta johtuvat arvionvaraiset tekijät vaikuttavat pääoman tuotto prosenttiin muun muassa silloin, kun jaksotetaan menoja kullekin vuodelle.*

36. Lähde: 1981, nro. 20, s. 58

Otsikko: Yhtymä lievittää Valmetin murhetta

Aihe: Valmetin tulos

Lainaus: *Valmetin sisäisen laskennan perustalta on vedetty johtopäätöksiä, joiden mukaan konsernin tappiot ovat jopa yli 500 miljoonaa markkaa. Tässä luvussa on talouspäällikkö Mauri Jaakonahon mukaan realisoitumattomia tappioita, ja toisaalta myös yleiskustannukset menevät armoitta vuositason kuluiksi. Valmetin kokoisen yhtiön sisäinen laskenta toimii kaikissa, varsinkin projektimenoissa vähintään neljän vuoden jännteellä.*

37. Lähde: 1981, nro. 20, s. 72(1+2) ja 75(3)

Otsikko: Talouttamme ylistellään ennenaikaisesti

Aihe: Toimintamallien kopioiminen Ruotsista

Lainaus: *Asemaamme vauraaksi kehittyneen Ruotsin naapurina on liittynyt ratkaisumallien hakeminen sieltä.*

Jatkettiinko jäljittelyä liian pitkään unohtaen Suomen kansantalouden ominaispiirteitä. Unohtuiko myös sellaisia tekijöitä, jotka painavat taloudellisen kehityksen valtavirtaa omaan suuntaansa harjoitetusta talouspolitiikasta riippumatta.

Käsitykseni on, että Ruotsi voi edelleenkin tarjota esimerkkejä talouspoliittisten ja yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemisesta. Tietenkin on välttämätöntä soveltaa ne meidän olosuhteisiimme eikä tyytyä vain apinointiin.

38. Lähde: 1981, nro. 21, s. 23

Otsikko: Talouselämän mainos

Aihe: mainos

Lainaus: *Ajattelee Talouselämän lukija. Joka ei välttämättä ole mies, vaan yhtä hyvin nainen parhaissa vuosissaan.*

Hän on yksi sen 245000 hyvin toimeentulevasta lukijasta. Joista 59 % ansaitsee vuodessa yli 75000,- ja 37 % yli 100000,-.

39. Lähde: 1981, nro. 21, s. 59

Otsikko: Vankkaa Kauko-ohjausta

Aihe: Polar-rakennuskonsernin tilinpäätöslukujen analysointia

Lainaus: *Ja tietenkin, kun rakennusliikkeestä on kyse, kateluvut, pääoman tuotto, jalostusarvo ja ainekulut on ilmoitettu ilman varastovarauskorjausta. Sitähän ei Polarkaan kerro. Silti tilintarkastajilla Jaakko Heikkonen KHT, Pentti K. Pernu HTM ja Georg Löfman on otsaa väittää, että tilinpäätös antaa olennaiset tiedot oikeina ja täydellisinä. Siivotonta.*

40. Lähde: 1981, nro. 22, s. 23

Otsikko: Myös yksityisillä on vastuu työllisyydestä

Aihe: Haastattelussa uusi kauppa- ja teollisuusministeri Pirkko Työläjärvi

Lainaus: *On harkittava, pitäisikö puolueen kouluttaa ihmisiään ja tarjota heille perustiedot uudesta osakeyhtiölaista, kirjanpito- ja verotussäännöksistä, kustannuslaskennasta, markkinoinnista esimerkiksi. Jos kansanvaltaa käytetään, siinä pitää olla paitsi määrää myös laatua. Tai sitten lelut pois ja antaa teknokraattien kantaa myös vastuu.*

41. Lähde: 1981, nro. 22, s. 24(1) ja 26(2+3+4+5)

Otsikko: S. A. Tervo valitsi vieraan miehen

Aihe: S. A. Tervon toimitusjohtajan vaihdos

Lainaus: *Rakennusliikkeiden monialaistuminen vaatii johtoon monitoimimiehiä, mutta samalla ala menettää myös dynaamisuuttaan ja värikkyyttään.*

Aikaisemmin oli yhdeksällä miehellä yhdeksät saappaat eli yhdeksän yksikköä huolehti kukin omista asioistaan ja toiminnat löivät päällekkäin.

Yhtymän laskentamiehet pistivät tuulemaan ja vuodessa tehtiin seitsemän fuusiota.

Yhtymän koko laskentatoimi on keskitetty Joensuuhun.

"Laskentaryhmämme on ollut totisessa helteessä", kertoo toimitusjohtaja Tervo.

42. Lähde: 1981, nro. 22, s. 54

Otsikko: Oltiinpa sitä niin tilintarkastajaa...

Aihe: Valtionyhtiöiden tilintarkastajien valinta

Lainaus: *Jos ajatellaan tilintarkastajan tehtävää sellaisena kuin se yleensä käsitetään, niin poliitikot ovat todellakin tyhjän panttina. Kansanedustajan tai muun poliittisen juoksupojan ei ole mitään järkeä istua tilikirjojen ja tositemappien ääressä peräämässä, ettei kukaan vain ole tehnyt kavallusta tai väärinkäyttänyt firman rahoja. Ammattimaiseen tilintarkastukseen liittyy tietysti paljon muutakin, erityisesti laillisten ja tarkoituksenmukaisten muotojen noudattamisen valvonta tilinpidossa ja tilinpäätöksissä. Näihin taas poliittisilla tilintarkastajilla ei ole asiantuntemusta.*

43. Lähde: 1981, nro. 23, s. 22

Otsikko: Valtionyhtiöidenkin tilintarkastus nojaa uuteen oy-lakiin

Aihe: Keskuskauppakamarin tilintarkastusosaston osastopäällikön kirje koskien valtionyhtiöiden tilintarkastajia

Lainaus: *Tilintarkastajan on oltava pätevä ja yhtiön johdosta riippumaton, jotta hänen lausuntoihinsa voitaisiin luottaa. Pätevyys tilintarkastajaksi tarkoittaa sellaista laskentatoimen ja liiketalouden asiantuntemusta, että henkilö kykenee - yhtiön toimiala ja koko huomioon ottaen - suorittamaan tilintarkastustehtävän.*

44. Lähde: 1981, nro. 23, s. 51

Otsikko: Sopeutetaan ja jaetaan työtä

Aihe: Yritysten sopeutus vastaamaan muuttuvan toimintaympäristön vaatimuksia

Lainaus: *Sopeutuminen on yrityksille välttämättömyys. Muuten tipahdetaan isojen poikien hiekkalaatikoilta Englannin yritysten tavoin. Sopeutuksella tehoton pyritään kitkemään pois. Suoraviivaiset sopeutumisen ohjeet ovatkin: Ole tehokas, ole ovela, ole kova, ole tunteeton kuoleta kaikki inhimilliset tunteet.*

45. Lähde: 1981, nro. 23, s. 64

Otsikko: Metallit ei saanut noususta parasta irti

Aihe: Metalliteollisuuden kannattavuus Metalliteollisuuden keskusliiton näkökulmasta

Lainaus: *”Pyrimme hankkimaan mahdollisimman täydellisen tiedon kaikista tilinpäätöksen joustokohdista. Käytetyt tiedot perustuvat osittain yritystutkimusneuvottelukunnan suosituksiin. Useimmat tunnusluvut lasketaan lisäksi inflaatiokorjattuina ja alan erikoispiirteet huomioon ottavina. Kaikkiaan kannattavuuden ja rahoituksen mittareita lasketaan lähes 30”, sanoo johtaja, kauppatieteiden maisteri Timo Summa.*

46. Lähde: 1981, nro. 23, s. 82

Otsikko: Enso lopettelee saneerausta

Aihe: Enson ja Valmetin saneeraustoimenpiteet

Lainaus: *Näkösillä oloon tarvittiin vain Volvo-johtaja Pehr G. Gyllenhammarin piipahdus Suolahdessa ja talousjohtaja Veikko Jääskeläisen palauttaminen riviin saneerausryhmästä, jossa hänen läsnäolonsa toi mieleen ikäviä numerosarjoja ja madalsi yhtymän henkilökunnan mielialaa. Saneeraus niin kuin monet muutkin asiat on kivempaa, kun ei mukaan kaada kovin paljon lukuja. Jääskeläisen ansiosta Valmetin tervehdyttäminen jatkunee silti aavistuksen verran raaempiana kuin mitä se sujuisi ministeri Jouko Kajanojan komennossa. Kauppakorkean professorin paikalta aikanaan Valmetiin siirtyneen Jääskeläisen laskelmia eivät omistaja ja yhtiön johto enää pysty unohtamaan niin kuin takavuosina, marssii henkilökunta plakaattien kanssa tai ilman.*

47. Lähde: 1981, nro. 24, s. 32 (1) ja 34 (2)

Otsikko: Kameleontti keskittyy kuristimeen

Aihe: Helvar Oy:n tuotannon muuttuminen

Lainaus: *Viime vuoden tulostaan yhtiö ei kerro avoimesti. Se jättää mainitsematta varastovarauksen muutoksen. Talousjohtaja Lappalainen sanoo, että ilman vaihto-omaisuuden aliarvostuksen muutosta lasketut tunnusluvut ovat ”hieman kauniimpia”. Ensi vuonna varastovarauksen muutos on joka tapauksessa ilmoitettava ja konsernitase tehtävä.*

Tänä vuonna budjetti on tehty yli 100 miljoonan liikevaihdon perusteella, joten kasvua olisi noin 20 prosenttia. Kannattavuuden arvellaan pääasiassa valuuttasuhteen muutoksen vuoksi jäävän alle viime vuoden tason.

48. Lähde: 1981, nro. 24, s.36(1) ja 37(2)

Otsikko: Reviisorit etsivät ulkomaanoppia

Aihe: Suomen tilintarkastustoiminnan kansainvälistyminen

Lainaus: *”Nyt tehdyn sopimuksen perusteella meillä on käytettävissämme laaja kansainvälinen tilintarkastuksen, laskentatoimen, verotuksen, yrityshankinnan ja konsultoinnin tietämys”, sanoo Salmi, Virkkunen & Helenius Ky:n toimitusjohtaja Antti Helenius.*

Tilintarkastustoimistojen palveluvalikoima on varsinaista tarkastusta laajempi. Vänskä esimerkiksi korostaa asiakaskoulutuksen merkitystä, verokonsultointia, atk-konsultointia ja koulutusta.

49. Lähde: 1981, nro. 24, s. 81

Otsikko: Lisää tietoa, tilintarkastajat

Aihe: Tilintarkastajien velvollisuus patistaa yrityksiä antamaan parempaa laskentainformaatiota

Lainaus: *Pääjohtaja Tiivola asetti tilintarkastajat paljon haltijoiksi, aikaisempaa näkyvämmiksi informoijiksi ja yhdyssiteiksi.

Ottaako tilintarkastajakunta Tiivolan haasteen vastaan. Näkyvyys ja julkisuus on vaativaa. Tilintarkastaja voi entistä useammin joutua tilille sanomisistaan ja arvioinneistaan.*

Pankin ei tarvitse toimia inhottavana saneeraustarpeen ilmoittajana tapauksissa, joissa johto ja hallitus salailevat julkisuudelta yrityksen tositilaa. Tiivolan tulkinnan mukaan tilintarkastajilla on tässä suhteessa laajoja velvollisuuksia. Rahoittajan sopii tulla esiin ehdotuksineen, kun tilintarkastajat ensin ovat tehneet muutostarpeen julkiseksi.

50. Lähde: 1981, nro. 26, s. 64(1) ja 65(2)

Otsikko: Budjetintekemisen onni ja autuus

Aihe: Yritysten tekemien budjettien puutteellisuus

Lainaus: *Voidaan tietysti esittää filosofisia kysymyksiä, miksi budjetit yleensä laaditaan kalenterivuoden ajaksi tai miksi ne pitäisi tehdä kahdentoista kuukauden pituisiksi. Näin kuitenkin tapahtuu, ja sitä varten nyt on käsillä niiden kansallinen teko aika. Ja tästä johtuu, että aivan liian moni budjetintekijä tekee vuotta 1982 koskevat suunnitelmansa vuoden 1980 tulosten ja tämänhetkisten oletusten varassa – tämänhetkiset tulokset eli se tosiasiallinen tilanne, jossa tänään ollaan, pääsee vaikuttamaan suunnitteluun vasta vuoden kuluttua.*

*He siis uskovat, että myyntimenestyksen takana on aina markkinointipanostus, markkinoilla ei ole mitään 'imua', joka voisi viedä meidän tuotteemme tuloksiin.

Jos suomalainen budjetoija ottaisi tämän ajatuksen tosissaan, voisi hän jo päästä lähelle tosielämän kuvausta – ja siihenhän budjetilla pitäisi kai pyrkiäkin, olkoonkin se kuinka optimistinen tahansa.*

51. Lähde: 1981, nro. 27, s. 22(1+2+3+4) ja 23(5+6+7)

Otsikko: Ristiriidat murentavat laskentatoimen arvoa

Aihe: Laskentatoimi yrityksissä

Lainaus: *Laskentatoimen ideologia on vanhentunut, moittii Jyväskylän yliopiston taloustieteen professori Pertti Kettunen. Laskentatoimen on kehityttävä palvelemaan muitakin kuin omistajia, vaatii Kettunen kirjoituksessaan.*

Laskentatoimi ja sen tuottama informaatio on myös vallan väline. Tieto on valtaa ja laskelmat vahvoja perusteluja tehtäville päätöksille.

Liikkeenjohdon välineistönä laskentatoimi heijastelee yritystoiminnan yleistä maailmankuvaa, sen ideologiaa.

Laskentatoimi on konservatiivista. Menetelmät kehittyvät hitaasti, ja kuten monet alan tutkijat ovat saaneet huomata, teoreettisesti hyvinkin perustellut uudet ajatukset eivät käytännössä helposti yleisty.

Laskentatoimen maailmankuva on näin johdonmukainen, mutta kapea ja rahaan sidottu. Laskelmat antavat rajoitetun ja yksipuolisen kuvan yritystoiminnan sisäisistä riippuvuussuhteista.

Laskelmat ovat välineitä toiminnan ja ihmisten ohjaamisessa. Niitä voidaan myös väärinkäyttää voimakkaina aseina toisia ryhmiä ja ihmisiä vastaan. Niiden voimaa lisää se, että tiedot eivät ole kaikkien tarkistettavissa, menetelmät eivät ole kaikkien hallitsemia ja että laskelmiin sisältyy mahdollisista harkinnanvaraisuuksista huolimatta vahva täsmällisyyden tuntu.

Tilinpäätösten julkistamisen jälkeen lehdistössä alkaa keskustelu siitä, mikä mahtoi yrityksen taloudellinen tulos todellisuuudessa olla. Se ei voi olla vaikuttamatta laajemminkin yritysten esittämien laskelmien uskottavuuteen. Näin luodaan kuva ja vaikutelma, että yritysten laskelmat eivät välttämättä pidä paikkaansa, että yritykset tietoisesti esittävät laskelmissaan jotakin aivan muuta kuin mitä todellisuus on.

52. Lähde: 1981, nro. 29, s. 7

Otsikko: Johto puristuksessa

Aihe: Johdon laskennan ongelmat

Lainaus: *Tunnettua on edelleen, että esimerkiksi investointipäätökset vaikeutuvat: huolellisimpiinkin laskelmiin liittyy yhä enemmän epävarmuustekijöitä. Näiden minimoimiseksi johtoa vaaditaan esittämään investointeja, jotka maksavat itsensä takaisin parissa, kolmessa vuodessa. Vaaditaan toisin sanoen tekemään rutiinilyönä ihmetekoja.

Johto elää aikamoisessa puristuksessa. Kyvykkäistä vapaaehtoisista näihin tehtäviin ei silti liene minkäänlaista puutetta.*

53. Lähde: 1981, nro. 29, s. 33

Otsikko: System saneerattu, Paragon uudistettu

Aihe: Paragon-yhtiöiden fuusiot ja organisaatiouudistukset

Lainaus: *Miehet vaihtuvat [artikkelin väliotsikko]

Paragon-yhtiöillä on ollut aikamoinen työ miehittää vapautuneet johtopaikat. Systemin entinen toimitusjohtaja Risto Ankio, yhtiön varatoimitusjohtaja, sekä talous- ja myyntijohtajat siirtyivät muualle töihin.*

54. Lähde: 1981, nro. 31, s. 69

Otsikko: Vuosipäivä

Aihe: Finnvalcon lopettamisen jälkeiset ongelmat

Lainaus: *Talousjohtaja Veikko Jääskeläisen viime keväänä laatimassa laskelmassa Finnvalcon realisointitappioksi oli laskettu 60 miljoonaa markkaa.

[...] Se, mikä 30 miljoonasta jää puuttumaan, nostaa Valmetin tappiota arvioidusta 60 miljoonasta. Ainakaan tällä kohdin Jääskeläisen laskelma ei ole liian kovalla kädellä tehty.*

55. Lähde: 1981, nro. 32, s. 40

Otsikko: Taucher tahtoo asemansa takaisin

Aihe: Taucher-yhtiöt ja mainosala

Lainaus: *”Jos päätän, että huomenna nostetaan hintoja kymmenen markkaa tai palkkoja neljä prosenttia, voin kysyä koneelta, mitä se rahassa tekee. Onhan tämä vähän johdon peliväline”, Kenneth Oker-Blom hymyilee.

”Mutta. Kun tulin taloon, edellisen kuukauden täydellisen tilinpäätöksen saaminen kesti kolme, neljä viikkoa. Ensi vuonna se tulee viidessä päivässä,” Kenneth Oker-Blom vakavoituu ja etenee.*

56. Lähde: 1981, nro. 33, s. 33

Otsikko: Antti Vainio-Puhju tuntematon huonekalumies

Aihe: Vainio-Puhjun yritykset

Lainaus: *Sinikka Vainio-Puhju on Rantasalmen yrityksen talousjohtaja.*

”Peem pääsee ainakin samaan liikevaihtoon kuin viime vuonna eli yli kahteenkymmeneenkahteen miljoonaan markkaan. Vienti laskee yhdeksästätoista miljoonasta markasta muutamaan miljoonaan”, luettelee Peemin talousjohtaja Kari Honka.

Antti Vainio-Puhju on pitänyt yritysten ohjat tiukasti käsissään, vaikka kehuukin, että yksi onnistumisen edellytyksistä on taito ja tuuri valita hyvät, ammattitaitoiset alaiset.

*Yhtiöiden tileistä on vaikea saada selkoa, koska laskelmia vilisee erilaisia. Tai, koska jonkin yrityksen ”tilinpäätökset ovat niin sekalaiset, ettei niitä voi näyttää”.

Vainio-Puhju Oy:n tilaa esimerkiksi ovat tarkastelleet niin kehitysaluerahastolaiset, sypiläiset kuin koppelilaisetkin ja päätyneet kaikki hieman toisistaan poikkeavaan lopputulokseen. Eivätkä varmaan vähiten siksi, että tietoja on yhtiöistä tiputeltu sitä mukaa kun on ehditty tai haluttu.

”Sitten olen vielä laskeskellut vähän itse ja saanut omat lukuni. Käytetään nyt kuitenkin niitä miinusmerkkipiä”, tokaisee Antti Vainio-Puhju ja viittaa Kehitysaluerahaston Vainio-Puhju Oy:stä ja Juvakosta tuottamiin tunnuslukuihin.

"Samahan se, minkälaisilta ne paperit loppujen lopuksi näyttävät. Nollatilinpäätökset me kuitenkin teemme.*

57. Lähde: 1981, nro. 33, s. 66

Otsikko: Vakuutuksilla kasvunvaraa kotimarkkinoillakin

Aihe: Vakuutusalan kehitys Suomessa

Lainaus: *Vakuutusväen puheet ovat usein kuin vakuutus sopimuksen ehdot, pientä, vaikeaselkoista präänttiä.*

58. Lähde: 1981, nro. 33, s. 85

Otsikko: Tietoa tuntuman sijaan

Aihe: Kaupan alan kannattavuus

Lainaus: *Siihen on kuitenkin tultu, ettei kauppakaan enää kannata näppituntumalla. Heikki Kouhilla on luottavainen olo, kun uusi ohjaus- ja laskentajärjestelmä tänä vuonna tuottaa atk-liuskaa.*

59. Lähde: 1981, nro. 34, s. 18

Otsikko: Osakeanti laskee verotus arvoa

Aihe: Verohallituksen ehdottamat osakeyhtiöiden osakkeiden verotusarvot

Lainaus: *Samalla tapaa nousee Aaltosen tehtaiden arvo 140 markasta 180:en, jos verottaja saa tahonsa läpi. "Ei ainakaan yhtiön tulos antaisi aihetta tällaiseen nousuun", toteaa yhtiön kirjanpito-päällikkö Rainer Sjöblom.*

60. Lähde: 1981, nro. 34, s. 60

Otsikko: Yrityksen persoona johtajansa kuva

Aihe: Matalasti ja korkeasti koulutettujen johtajien vertailu

Lainaus: *Tästä syystä voidaan korkeammin koulutettujen olettaa sijoittuvan suurempiin yrityksiin, joissa suunnittelu- ja kehittämistehtävät ovat eriytyneet täytöntöönpanosta. Pienyrityksiin taas sijoittuvat käytännön miehet, joilla ei ole koulutusta eikä aikaa muodolliseen suunnitteluun, mutta kyky saada asiat rullaamaan.*

61. Lähde: 1981, nro. 34, s. 93

Otsikko: Kone tilanteen tasalla

Aihe: Kone-Yhtymä antaa hyvin ja nopeasti tulostietoja

Lainaus: *Koneesta on syntynyt sellainen kuva, että yrityksessä tiedetään missä se milloinkin on menossa. Sen seuranta- ja laskentajärjestelmissä lienee oppimista monelle liikkeenjohtajalle.

Kun yrityksen johto aika ajoin kesken vuotta pakottaa itsensä täsmälliseen julkiseen selvitykseen yrityksen taloudesta, on edellytykset eri osapuolten luottamukselle olemassa.

Totta on, että vaatimukset yritysten tiedonjakoa kohtaan ovat lisääntyneet nopeasti, mutta silti paine ei ole vielä riittävä. Liian monet selviytyvät laiminlyönneistä liian helpolla.*

62. Lähde: 1981, nro. 35, s. 20

Otsikko: Väki vähenee – paraneeko pidot?

Aihe: Väestön kehitys Suomessa (Seppo Leppäsen kirjoitus Näkökulma-osiossa)

Lainaus: *Kymmenen vuoden kuluttua väestö kasvaisi ilman maastamuuttoa vaivaiset 7 000 henkeä, ja vuoden 1995 jälkeen väkiluku alkaisi vähentyä. Kansa alkaa kuihtua, elleivät Suomen äidit ala lisääntyä ja täyttää maata.*

63. Lähde: 1981, nro. 35, s. 61

Otsikko: Päätöksenteko hajautettuna – laatu ajattelutapana

Aihe: Vertailua japanilaiseen johtamistapaan

Lainaus: *Päätöksenteon organisointi on toteutettu Japanissa selvästi toisella tavoin kuin amerikkalaisilta opitussa länsimaisessa yritysorganisaatiossa. Japanilainen liikkeenjohto osaa delegoida.*

64. Lähde: 1981, nro. 35, s. 74

Otsikko: "Busterin ansiosta meillä on enemmän aikaa budjettisimulointiin ja analyysihin"

Aihe: Dateman Buster-järjestelmän mainos, jossa Koneen suunnittelupäällikön kommentteja

Lainaus: *Hannu Bergholm: "Buster on helpottanut raskasta laskentatyötä. Olemme havainneet, kuinka olennaista on saada aikaa tärkeisiin asioihin paneutumiseen kuten esimerkiksi budjettisimulointiin, johon nyt käytämme Busteria.*

65. Lähde: 1981, nro. 36, s. 36

Otsikko: Aseta tavoite, mittaa ja valvo, se on: johda

Aihe: Björn Immosen näkemyksiä johtamisesta

Lainaus: *Kyse ei ole ynnälaskusta, vaan budjettityöhön liittyvistä markkinalähtöisistä business-olettamuksista verbaalisesti esitettyinä. "Melko yleinen käsitys on, että yleensä on esitetty liikaa numeroita ja liian vähän ajatuksia."*

66. Lähde: 1981, nro. 36, s. 46

Otsikko: Kirjanpitolaki hylkii osakkuusyhtiöitä

Aihe: Kirjanpidon ja erityisesti konsernitilinpäätöksen kansainvälistymisen tarve

Lainaus: *Aikaisemmankin lain voimassaoloaikana saatettiin vapaaehtoisesti tehdä konsernitilinpäätöksiä ja antaa muitakin sellaisia tietoja, joita yrityksissä traditionaalisesti ja todennäköisesti hyödyttömästi - niin kuin traditiot usein ovat - pidettiin "liikesalaisuuksina".*

Useat kansainväliset järjestöt ovat todenneet tarpeelliseksi luoda kansainvälisiä standardeja kirjanpitoon ja tilintarkastukseen, jotta kansainvälisesti toimivien konsernien toiminnassa toteutuisi se yleisen edun valvonta, joka paikallisesti toimivalla yhtiöllä toteutuu jo kansallisen lainsäädännön puitteissa.

Sen sijaan uskon olevani oikeassa, kun väitän, että olkoonpa omat teoriamme kuinka "oikeita" tahansa, kansainväliset järjestöt onnistuvat "myymään" omat suosituksensa useampiin maihin kuin Suomen kirjanpitoasiantuntijat. Sikäli kuin suosituksen omaksuminen on kansallisesti tärkeää, jää teorioiden puhtaus kansainvälisten standardien omaksumiseen verrattuna ehdottomasti vähäarvoisemmaksi. Teorian tulee väistyä todellisuuden tieltä.

67. Lähde: 1981, nro. 38, s. 25

Otsikko: Enson seuraava rutistus mekaaninen metsäteollisuus

Aihe: Enson uudistettu organisaatio ja tulevaisuuden suunnitelmat

Lainaus: *Puutuoteryhmän johtaja Erkki Linna siirtyi vaakatasossa saharyhmän johtajaksi Larvion alaisuuteen ja talo- sekä levyryhmät saivat uuden vastuuhenkilön, talouspuolen tiukan miehen Veli Korven.*

*Johtaja Korpi on ollut tähän saakka lähes puhdas talousmies. Nyt hänet on pistetty kentälle, ja aika näyttää jääkö tikkuja käsiin.

"En minä aivan kokematon kenttätyössä sentään ole, sillä olen ollut jatkuvasti tekemisissä linjajohtajien kanssa. Kokemukseni on tähän asti ollut teoreettista, nyt pääsen käytännössä toteuttamaan ajatuksiani.*

68. Lähde: 1981, nro. 38, s. 37(1), 42(2) ja 43(3)

Otsikko: Kovin puserrus on nyt ohi

Aihe: Suomen 200 suurimman yrityksen investoinnit

Lainaus: *"Tietysti rahoitus on varmistettu ennen Inkeröiden hankkeen käynnistämistä. Siinä ei ole ongelmia. Yhtiön korkorasitus tietenkin nousee, mutta mielestäni nousulle on varaa. Onhan yhtiön tuloskin viime vuosina parantunut", sanoo Tampellan talousjohtaja Ingmar Olsson.*

Laskentapäällikkö Risto Virrankoski kertoo, että suurin panos uusinvestoinneista kohdistuu edelleen Poriin, jossa on meneillään 300 miljoonan laajennusohjelma.

"Korela maksoi kaikkiaan ehkä 30 miljoonaa markkaa", arvioi Suomen Sokerin talousjohtaja Taisto Hautakangas.

69. Lähde: 1981, nro. 38, s. 64–65

Otsikko: Kuka investoi, kenen varoin?

Aihe: Talouselämä-lehden asiantuntijat arvioivat yritysten investointien omarahoitustasetta

Kommentti: Juttu osoittaa Talouselämä-lehden roolin olevan kriittinen laskentainformaation analysoija. Se ottaa selvää, mitä lukujen takana on ja miksi jotain lukuja muokataan tai peitellään.

70. Lähde: 1981, nro. 38, s. 70

Otsikko: Rauma-Repola kasvaa eniten

Aihe: Investointi kyselyn liikevaihtoarviot

Lainaus: *Kärjen tuntumassa riippuva Kone-yhtymä parantaa vauhtiaan ensi vuonna. Talousjohtajan laskelmien mukaan liikevaihto nousee 500 miljoonaa 2750 miljoonaan markkaan.*

Lainaukset jaoteltuna diskursseihin

* = Lainaus liitetty useampaan diskurssiin

D: Tylsät kirstunvartijat

Lainaukset: 1, 9, 19(2+3), 24, 27, 29, 33(1), 39*, 40, 41(4), 42, 43, 46, 48(1+2), 49(1+2*), 51(4*), 57, 59, 65, 67(1+2*)

D: Laskennan manipuloijat ja pimittäjät

Lainaukset: 2(2*+3), 8(1), 12(1+2), 15, 17, 18(1+2), 20*, 22, 23(3), 25, 26, 30*, 34, 35*, 39*, 44*, 45, 47(1)*, 49(2*), 51(2+6+7), 56(4)*, 61

D: Epärelevantin tiedon tuottajat

Lainaukset: 3(1*+2), 5, 13, 50(1+2), 51(1+4*+5), 52*, 56(4)*, 66(2+3)

D: Laskentamiehet

Lainaukset: 4, 6*, 7, 11(1+2), 14, 28*, 32, 41(1+2+3*), 44*, 53, 60, 62, 67(2)*

Vastadiskurssin lainaukset: 21, 33(2), 56(1)

D: Patruunat

Lainaukset: 6*, 8(2), 10, 16(1+2+3), 19(1), 20*, 23(2), 31, 36, 47(1)*, 52*, 54, 56(2+3), 68(1+2+3), 70*

D: Vaiettu ammattikunta (numerot ilmestyvät kuin tyhjistä)

Lainaukset: 2(1), 3(1)*, 47(1*+2), 55, 58, 64, 66(1), 70*, 51(3)

Vastadiskurssin lainaukset: 2(2)*, 28*, 30*, 35*, 41(3*+5)